

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน
ในจังหวัดนครปฐม
Reinforce Mind Behavior to be Good civil Democratic's social of Buddhist
students in Nakhonpathom.

โดย

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ โอบอ้อม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ.๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760153

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน
ในจังหวัดนครปฐม
Reinforce Mind Behavior to be Good civil Democratic's socicl of Buddhist
students in Nakhonpathom.

โดย

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธธญาณ์ โอบอ้อม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760153

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Reinforce Mind Behavior to be Good civil Democratic's social of Buddhist students in Nakhonpathom.

By

Acting Sub Lt.Dr.Sutthaya Obaom
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
PhuddapanyasriDevaravadi Buddhist College
B.E. 2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760153

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

- ชื่อรายงานการวิจัย : การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม
- ผู้วิจัย : ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธธัญญา โอบอ้อม
- ส่วนงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
- ปีงบประมาณ : ๒๕๖๐
- ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ๓) เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

โดยใช้ระเบียบวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Empirical Analysis) โดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ จากกลุ่มตัวอย่าง ๓๕๘ มีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เพื่อศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมในด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตภาวนา และด้านปัญญาภาวนา ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาข้อมูลไปสู่การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปฏิบัติการ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยโครงการกิจกรรม ทั้ง ๔ กิจกรรม เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๕ รูป/คน เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วนำมาประมวลผลเพื่อวิเคราะห์

ผลวิจัยพบว่า

๑. จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมต้องมีพื้นฐานจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๒๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๒ และระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๒๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๓

สำหรับพื้นฐานจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัด

นครปฐมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๖๗$, $S.D = ๐.๖๒๕$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม โดยใช้หลักภavana ๔ คือ ๑) ด้านกายภavana การพัฒนาทางกายหรือสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพด้วยความเพียร ความวิริยะอุตสาหะ ไม่ท้อถอยเมื่อเวลาประสบปัญหา รวมถึงการเคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหามากกว่าการใช้กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย รวมถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่น และต่อสังคม ๒) ด้านศีลภavana การพัฒนาด้านความประพฤติ การตั้งอยู่ในระเบียบวินัย และการเคารพความแตกต่าง พัฒนาทักษะในการฟัง และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง และยังเป็น การปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น และสังคมอย่างเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนรวมถึงเคารพในความเสมอภาพ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น ความเท่าเทียมกัน ๓) ด้านจิตภavana เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความพร้อมทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านคุณภาพจิต เป็นการสร้างและพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรมเป็นการสร้างเสริมด้านจิตใจให้ตั้งงาม เป็นเกราะป้องกันสิ่งชั่วจากสภาพแวดล้อม สังคม ทั้งยังมีจิตใจที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสัมมาคารวะ นอบน้อมกับผู้หลักผู้ใหญ่ เคารพสิทธิ ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ด้านสมรรถภาพจิต เป็นการสร้างให้นักเรียนมีจิตใจ มีความสามารถ มีสติ มีความเพียร ความอดทน มีความเชื่อมั่นในคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี และด้านสุขภาพจิต เป็นการสร้างให้จิตใจมีสุขภาพดี โดยการตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบในหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนโดยการตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบในหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน ๔) ด้านปัญญาภavana การฝึกและพัฒนาในการรับรู้ การเรียนรู้ผ่านการรู้จัก วินิจฉัย ไตร่ตรองผ่านเหตุและผล ฟังตนเองและรับผิดชอบต่อตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์ ไม่บิดเบือนและเอนเอียงด้วยอคติ โดยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และจิตใจมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน

๓. การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ควรเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย บ-ว-ร-ส ๑) บ – บ้าน หรือครอบครัว ๒) ว – วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ๓) ร – โรงเรียนรวมถึงครูอาจารย์ ๔) ส – สังคม สังคมทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์

Research Title : The Strengthening of Mental Behavior to be a Good Citizenship in Democratic Society of Students in Nakhon Pathom

Researcher : Acting Sub Lt.Dr.Sutthaya Obaom

Department : PhuddapanyasSriDevaravadi Buddhist College
Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Fiscal Year : 2560 / 2017

Research Scholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research were; 1) to study mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom, 2) to develop mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom, 3) to analyze the strengthening of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom.

This research used a mixed methodology, quantitative research (Empirical Analysis) using survey research from the sample of 358 and using questionnaire as a method for collecting data in order to study the mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom in the physical development, in the moral development, in the emotional development, and in the intellectual development. The researcher then studied the data to qualitative research in the form of action research with the method of data collection from 4 activity projects to develop mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Buddhist way and In-depth interviews with 15 key informants in order to analyze the strengthening of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom. Then the information had been obtained and processed for analysis.

The findings of this research were:

1. The mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom must have the fundamentals of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students. Most of the respondents were 219

male, accounting for 62.2% and the education level of respondents was Senior High School (Grade 10), totaling 241 people, representing 67.3%.

For the fundamentals of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students found that the mental behavior in overall was at high level (= 4.167, S.D =0.625) and when considering each aspect found that all aspects were high.

2. The development of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom according to principle of Bhavana⁴; 1) physical development; physical or health development such as exercise, diligent health care, not giving up when encountering problems, including respecting rules, respecting laws, using rules to solve problems rather than using force, and accepting the consequences of violation of the law, including upbringing children in democratic way, behave in a way that is beneficial to others and to society, 2) moral development; behavior development, discipline and respect for differences, developing listening skills and accepting different opinions, and also being a supportive interaction with other people and society, not harassing, including respect for equality, respect for other human dignity and equality, 3) emotional development; it was to develop the mind to be ready in morality, such as generosity, diligence, responsibility, which were divided into 3 areas: firstly, mental quality, creating and developing students to have morality, promoting good mental health, being the shield against the temptation from the social environment with a generous mind, respecting rights, not violating the rights and freedoms of others, secondly, mental capacity was to create students with mind, ability, consciousness, perseverance, patience, confidence in good citizenship characteristics and the third was mental health, the creation of a healthy mind by recognizing that they were part of society, eager to take responsibility for the duties of a good citizen in a democratic society of students, and 4) intellectual development; training and development in cognition, learning through awareness, deliberation through reasoning, self-reliance and self-responsibility, not under the dominance of patronage system, not distorted and biased by considering the benefits and the mind of the general more than personal benefits.

3. The strengthening of mental behavior to be a good citizenship in democratic society of students in Nakhon Pathom should promote mental behavior to be a good citizenship, consisting of H-T-S-S; 1) H-House or Family, 2) T-Temple as the center of people's minds, 3) S- School including teachers, 4) S-Society, both online and offline.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีจากการร่วมมือของหลายฝ่ายหลายหน่วยงาน ต้องขอกราบ
ขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ผู้ปกครองและนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ส่วนราชการผู้ให้
ข้อมูลและให้การสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งให้ข้อมูลสำคัญจากการ
สัมภาษณ์ คณะผู้ทำวิจัยต้องขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
พระเทพศาสนาภิบาลที่ให้การสนับสนุนการทำวิจัย ขอกราบขอบพระคุณท่านพระอาจารย์ คณาจารย์
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ที่ให้คำชี้แนะและแนวทางการทำวิจัย รวมถึงต้องขอบคุณนิสิต
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้ร่วมทำการวิจัยครั้งนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ เมธีวรฉัตร,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ้ง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร และผู้ช่วย
ผู้วิจัยทุกท่านที่ได้ทำให้งานวิจัยเสร็จสมบูรณ์ดียิ่งขึ้น การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงขอกราบขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการและคณะทำงาน
ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ โอบอ้อม และคณะ

๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตพฤติกรรม.....	๘
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตพฤติกรรมเยาวชน.....	๒๒
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพลเมืองที่ดี.....	๒๓
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมประชาธิปไตยนักเรียน.....	๖๗
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธ.....	๗๘
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๙
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๐๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๐๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๐๑
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๑๐๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๐๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๐๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๕
๓.๖ การตรวจสอบข้อมูล.....	๑๐๗
๓.๗ การนำเสนอ.....	๑๐๗

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย	๑๐๘
๔.๑ การศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม.....	๑๐๙
๔.๒ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม.....	๑๑๕
๔.๓ การวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีใน สังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม.....	๑๒๕
๔.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัย.....	๑๒๖
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๓๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๓๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๓๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๔๓
บรรณานุกรม.....	๑๔๕
ภาคผนวก.....	๑๕๐
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๑๕๑
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญ, ผู้ให้ข้อมูล.....	๑๕๗
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย, การสัมภาษณ์.....	๑๖๘
ภาคผนวก ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๑๗๗
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย.....	๑๗๙
ภาคผนวก ฉ ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๑๘๒

สารบัญตาราง

ภาพประกอบที่		หน้า
๒.๑	สัดส่วนการพัฒนาจิตและพฤติกรรมตามแนวทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม	๑๖
๔.๑	จำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๑๐๙
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของจิตพฤติกรรม การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัด นครปฐมโดยภาพรวม.....	๑๑๐
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จิตพฤติกรรมการ เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัด นครปฐม ด้านกายภาพ (Physical Development)	๑๑๑
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จิตพฤติกรรมการ เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัด นครปฐม ด้านศีลภาพ (Social Development).....	๑๑๒
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จิตพฤติกรรมการ เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัด นครปฐมด้านจิตภาพ (Emotional Development).....	๑๑๓
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จิตพฤติกรรมการ เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัด นครปฐม ด้านปัญญาภาพ (Wisdom Development).....	๑๑๔

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบที่	หน้า
๒.๑ ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมระบุจิตลักษณะ.....	๑๕
๒.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา.....	๑๘
๒.๓ สุขภาวะแบบองค์รวมแนวพุทธ.....	๘๕
๔.๑ กิจกรรมที่ ๑ “กายพัฒนา ดูฟังเป็น กินอยู่เป็น กิริยามารยาทงาม”	๑๑๗
๔.๒ กิจกรรม ๒ “พฤติกรรมดี “มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ไม่เบียดเบียน มี สัมมาอาชีวะ”	๑๑๙
๔.๓ กิจกรรม ๓ “จิตใจ ดีงาม ตั้งมั่น เข้มแข็ง เบิกบาน”	๑๒๑
๔.๔ กิจกรรม ๔ “ปัญญา ฐานชีวิตที่ดี ทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้”	๑๒๓
๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๒๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขยึดหลักการสำคัญ ๕ ประการ คือ หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักนิติธรรม หลักการใช้เหตุผล และหลักการยอมรับเสียงข้างมากที่ต้องเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย วิธีการดำเนินชีวิตประชาธิปไตยของประชาชนในสังคม ถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของ ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรูปแบบของวิถีประชาธิปไตยนั้นขึ้นอยู่กับการบ่มเพาะวิถีคิดและวิถีชีวิตของ คนในสังคมที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว ครูกลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชนจนกลายเป็นวิถีประชาธิปไตย การดำเนินชีวิตของ บุคคลในสังคม โดยยึดหลักประชาธิปไตยในการอยู่ร่วมกัน รู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพในกติกาที่ร่วมกันสร้าง มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม พลเมืองที่มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย และเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เป็นสังคมและประเทศประชาธิปไตยอย่างแท้จริงตามหลักการประชาธิปไตย การศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาให้เกิดความเป็นประชาธิปไตย และหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานและเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งตามมุมมอง ของหลาย ๆ คนยังเห็นว่า การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในระบบการศึกษาของไทยยังมี จุดอ่อน เพราะยังยึดติดกับเนื้อหาสาระตามที่หลักสูตรกำหนดมากกว่าการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตย การเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยควรมี การปลูกฝังตั้งแต่เด็ก โรงเรียนเป็นสถานที่จัดการเรียนรู้จึงมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมและจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย โรงเรียนจึงควรปลูกฝังด้วยการให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ทฤษฎีควบคู่ไปกับการปฏิบัติในชีวิตจริง พร้อมทั้งนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ใน โรงเรียนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่

และมีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข อันเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตและเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปใช้ในสังคมและชุมชน^๑

ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมหลายประการ เช่น ปัญหาความยากจน ยาเสพติด ทุจริตคอร์รัปชั่น อาชญากรรม ครอบครัวแตกแยกความเบี่ยงเบนทางค่านิยมและวัฒนธรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ และ ปัญหาสำคัญที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบันคือ ปัญหาความแตกแยกของคนในสังคม เนื่องจากมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในทางการเมือง ส่งผลให้ขาดความสงบสุขในบ้านเมืองรวมทั้งเป็นจุดอ่อนสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาประเทศ (กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒) ทำให้สังคมต้องการประชาชนที่เป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย เพื่อเป็นต้นทุนที่ดีทางมนุษย์ ซึ่งจะนำสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม

การเป็นพลเมืองดีจะนำมาซึ่งความรับผิดชอบและหน้าที่ที่สำคัญที่ต้องปฏิบัติ เพราะความเป็น “พลเมือง” นับเป็น รากฐานที่สำคัญของประชาธิปไตย ถ้าประชาชนในสังคมใดมีความเป็นพลเมือง สังคมนั้นก็จะเป็นสังคมพลเมือง (civil society) กล่าวคือ เป็นสังคมที่พลเมืองเอาใจใส่ต่อความเป็นไป และมีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาของชุมชน สังคม ตลอดจนปัญหาระดับประเทศและเมื่อเกิดสังคมพลเมืองแล้ว สังคมจะมีความเข้มแข็งในการถ่วงดุลอำนาจทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ การปกครองในระดับท้องถิ่น และระดับชุมชนก็จะมี ความเข้มแข็งตามไปด้วย ซึ่งผลดีที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตาม วิถีประชาธิปไตยสามารถสรุปได้ ดังนี้ ๑) ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ๒) ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ๓) ก่อให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในสังคม ๔) ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมและ ๕) ทำให้สังคมและประเทศชาติพัฒนาไปได้ อย่างมั่นคง โดยโรงเรียนรัฐบาล (public school) นับเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ดำรงไว้ได้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องและแนวคิดที่สำคัญของการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ได้แก่ การรู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (มาตรา ๗) ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการ สำคัญในการปลูกฝังและพัฒนา ค่านิยมที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตให้กับผู้เรียน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการ

^๑ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมค่าย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

จัดการศึกษาไว้ว่า “...การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนา คนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข...” (มาตรา ๖) โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้ ดังได้กำหนดไว้ในหมวด ๔ มาตรา ๒๔ (๕) ความว่า “ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้ รวมถึงสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันผ่านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ”^๒

ทั้งนี้บนพื้นฐานของกระบวนการประชาธิปไตยต้องมีการสร้างเสริมจิตพฤติกรรม จึงเกี่ยวข้องกับ จิตวิทยา เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้นผู้ศึกษาทางด้านจิตวิทยาจึงสามารถนำเอาความรู้ทาง จิตวิทยาไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว สถานศึกษา และสถานที่ทำงาน ตลอดจนมีความสำคัญต่อการ ประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะหลักการของจิตวิทยาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับงานต่าง ๆ มากมาย จิตวิทยาจึงจัดว่ามีความสำคัญมาก เพราะเราต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา จิตวิทยาจึงเป็นศาสตร์ที่ทำให้บุคคลมีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้เป็นอย่างดีการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์มักมีเรื่องกระทบกระทั่งกันได้จากการไม่เข้าใจกัน จิตวิทยาจึงเป็นศาสตร์ที่ทำให้มีความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ ทำให้สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขและลดปัญหาจากการอยู่ร่วมกันในสังคม^๓ พฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกมาของแต่ละคนมีความแตกต่างกันและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาพฤติกรรมเหล่านี้ นั้นดูผิวเผินจะเข้าใจง่าย แต่ถ้าล้วงลึกลงไปแล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียดจะพบว่า เป็นเรื่องที่เข้าใจยากละเอียดอ่อนและจะเห็นความแตกต่างได้ชัดเจน ซึ่งความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ต้นไม้พันธุ์เดียวกันใช้เมล็ดพันธุ์ชนิดเดียวกันปลูกบนพื้นที่และเวลาเดียวกันยังเจริญเติบโตขึ้นมาในลักษณะที่ต่างกัน พระพุทธเจ้าได้แบ่งความแตกต่างของมนุษย์ในด้านภูมิปัญญาไว้ ๔ ระดับคือ บุคคลประเภทบัวพั้นน้ำนั้น เปรียบได้กับบุคคลที่มีความสามารถเข้าใจในคำสอนได้ทันที ซึ่งแตกต่างกับบุคคลประเภทบัวปริ่มน้ำ ต้องใช้เวลาในการอบรม สั่งสอนสักหน่อยจึงจะเข้าใจ และบุคคลประเภทบัวใต้น้ำ จึงเป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่ต้องใช้เวลาและความพยายามอย่างมากจึงจะมีความรู้และเข้าใจได้ ส่วนประเภทสุดท้ายนั้น ได้แก่ บุคคลประเภทบัวใต้อก เป็นบุคคลที่ไม่มีความพร้อมที่จะมีความสามารถเข้าใจอะไรได้เลย พฤติกรรมของคน

^๒ สุจิตรา วันทองและสิริพันธุ์ สุวรรณมรรค, การวิจัยและพัฒนาการจติกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา, วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา <http://www.edu.chula.ac.th/ojed>, OJED, Vol.7, No.1, ๒๐๑๒, pp. ๑๘๑๘ – ๑๘๒๙.

^๓ วิไลวรรณ ศรีสงคราม, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ลกรุ๊ป, ๒๕๔๙).

ก็เช่นเดียวกันไม่อาจทำนายพฤติกรรมต่าง ๆ ที่คนแสดงออกได้อย่างถูกต้อง เพราะพฤติกรรมของคนนั้น เกิดจากส่วนลึกของความต้องการ และการควบคุมค่านิยมของคนแต่ละคน^๔

ดังนั้นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์เป็นแนวคิดที่วางรากฐานอยู่บนแก่นคำสอนของพุทธธรรม อันได้แก่ ไตรสิกขา หลักธรรมเหล่านี้ล้วนมุ่งหมายที่จะสอนให้บุคคลเข้าใจถึงความเป็นจริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่ง โดยครอบคลุมคำสอนของพระพุทธเจ้าว่าด้วยสาเหตุของปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาจิตใจมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในหลักธรรมดังกล่าวทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง หรืออีกนัยหนึ่ง ความรู้แจ้งในหลักธรรมเหล่านี้สามารถช่วยบรรเทาความทุกข์และยกระดับคุณภาพจิตใจของมนุษย์ได้ข้อค้นพบจากการทบทวนวรรณกรรมยืนยันว่าจิตวิทยาแนวพุทธ มีประสิทธิภาพทั้งในการเยียวยาสภาพจิตใจด้านลบและการพัฒนาสภาพจิตใจด้านบวก ดังนั้น จิตวิทยาแนวพุทธจึงควรได้รับการศึกษาให้มากขึ้นและแนวทางในการนำแนวคิดไปใช้ก็ควรได้รับการเผยแพร่ให้กว้างขวางมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

จากแนวคิดและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การที่จะให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย และใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการสร้างจิตพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเป็นเครื่องมือสอดแทรกความรู้ ทักษะ เจตคติ ที่ช่วยให้เกิดความสามารถที่จะประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงสามารถถ่ายทอดและขยายองค์ความรู้ด้านการสร้างเสริมจิต พฤติกรรม การสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และการเสริมสร้างความสมานฉันท์ โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้นักเรียนมีจิตพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดีต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

^๔ นพคุณ นิศามณี, จิตวิทยาอุตสาหกรรม, (กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๗).

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ พื้นฐานจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ กระบวนการพัฒนาจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมมีลักษณะอย่างไร

๑.๓.๓ การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมในครั้งนี้ จะทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับมุ่งศึกษาจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ระดมสมองในการจัดทำแนวทางการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม โดยมีการบูรณาการเชิงพุทธตามกระบวนการ ๔ เพื่อให้เกิดจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

หลักแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตพฤติกรรมเยาวชน คือ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตพฤติกรรมเยาวชนด้วยเชิงพุทธตามกระบวนการ ๔ เพื่อการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ ๑) กายภาวนา (Physical Development) เป็นการพัฒนากาย ๒) ศิลภาวนา (Social Development) เป็นการพัฒนาด้านพฤติกรรม ๓) จิตภาวนา (Emotional Development) คือ การพัฒนาด้านจิตใจ และ ๔) ปัญญาภาวนา (Wisdom Development) คือ การพัฒนาบุคคลให้รู้จักคิด

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมตอนปลาย ในเขตจังหวัดนครปฐมดังนี้

๑) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ๒) โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย ๓) โรงเรียนอนุบาลรัตนราชกัญญาราชวิทยาลัย ๔) โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ และ ๕) โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศศาลายา จำนวน ๓,๔๑๕ คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้สำหรับการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม โดยระบุคุณสมบัติต่างๆ ของประชากรเป้าหมายให้เฉพาะเจาะจง ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ได้มาจากประชากร จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๕๘ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๕ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัย การศึกษาวิจัย “การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม” จะดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ จังหวัดนครปฐม

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้มีระยะเวลาดำเนินการ ๑ ปี

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

จิตพฤติกรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ รวมถึงการกระทำที่แสดงออกของนักเรียน

พลเมืองที่ดี หมายถึง นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีมีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย

สังคมประชาธิปไตย หมายถึง รักชาติศาสน์กษัตริย์ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้อยู่อย่างพอเพียงความมุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ และการมีส่วนร่วมตามพื้นฐานของความเป็นพลเมืองที่อย่างเหมาะสม และมีหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐานแก่คนเป็นสำคัญ

นักเรียนในจังหวัดนครปฐม หมายถึง ตัวแทนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดนครปฐมดังนี้ ๑) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ๒) โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย ๓) โรงเรียนอนุบาลรัตนราชกัญญาราชวิทยาลัย ๔) โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์และ ๕) โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศศาลายา

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

๑.๖.๒ ได้พัฒนาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

๑.๖.๓ ได้ผลจากการวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม
ประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม” ผู้ศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเอกสาร และรายงานการวิจัย ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาเสนอเนื้อหาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตพฤติกรรม
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตพฤติกรรมเยาวชน
- ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพลเมืองที่ดี
- ๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมประชาธิปไตยนักเรียน
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธ
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตพฤติกรรม

๑. ความหมายของจิต

คำว่า จิตวิทยา ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Psychology ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก ๒ คำ คือ “psyche” คำหนึ่งซึ่งหมายถึงจิต (mind) หรือวิญญาณ (soul) กับอีกคำหนึ่ง คือ “logos” ซึ่งมีความหมายว่าการศึกษาหรือการเรียนรู้ (study) ดังนั้น คำว่าจิตวิทยาถ้าแปลโดยตรงจากคำ Psychology ตามความหมายของรากศัพท์เดิมจึงหมายถึง “การศึกษาเกี่ยวกับจิตหรือวิญญาณ”^๕

ต่อมาผู้เห็นว่าจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือการสัมผัสใด ๆ มองไม่เห็น พิสูจน์ไม่ได้ นักจิตวิทยาจึงไม่พยายามที่จะอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในรูปของจิตวิญญาณ เปลี่ยนมาสนใจพฤติกรรมซึ่งสามารถเห็นได้ และสามารถใช่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เป็นวิธีการในการศึกษาได้ ซึ่งการใช่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาทำให้จิตวิทยาเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิทยาศาสตร์ ในปัจจุบันความหมายของจิตวิทยาที่เป็นที่ยอมรับมาก คือ ศาสตร์ที่ศึกษาทั้งพฤติกรรม

---

^๕ ไพบูลย์ เทวรักษ์, จิตวิทยาศึกษาพฤติกรรมภายนอกและภายใน, (กรุงเทพฯ : เอส.ดี.เพรส, ๒๕๓๗), หน้า ๒.

และกระบวนการทางจิตด้วยระเบียบวิธีเชิงวิทยาศาสตร์^๖ (Psychology is the scientific study of behavior and mental processes.) ระเบียบวิธีเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific study) หมายถึง การใช้วิธีการสังเกต การพรรณนาและการทดลองเพื่อที่จะรวบรวมความรู้แล้วจัดความรู้ให้เป็นระบบ (systematic) ส่วนพฤติกรรม (behavior) หมายถึง การกระทำที่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง และกระบวนการทางจิต (Mental Process) หมายถึง การคิด ความรู้สึก แรงจูงใจ เป็นประสบการณ์ส่วนบุคคลที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง^๗ นักจิตวิทยาบางคนถือว่า กระบวนการทางจิตก็คือพฤติกรรมภายใน จึงนิยามจิตวิทยาว่า จิตวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทั้งหมดทั้งพฤติกรรมภายนอกและภายใน

จิตวิทยา คือการศึกษาพฤติกรรมกระบวนการทางจิตเชิงประนัย เป็นศาสตร์ที่มีขอบเขตกว้างขวาง เป็นองค์ความรู้ทั้งเชิงศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ครอบคลุมทุกด้านเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ทั้งทางกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ ความคิดสติปัญญา จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาศาสตร์สาขานี้คือ เพื่อที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนาย พัฒนาและควบคุมพฤติกรรมด้านต่าง ๆ^๘

จิตวิทยา (psychology) คือ การศึกษาเรื่องของจิตใจ พฤติกรรมและสภาพแวดล้อมของคน และสัตว์โดยวิธีการทดลอง สังเกต สำนวจอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ มักเน้นการศึกษาแต่ละคนหรือกลุ่มเล็ก ๆ มากกว่า แบ่งเป็นแขนงต่าง เช่น จิตวิทยาการทดลอง (experimental psychology) เน้นวิธีการศึกษากระบวนการทางจิตใจและพฤติกรรมอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ จิตวิทยาสังคม จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาอาชีพ จิตวิทยาคลินิก^๙

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า เนื้อหาของจิตวิทยาคือ พฤติกรรม (Behavior) คำว่าพฤติกรรมในทางจิตวิทยานั้นหมายถึงการกระทำทุกอย่างของอินทรีย์ ไม่ว่าจะการกระทำนั้นผู้อื่นจะสังเกตเห็นได้หรือไม่ก็ตาม เช่น การเดิน การกิน การนอน การร้องไห้ หรือ การคิด การรู้สึก แรงจูงใจ เป็นต้น นักจิตวิทยาแบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. พฤติกรรมภายนอก (External or Overt Behavior) เป็นการกระทำที่บุคคลแสดงออกมาแล้วผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้ เช่น การเดิน การกิน การนอน การร้องไห้ เป็นต้น

^๖ Feldman. R. S., **Understanding Psychology**. (4th ed.), (New York : McGraw Hill, Inc, 1996), p.5.

^๗ Halonen and Santrock. J. W., **Psychology**. (2nd ed.) , (Boston : The McGraw-Hill Companies, Inc, 1996), p.5.

^๘ จิราภา เต็งไตรรัตน์, และคณะ, **จิตวิทยาทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙.

^๙ วิทยากร เชียงกุล, **อธิบายศัพท์จิตวิทยาและการพัฒนาตนเอง**, (กรุงเทพฯ: สายธารหน้า, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙๑.

๒. พฤติกรรมภายใน (Internal or Covert Behavior) พฤติกรรมภายใน หมายถึงการกระทำที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วเราไม่สามารถสังเกตเห็นหรือใช้เครื่องมือวัดได้ ผู้กระทำพฤติกรรมภายในเท่านั้นที่จะรู้ว่าพฤติกรรมภายในนั้นเกิดขึ้นแล้วหรือไม่พฤติกรรมภายใน ได้แก่ การคิด การรู้สึก การจำ การเรียนรู้ แรงจูงใจ เป็นต้น

๒. ความสำคัญของจิตวิทยา

ปัจจุบันจิตวิทยาได้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์แทบทุกด้าน ยิ่งสังคมมีความเจริญซับซ้อนขึ้นมากเท่าใด จิตวิทยาก็ยิ่งมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาของบุคคลมากขึ้น นักจิตวิทยาแต่ละสาขาอาจจะสนใจปัญหาแตกต่างกันไป บางท่านอาจสนใจแต่ปัญหาเฉพาะเรื่องและบางท่านอาจสนใจศึกษาเพื่อนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ ตัวอย่างเช่น พยายามศึกษาว่าวิธีการใดจะวัดประชามติได้เที่ยงตรงที่สุด หรือจะใช้วิธีการโน้มน้าวจูงใจอย่างไรจึงจะทำให้คนเลิกสูบบุหรี่ได้

ปัญหาอื่น ๆ ที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางได้แก่ การค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู เช่น จะใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบใดจึงจะช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สภาพครอบครัวและสังคมแบบใดที่มีส่วนทำให้เกิดพฤติกรรมการปลีกตัวออกจากกลุ่ม (Alienation) พฤติกรรมก้าวร้าวทำลายและอาชญากรรม บางครั้งนักจิตวิทยาจะทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญสาขาอื่น ๆ ในการศึกษาและแก้ไขปัญหานั้น

จิตวิทยามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในทุก ๆ ด้าน เช่น การออกกฎหมาย (กฎหมายการกระทำผิดทางเพศ การตัดสินประหารชีวิต) ตลอดจนสภาพที่บุคคลจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง จิตวิทยาเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายรัฐ เช่น ผลการค้นคว้าวิจัยรายการโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงของเด็ก ทำให้มีการพิจารณาปรับปรุงรายการเหล่านี้ มีการลดปริมาณภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาสาระก้าวร้าวรุนแรงลง แล้วสรรหารายการอื่นที่มีคุณประโยชน์สำหรับเยาวชนมาทดแทน

เนื่องจากจิตวิทยามีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เราในหลาย ๆ ด้าน จึงมีความสำคัญและมีคุณประโยชน์ต่อทุกคน แม้ผู้ที่ไม่ได้ตั้งใจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือประกอบอาชีพในสาขาวิชานี้ ก็ควรจะมีความรู้พื้นฐานทางจิตวิทยาและวิธีศึกษาทางจิตวิทยาไว้บ้าง เพื่อช่วยให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเราเองและพฤติกรรมของบุคคลอื่นในสังคมว่า ทำไมเขาจึงทำอย่างนั้น ตลอดจนเป็นแนวทางในการประเมินเหตุการณ์และข่าวต่าง ๆ ในหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีองค์กรประกอบทางจิตวิทยาเข้าไปเกี่ยวข้อง เพื่อจะได้วินิจฉัยได้ว่าควรเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารที่น่าเสนาจน้อยเพียงใด^{๑๐}

^{๑๐} สุรพงษ์ ชูเดช, เอกสารประกอบการสอนวิชา SSC 231 จิตวิทยาทั่วไป (General Psychology), (สายวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓-๑๔.

๓. ความหมายของพฤติกรรม

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง ทุก ๆ สิ่งที่คุณกระทำซึ่งสามารถสังเกตได้โดยตรง หรืออยู่ในกระบวนการทางจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความคิด ความรู้สึก และแรงขับซึ่งเป็นประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่ไม่สามารถจะสังเกตได้โดยตรง^{๑๑}

๔. ประเภทของพฤติกรรม

พฤติกรรมมนุษย์มีความซับซ้อนที่ต้องศึกษาโดยละเอียด แต่อย่างไรก็ตามนักวิชาการได้จำแนกพฤติกรรมมนุษย์ที่เป็นสาระในการศึกษาออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนก ๕ เกณฑ์^{๑๒} ดังนี้

๑. เกณฑ์ในการใช้การสังเกต

ในการใช้การสังเกตเป็นเกณฑ์ พฤติกรรมสามารถจำแนกเป็น ๒ ประเภท ประเภทแรกคือพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งปรากฏเห็นได้ชัดเจน เช่น การหัวเราะ ยิ้ม ร้องไห้ เป็นต้น ประเภทที่สองคือ พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ซึ่งไม่ปรากฏให้สามารถสังเกตได้อย่างชัดเจนเช่น ความคิด ความรู้สึก การเข้าใจ ความจำ เป็นต้น

พฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ พฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในต่างก็เป็นตัวกำหนดซึ่งกันและกัน เช่น ถ้าพฤติกรรมภายใน โศกเศร้า ก็จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกทางสีหน้าแววตาเศร้า ท่าทางเก็บกดเก็บตัว หรือ ร้องไห้ออกมาได้ในทำนองเดียวกัน ถ้าพฤติกรรมภายนอกเกรี้ยวกราด ตวาดแม่ไปโดยไม่ตั้งใจ ก็จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมภายใน คือรู้สึกผิด และอาจคิดในทางร้ายว่าแม่ไม่รักตน

๒. เกณฑ์ด้านแหล่งกำเนิดพฤติกรรมในการใช้แหล่งที่เกิดเป็นเกณฑ์ พฤติกรรมสามารถจำแนกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ประเภทแรกคือพฤติกรรมวุฒิภาวะ (Maturity) ซึ่งเป็นความพร้อมที่เกิดขึ้นโดยมีธรรมชาติเป็นตัวกำหนดให้เติบโตตามเฝ้าพันธุ์ และวงจรของชีวิต มนุษย์สามารถเกิดพฤติกรรมนั้นขึ้นมาได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องผ่านประสบการณ์หรือการฝึกฝน เช่น การคลาน การร้องไห้ การนอน เป็นต้น ประเภทที่สองคือพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learned) ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์และการฝึกฝน เช่น การว่ายน้ำ การขี่จักรยานการอ่านหนังสือ เป็นต้น

๓. เกณฑ์ด้านภาวะทางจิตของบุคคลในการใช้ภาวะทางจิตของบุคคลเป็นเกณฑ์ พฤติกรรมสามารถจำแนกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ประเภทแรกคือ พฤติกรรมที่กระทำโดยรู้ตัว (Conscious) เป็นพฤติกรรมที่อยู่ในระดับจิตสำนึก เช่น พุดวิง เดิน เป็นต้น ประเภทที่สอง พฤติกรรมที่กระทำโดยไม่

^{๑๑} Allen, R. and Santrock, J.W. Psychology ,The Contexts of Behavior, (United State of America : Wm. C. Brown Communication,1993), p.8.

^{๑๒} กุญชรี้ คำชาย และคณะ, พฤติกรรมกับการพัฒนาตน, (กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๕).

รู้ตัว (Unconscious) เป็นพฤติกรรมที่อยู่ในระดับจิตไร้สำนึก หรือจิตใต้สำนึก หรือเป็นพฤติกรรมที่ขาดสติสัมปชัญญะ เช่น ฝัน ละเมอ เป็นต้น

๔. เกณฑ์ด้านการแสดงออกของอินทรีย์ในการใช้การแสดงออกของอินทรีย์เป็นเกณฑ์ พฤติกรรมสามารถจำแนกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ประเภทแรก คือ พฤติกรรมทางกาย (Physical activity) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกโดยใช้อวัยวะของร่างกายอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเคลื่อนไหวร่างกายด้วยแขน หรือขา การปรับเปลี่ยนอิริยาบถของร่างกาย การพยักหน้า การโคลงตัว เป็นต้น ประเภทที่สอง พฤติกรรมทางจิต (Psychological activity) เป็นพฤติกรรมที่อยู่ภายใน เช่น ความคิด ความเข้าใจ หรือการเกิดอารมณ์ เป็นต้น

๕. เกณฑ์ด้านการทำงานของระบบประสาทในการใช้การทำงานของระบบประสาทเป็นเกณฑ์ พฤติกรรมสามารถจำแนกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ประเภทแรก คือ พฤติกรรมที่ควบคุมได้ (Voluntary) เป็นพฤติกรรมที่อยู่ในความควบคุมและสั่งการด้วยสมอง จึงสามารถแสดงพฤติกรรมได้ตามที่ต้องการ เช่น การพูดคุย การแกว่งแขนขา เป็นต้น ประเภทที่สอง พฤติกรรมที่ควบคุมไม่ได้ (Involuntary) เป็นการทำงานของอินทรีย์ที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ เช่น ปฏิกริยาสะท้อน (สะอึก) สัญชาติญาณ (สะดุ้ง) และการทำงานของระบบอวัยวะภายใน เป็นต้น

๕. องค์ประกอบของพฤติกรรม

พฤติกรรมของมนุษย์นั้น แยกออกมาเป็นปัจจัยย่อย ๆ เรียกว่าองค์ประกอบพฤติกรรม ได้แก่ การรับรู้ การเรียนรู้ การคิด สติปัญญา เจตคติ อารมณ์และความเชื่อ^{๑๓}

๑. การรับรู้ (Perception) การรับรู้เป็นการแปลความหมายจากการสัมผัส โดยเริ่มตั้งแต่การมีสิ่งเร้ามากระทบกับอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้าและส่งกระแสประสาทไปยังสมองเพื่อการแปลความ

๒. การเรียนรู้ (Learning) การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่ผลจากการตอบสนองของสัญชาติญาณ อุบัติเหตุ หรือความบังเอิญโดยกระบวนการเรียนรู้จะเป็นกระบวนการต่อเนื่องเชื่อมโยงจากการรับรู้

๓. การคิด (Thinking) การคิด เป็นกระบวนการของสมอง ในการสร้างสัญลักษณ์ หรือภาพให้ปรากฏในสมอง เพื่อเป็นตัวแทนของวัตถุ สิ่งของ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความสามารถในการคิดนั้นมีความสัมพันธ์ระดับสติปัญญา แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๓.๑ ความคิดรวบยอด (concept) เป็นลำดับขั้นที่เกิดจากการทำงานของสมองในการจัดกลุ่มหรือการสรุปรวมที่จะทำความเข้าใจในสิ่งของ บุคคล เรื่องราว ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับรู้หรือต่อความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าคืออะไร

^{๑๓} <http://www.nineplusdesign.com/teach/human/chapter3.pdf>, ค้นข้อมูลวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

๓.๒ จินตนาการ (imagination) เป็นการสร้างภาพขึ้นในสมองตามความนึกคิดของตนเองเป็นผลมาจากการสะสมการรับรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ผสมกับความต้องการ ความสนใจ ความคาดหวังอารมณ์และความรู้สึกของบุคคล การจินตนาการในสิ่งเดียวกันของบุคคลแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป

๔. สติปัญญา (Intelligence) สติปัญญา เป็นความสามารถในตัวบุคคล ที่จะทราบได้จากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก ระดับของสติปัญญาสังเกตได้จากการแสดงออกที่มีความคล่องแคล่วรวดเร็ว ความถูกต้อง ความสามารถในการคิดการแก้ปัญหาและการปรับตัว การใช้แบบทดสอบวัด สติปัญญาจะทำให้ทราบระดับสติปัญญาชัดเจนขึ้น

๕. เจตคติ (Attitude) เจตคติ เป็นความรู้สึกที่แสดงออกมาในทางบวกหรือทางลบ เช่น พอใจหรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ชอบหรือไม่ชอบ ต่อบุคคล หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด สถานะนี้เป็นแรงที่จะกำหนดทิศทางของพฤติกรรมของบุคคลต่อเหตุการณ์ สิ่งของ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๖. อารมณ์ (Emotion) อารมณ์ เป็นสภาวะทางจิตใจ ที่มีต่อสิ่งเร้า ซึ่งมีผลต่อร่างกาย และการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

๗. ความเชื่อ (Beliefs) ความเชื่อ เป็นการยอมรับนับถือเชื่อมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่บนพื้นฐานของความคิดเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้ หรืออาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับ ศรัทธา โดยปราศจากเหตุผลหรือการพิสูจน์ใด ๆ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรม

๖. ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตพฤติกรรม

๖.๑ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ในประเทศไทย ศ.ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้เสนอทฤษฎีที่อธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นอย่างดีทฤษฎีดังกล่าวเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้กับคนไทยในสังคมไทย เพราะผู้สร้างทฤษฎีได้ใช้ความรู้ประสบการณ์ผลงานวิจัยที่เป็นของตนเองและนักวิจัยอื่น ที่ทำกับคนไทยในสังคมไทยอย่างกว้างขวางเป็นระยะเวลากว่า ๒๐ ปี โดยเสนอในชื่อทฤษฎี “ต้นไม้จริยธรรม” ทฤษฎีดังกล่าวได้นำเสนอเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ และได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนปัจจุบันเชื่อว่าเป็นทฤษฎีของไทยที่นำไปสู่การค้นคว้าวิจัยและการประยุกต์เพื่อพัฒนาบุคคลและสังคมได้เป็นอย่างดี

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ ๘ ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีเก่ง และมีสุข ของคนไทย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ๒๕๓๖) ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานจากผลการวิจัย ๑๒ เรื่อง และทฤษฎีนี้ได้รับการตรวจสอบและมีผลการวิจัยที่สนับสนุนมาตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน ทฤษฎีนี้ถูกนำเสนออยู่ในรูปของต้นไม้ (ภาพที่ ๑ ที่ประกอบด้วย ๓ ส่วน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ๒๕๔๔) ได้แก่ส่วนที่เป็นราก ส่วนที่เป็นลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของผลไม้

ส่วนแรก คือ ราก ประกอบด้วยรากหลัก ๓ ราก ซึ่งแทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ ๒) ความเฉลียวฉลาด หรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้าน และการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget (1966) และ ๓) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราความเอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของบุคคลอื่น จิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้จะเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของจิตลักษณะ ๕ ตัวบนลำดับ และเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของพฤติกรรมของบุคคลในส่วนที่เป็นดอกและผลด้วย ดังนั้น บุคคลจะต้องมีจิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้ในปริมาณสูงเหมาะสมตามวัย จึงจะทำให้จิตลักษณะอีก ๕ ตัวบนลำดับพัฒนาได้อย่างดีและมีพฤติกรรมที่น่าปรารถนามากด้วย

ส่วนที่สอง คือ ส่วนที่เป็นลำดับ อันเป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ประการ ได้แก่ ๑) ทศนคติค่านิยม และคุณธรรม ทศนคติหมายถึงการเห็นประโยชน์โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจ ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นซึ่งสอดคล้องกับทศนคติในทฤษฎีของ Ajzen และ Fishbein (1980) ส่วนคุณธรรม หมายถึง สิ่งทีส่วนรวมเห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่แล้วมักเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญูความเสียสละ ความซื่อสัตย์เป็นต้น และค่านิยม หมายถึง สิ่งทีคนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เช่น ค่านิยมที่จะศึกษาต่อในระดับสูง ค่านิยมในการใช้สินค้าไทย ค่านิยมในด้านการรักษาสุขภาพ เป็นต้น ๒) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำทีทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg ๓) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่า สิ่งทีกระทำลงไปในปัจจุบัน จะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้ ๔) ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลทีตนกำลังได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ความบังเอิญหรือการควบคุมของคนอื่นเป็นความรู้สึกในการทำนายนายได้ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมากจากทฤษฎี Locus of Control ของ Rotter (1966) และ ๕) แรงจูงใจไฟสัมฤทธิ์หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (1963)

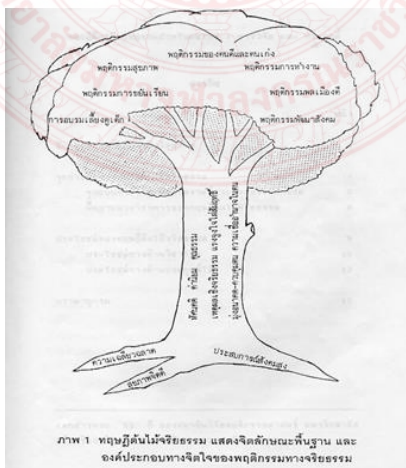
จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการนี้เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาทีเปรียบเสมือนดอกและผลบนต้นไม้นอกจากนี้ ศ.ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ยังเสนอว่า ควรใช้จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการบนลำดับร่วมกับจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ในการอธิบายทำนายและพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า จะต้องใช้จิตลักษณะเพียงตัวเดียวหรือน้อยตัว จะไม่ช่วยให้นักวิจัยและนักพัฒนาเข้าใจการกระทำของบุคคลได้อย่างน่ามั่นใจ

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำงานที่ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดีและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนเก่ง พฤติกรรมของคนดีและเก่งสามารถแบ่งเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน (ดวงเดือน พันธมนาวิน, ๒๕๔๘) คือ

ข้อหนึ่ง พฤติกรรมของคนดีประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่ ๑) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นการทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง พฤติกรรมการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด พฤติกรรมไม่เล่นการพนัน เป็นต้น และ ๒) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้าย ทำลาย หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุขภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว พฤติกรรมการขับขี่อย่างมีมารยาท พฤติกรรมซื่อสัตย์ เป็นต้น

ข้อสอง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่ ๑) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนการทำงาน พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า พฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่และพฤติกรรมเคารพกฎหมาย เป็นต้น และ ๒) พฤติกรรมพัฒนา เช่น พฤติกรรมพัฒนาตนเอง (เช่น พฤติกรรมใฝ่รู้ พฤติกรรมรักการอ่าน เป็นต้น) พฤติกรรมพัฒนาผู้อื่น (เช่น พฤติกรรมการสนับสนุนให้ผู้อื่นปลอดภัยในการทำงาน พฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร พฤติกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น) และพฤติกรรมพัฒนาสังคม (เช่น พฤติกรรมอาสา เป็นต้น)

ภาพที่ ๒.๑ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมระบุจิตลักษณะ ๘ ประการที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทย
(ดวงเดือน พันธมนาวิน, ๒๕๒๖; ๒๕๔๔)

หลักการพัฒนาบุคคลตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ดวงเดือน พันธมนาวิน ได้เสนอหลักการพัฒนาบุคคลตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมไว้ ๕ ประการ ได้แก่

ประการแรก พัฒนาจิตและพฤติกรรมพร้อมกัน แต่ในสัดส่วนที่ต่างกันตามวัย ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาบุคคลมักเน้นที่การปรับเปลี่ยนแต่พฤติกรรม เช่น การพัฒนาให้เด็กอาชีวะลดการทะเลาะวิวาท ด้วยการฝึกหัดระเบียบวินัยในค่ายทหาร ซึ่งเป็นการฝึกที่เน้นการปรับพฤติกรรมจากเดิมที่นักเรียนอาชีวะมีพฤติกรรมไร้ระเบียบ แหกกฎ ก้าวร้าว ให้เป็นนักเรียนอาชีวะ ที่มีพฤติกรรมในกรอบในกฎ มีความประพฤติเรียบร้อย เป็นต้น การพัฒนาเช่นนี้ได้ผลน้อย เพราะนักพัฒนาลืมพัฒนาองค์ประกอบในส่วนที่เป็นจิตใจ โดยดวงเดือน พันธุมนาวิณ ได้ เสนอว่าการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมต้องกระทำไปพร้อมกันในทุกวัย เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนา แต่สัดส่วนการพัฒนาจิตใจกับการพัฒนาพฤติกรรมนั้นมีความแตกต่างกัน ดังตาราง

อายุ	การพัฒนาเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนา (๑๐๐%)	
	สัดส่วนการพัฒนาจิต (%)	สัดส่วนการพัฒนาพฤติกรรม (%)
อายุน้อย	๒๐	๘๐
อายุ ๑๒ ปี	๕๐	๕๐
อายุมาก	๘๐	๒๐

ตารางที่ ๒.๑ สัดส่วนการพัฒนาจิตและพฤติกรรมตามแนวทฤษฎีตันไม้จริยธรรม

การพัฒนาบุคคลตามสัดส่วนเช่นนี้ จะช่วยสร้างให้บุคคลเป็นคนดี เก่ง และมีสุข มีความเป็น “นาย” ของตัวเอง โดยไม่ต้องให้ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมาควบคุมพฤติกรรมของเขา

ประการที่สอง การพัฒนาบุคคลต้องอยู่บนพื้นฐานองค์ความรู้ทางการวิจัย ดังนั้น การที่นักพัฒนาจะมีแนวทางหรือวิธีการพัฒนาคนได้ นักพัฒนาต้องทำวิจัยเพื่อหาสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ต้องการ ดังนั้นการใช้ตัวแปรเชิงเหตุทางจิตใจตามทฤษฎีตันไม้จริยธรรม จึงเป็นแนวทางในการสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนา

ประการที่สาม การพัฒนาเพียงแต่ “ความรู้” และ “ทัศนคติ” ไม่เพียงพอ ที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาได้นักพัฒนาในหลายสาขา เช่น สาธารณสุข ตำรวจ เป็นต้น มักใช้รูปแบบ K-A-P (Knowledge – Attitude - Practice/Performance) เช่น ในการพัฒนาบุคคลมิให้ติดโรคเอดส์ นักพัฒนามักให้ความรู้ว่า โรคเอดส์คืออะไร ติดต่อกันได้อย่างไร รวมทั้งนักพัฒนา มักใช้สารปลอบและสารขู่ เพื่อให้มีการเปลี่ยนทัศนคติ หรือศัพทของผู้ที่มีใช้นักวิชาการมักเรียกกันว่า “จิตสำนึก” เช่น โรคนี้เป็นโรคที่ไม่มียาป้องกันหรือรักษาได้ ดังนั้นเป็นแล้วเป็นเลยมีแต่ตายอย่างเดียว เป็นต้น การให้ความรู้และปรับทัศนคติก็เพื่อหวังว่าบุคคลจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน นักพัฒนาเหล่านี้ไม่รู้ว่ ความรู้และทัศนคติไม่เพียงพอที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของคนได้

ประการที่สี่ การพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมที่น่าปรารถนาจะต้องพัฒนาทั้ง “ทางเสือ” และ “เครื่องยนต์” การพัฒนาในอดีตจนถึงปัจจุบัน นักพัฒนามักเน้นในการพัฒนาจิต ลักษณะที่เปรียบเสมือน “ทางเสือ” ของเรือ เช่น คุณธรรม ค่านิยม จริยธรรม หรือทัศนคติ เป็นต้น จิตลักษณะ

เหล่านี้ เป็นจิตลักษณะที่ทำหน้าที่ในการกำหนดทิศทางของการเกิดพฤติกรรม แต่จิตลักษณะเหล่านี้มิได้มี “พลัง” ในตัวมันเองในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรม จิตลักษณะที่มีพลัง ผลักดันให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งเปรียบเสมือน “เครื่องยนต์” ของเรือ เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และ ความเชื่ออำนาจในตน เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาหรือการรณรงค์ ที่กระทำเพื่อเพียงแค่ ต้องการเปลี่ยน “ทัศนคติ” หรือ “ปลูกจิตสำนึก” จึงได้ผลดีน้อย และผลดีนั้นไม่ ยั่งยืน การพัฒนาเช่นนี้ นักพัฒนาควรกระทำเป็น “จุดเริ่มต้น” มิใช่ “จุดสิ้นสุด”

ประการที่ห้า การพัฒนาต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านจิตลักษณะ ดังนั้นวิธีการพัฒนาหนึ่ง ๆ อาจเหมาะสมกับบุคคลที่มีจิตลักษณะต่างกัน การพัฒนาที่ประสบความสำเร็จมักเป็นการพัฒนากับบุคคลที่มีจิตลักษณะตามทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมสูงอยู่แล้ว ขอค้นพบเช่นนี้จึงอาจตอบคำถามของนักพัฒนาที่ว่า ทำไมการนำวิธีการพัฒนาจากต่างประเทศมาใช้กับคนไทยจึงไม่ค่อยได้ผล ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมมีคำตอบว่า ความสามารถในการรับการพัฒนาขึ้นอยู่กับจิตลักษณะของบุคคล บุคคลที่มีความพร้อมทางจิตมาก ย่อมเป็นผู้ที่รับการพัฒนาได้มากกว่า บุคคลที่มีความพร้อมทางจิตน้อย ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วแนวทางการพัฒนาจากต่างประเทศเหมาะสมกับคนของเขาที่ส่วนมากมีจิตลักษณะตามทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมสูงกว่าคน ไทย^{๑๔}

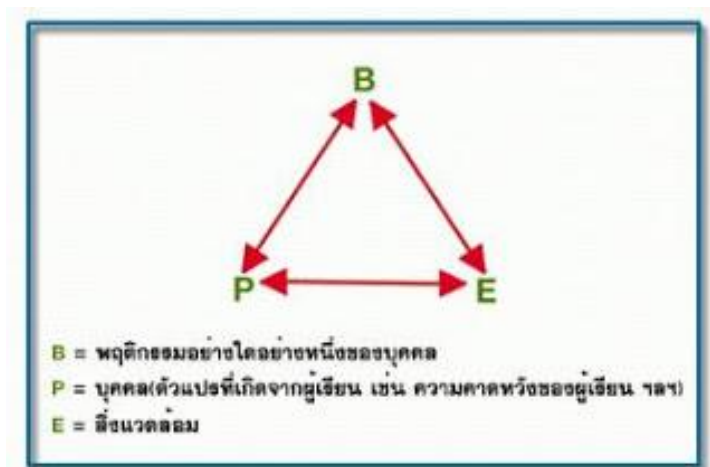
๖.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory) เป็นทฤษฎีของศาสตราจารย์บันดูรา แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford) ประเทศสหรัฐอเมริกา บันดูรา มีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ และเนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ (interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวอยู่เสมอ บันดูราอธิบายว่าการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน

ความคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา

๑. บันดูรา ได้ให้ความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม และถือว่าการเรียนรู้ก็เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม โดยผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน บันดูราได้ถือว่าทั้งบุคคลที่ต้องการจะ เรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุของพฤติกรรม

^{๑๔} ดุจเดือน พันธุมนาวิณ, รายงาน การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทย และต่างประเทศ, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๑ - ๒๖.

ภาพที่ ๒.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา

๒. บันดูรา ได้ให้ความแตกต่างของการเรียนรู้ (Learning) และการกระทำ (Performance) ว่าความแตกต่างนี้สำคัญมาก เพราะคนอาจจะเรียนรู้อะไรหลายอย่างแต่ไม่กระทำ บันดูราได้สรุปว่า พฤติกรรมของมนุษย์อาจจะแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท

๒.๑ พฤติกรรมสนองตอบที่เกิดจากการเรียนรู้ ผู้ซึ่งแสดงออก หรือ กระทำสม่ำเสมอ

๒.๒ พฤติกรรมที่เรียนรู้แต่ไม่เคยแสดงออกหรือกระทำ

๒.๓ พฤติกรรมที่ไม่เคยแสดงออกทางการกระทำ เพราะไม่เคยเรียนรู้จริง ๆ

๓. บันดูรา ไม่เชื่อว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะคงตัวอยู่เสมอ

การประยุกต์ในด้านการเรียนการสอน

๑. ตั้งวัตถุประสงค์ที่จะทำให้นักเรียนแสดงพฤติกรรม หรือเขียนวัตถุประสงค์เป็นเชิงพฤติกรรม

๒. ผู้สอนแสดงตัวอย่างของการกระทำหลาย ๆ ตัวอย่าง ซึ่งอาจจะเป็นคน การ์ตูน ภาพยนตร์ วีดีโอ โทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

๓. ผู้สอนให้คำอธิบายควบคู่ไปกับการให้ตัวอย่างแต่ละครั้ง

๔. ชี้แนะขั้นตอนการเรียนรู้โดยการสังเกตแก่นักเรียน เช่น แนะนำให้นักเรียนสนใจสิ่งเร้าที่ควรสนใจหรือเลือกใส่ใจ

๕. จัดให้นักเรียนมีโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ เพื่อจะได้ดูว่านักเรียนสามารถที่จะกระทำโดยการเลียนแบบหรือไม่ ถ้านักเรียนทำได้ไม่ถูกต้องอาจจะต้องแก้ไขวิธีการสอน หรืออาจจะแก้ไขที่ตัวผู้เรียนเอง

๖. ให้แรงเสริมแก่นักเรียนที่สามารถเลียนแบบได้ถูกต้อง เพื่อจะให้นักเรียนมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้และเป็นตัวอย่างแก่นักเรียน^{๑๕}

๖.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรมนิยม

ความคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรมนิยม

๑. พฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นโดยการเรียนรู้และสามารถจะสังเกตได้
๒. พฤติกรรมแต่ละชนิดเป็นผลรวมของการเรียนที่เป็นอิสระหลายอย่าง
๓. แรงเสริม (Reinforcement) ช่วยทำให้พฤติกรรมเกิดขึ้นได้

นักจิตวิทยาได้แบ่งพฤติกรรมของมนุษย์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. พฤติกรรมตอบสนองเดนต์ (Respondent Behavior) หมายถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยสิ่งเร้าเมื่อมีสิ่งเร้าพฤติกรรมตอบสนองก็จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถจะสังเกตได้ ทฤษฎีที่อธิบายกระบวนการเรียนรู้ประเภทนี้ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning Theory)

๒. พฤติกรรมโอเปอเรนต์ (Operant Behavior) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลหรือสัตว์แสดงพฤติกรรมตอบสนองออกมา โดยปราศจากสิ่งเร้าที่แน่นอน และพฤติกรรมนี้มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้อธิบาย Operant Behavior เรียกว่า ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning Theory) ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นว่าต้องการให้ Operant Behavior คงอยู่ตลอดไป

๖.๔ ทฤษฎีจิตสังคม (Psychosocial theory)

ได้แบ่งพัฒนาการของบุคลิกภาพออกเป็น ๘ ชั้น ดังต่อไปนี้

ชั้นที่ ๑ ชั้นความไว้วางใจ-ความไม่ไว้วางใจ (Trust vs Mistrust) ซึ่งเป็นชั้นในวัยทารก อายุ ๐-๑๘ เดือน อริสันถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาในวัยต่อ ๆ ไป เด็กวัยทารกจำเป็นต้องมีผู้เลี้ยงดูเพราะช่วยตนเองไม่ได้ ผู้เลี้ยงดูจะต้องเอาใจใส่เด็ก เด็กจะอยู่ด้วยความหวังว่าจะมีผู้ช่วยเหลือทุกครั้งที่ตนมีความต้องการของตนแล้วเด็กยังเชื่อมั่นตนเองว่ามีความสามารถที่จะใช้วิริยะของตนเองช่วยตนเอง อริสันได้กล่าวว่าความไว้วางใจเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาการทางบุคลิกภาพ เด็กที่ขาดความไว้วางใจจะกลายเป็นคนที่ก้าวร้าว ตีตัวออกจากสิ่งแวดล้อมถ้าเด็กได้รับความรักใคร่ที่เหมาะสม ทำให้เขารู้สึกว่าโลกนี้ปลอดภัย น่าอยู่ และไว้วางใจได้ แต่ถ้าตรงกันข้ามเด็กก็จะรู้สึกที่โลกนี้เต็มไปด้วยอันตรายไม่มีความปลอดภัย มีแต่ความหวาดระแวง หรือเป็นคนไว้วางใจคนง่ายเกินไป

ชั้นที่ ๒ ชั้นความเป็นตัวของตัวเอง กับความระอายและสงสัย (Autonomous vs Shame and Doubt) อายุ ๑๘ เดือน - ๓ ปี เด็กในวัยนี้จะเริ่มพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง รู้สึกว่า

^{๑๕} <http://www.kroobannok.com/35946>, ค้นข้อมูลวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

ตนเองมีความสำคัญและอยากเอาชนะสิ่งแวดล้อมหรืออำนาจที่มีอยู่ พ่อแม่จึงควรระวังในเรื่องของความสมดุลในการเลี้ยงดู ควรให้ออกาสและกำลังใจต่อเด็กเด็กจะพัฒนาความเป็นตัวเอง มีความมั่นใจ รู้สึกอิสระที่จะควบคุมตนเอง แต่ถ้าพ่อแม่ไม่ให้ออกาสหรือทำแทนเด็กทุกอย่าง เด็กจะเกิดความคลางแคลงใจในความสามารถของตนเอง

ขั้นที่ ๓ ขั้นความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative vs Guilt) วัยเด็กอายุประมาณ ๓-๖ ปี อิริสันเรียกว่าเป็นวัยที่เด็กมีความคิดริเริ่มอยากจะทำอะไรด้วยตนเอง จากจินตนาการของตนเอง การเล่นสำคัญมากสำหรับวัยนี้เพราะเด็กจะได้ทดลองทำสิ่งต่าง ๆ จะสนุกจากการสมมุติของต่าง ๆ เป็นของจริง อย่างไรก็ตามเด็กก็ยังคงพยายามที่จะเป็นอิสระพึ่งตนเองอยากจะทำอะไรเองไม่พึ่งผู้ใหญ่ เป็นวัยที่เด็กจะเลียนแบบจากผู้ใหญ่ ทั้งด้านการพูดและการกระทำ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตลอดถึงการใช้ภาษาจะช่วยให้เด็กเกิดแนวคิดในการวางแผนและการริเริ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะเป็นการส่งเสริมทำให้เขารู้สึกต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไปเด็กก็จะมีความคิดริเริ่ม แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้ใหญ่คอยเข้มงวด ไม่เปิดโอกาสให้เด็ก ทำหนิอยู่ตลอดเวลา เขาก็จะรู้สึกผิดเมื่อคิดจะทำสิ่งใด ๆ นอกจากนี้เขาก็จะเริ่มเรียนรู้บทบาททางเพศมาตรฐานทางศีลธรรมและการควบคุมอารมณ์

ขั้นที่ ๔ ขั้นความขยันหมั่นเพียรกับความรู้สึกด้อยค่า (Industry vs Inferiority) อายุ ๖-๑๒ ปีเด็กในวัยนี้จะเริ่มเข้าเรียนและต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น มีพัฒนาการทางด้านความขยันขันแข็งโดยพยายามคิดทำ คิดผลิตสิ่งต่าง ๆ ให้เหมือนผู้ใหญ่ด้วยการทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังใจถ้าเขาได้รับคำชมเชยก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดกำลังใจ มีความมานะพยายามมากขึ้น แต่ถ้าตรงกันข้ามเด็กไม่ได้รับความสนใจ หรือผู้ใหญ่แสดงออกมาให้เขาเห็นว่าเป็นการกระทำที่น่ารำคาญเขาก็จะรู้สึกด้อยค่า

ขั้นที่ ๕ ขั้นพบอัตลักษณ์ของตนเองกับความสับสนในบทบาท (Identity vs role confusion) อิริสันกล่าวว่า เด็กในวัยนี้มีอายุระหว่าง ๑๒-๑๘ ปี จะรู้สึกตนเองว่ามีการเจริญเติบโต โดยเฉพาะทางด้านร่างกายเหมือนกับผู้ใหญ่ทุกอย่าง ร่างกายเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงทางเพศทั้งชายและหญิง เด็กวัยรุ่นจะมีความรู้สึกในเรื่องเพศและบางคนเป็นกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วประกอบการพัฒนาทางด้านสติปัญญาเด็กวัยรุ่นก็เริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ ดังนั้น เด็กวัยรุ่นจะตั้งคำถามถามตนเองว่า ฉันคือใคร (Who am I ?) และคิดว่าถ้าโตเป็นผู้ใหญ่แล้วจะประกอบอาชีพอะไร เด็กวัยรุ่นส่วนมากยังมีความสับสนและไม่แน่ใจ และเป็นผู้ใหญ่หรือบางครั้งก็อยากเป็นเด็ก อยากจะตัดสินใจทำอะไรเอง เวลาผู้ใหญ่ห้ามมักจะไม่พอใจ เด็กวัยนี้มักจะเป็นห่วงว่าคนอื่นคิดอย่างไรต่อตนเหมือนกับที่ตนคิดว่าตนคือใคร เด็กวัยรุ่นมักจะมีความกังวลใจกลัวว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันเด็กจะจริงจังในการคบเพื่อนและค่อนข้างมีอุดมการณ์เป็นของตนเอง ข้อสำคัญที่สุด เด็กวัยรุ่นควรมีอัตภาพหาอัตลักษณ์ของตนเองได้ (Ego Identity) ถ้าเขาค้นหาตัวเองได้ เขาก็จะแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสม แต่ถ้าตรงกันข้ามเขาค้นหา

เอกลักษณ์ของตนไม่พบเขาจะเกิดความสับสนและแสดงบทบาทที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับตนเอง คือเป็นคนไม่มีหลักการของตนเอง ไม่รู้ว่าตนเองต้องการอะไรก็มักจะเลียนแบบผู้อื่น

ขั้นที่ ๖ ขั้น ความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมกับการแยกตัวความรู้สึกเปล่าเปลี่ยว (Intimacy vs Isoation) วัยนี้เป็นวัยผู้ใหญ่ระยะต้น (Young Adulthood) อายุ ๒๐-๔๐ ปี เป็นวัยที่ทั้งชายและหญิงเริ่มที่จะรู้จักตนเองว่ามีจุดมุ่งหมายในชีวิตอย่างไร เป็นวัยที่พร้อมจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศในฐานะเพื่อนสนิทที่จะเสียสละให้กันและกันได้รวมทั้งสามารถยินยอมเห็นใจซึ่งกันและกัน และมีความคิดตั้งต้นเป็นหลักฐานหรือคิดสนใจที่จะแต่งงานมีบ้านของตนเอง อย่างไรก็ตาม คนในวัยนี้ ส่วนมากยังไม่อยากที่จะเชื่อมอัตภาพ (Fused Identity) กับใคร ชายหญิงที่แต่งงานกัน ซึ่งสามารถเชื่อมอัตภาพจะไม่เพียงแต่มีความรักและสนิทสนมในฐานะสามีและภรรยาเท่านั้น แต่หมายถึงการยอมรับอัตภาพ (Identity) ของกันและกันโดยไม่คิดว่าจะสูญเสียอัตภาพของตน ฉะนั้น ถ้าแต่งงานก็จะอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขตรงข้ามกับผู้ที่มาสามารถเชื่อมอัตภาพมักจะจบชีวิตการแต่งงานด้วยการหย่าร้าง เป็นขั้นของการพัฒนาทางด้านความรัก ความผูกพัน เมื่อบุคคลสามารถค้นพบเอกลักษณ์ของตนเองได้แล้ว ก็เกิดความรู้สึกต้องการมีเพื่อนสนิทที่รู้จักสามารถปรับทุกข์ซึ่งกันและกันได้ ตลอดถึงแสดงความยินดีและเสียสละให้แก่กัน แต่ถ้าพัฒนาการในช่วงนี้ล้มเหลวไม่สามารถสร้างความรู้สึกเช่นนี้ได้ เขาก็จะขาดเพื่อนสนิทหรือเกิดความรู้สึกต้องการจะชิงดีชิงเด่น ขอบทะเลาะกับผู้อื่น รู้สึกว่าเหวเหมือนถูกทอดทิ้งซึ่งจะนำไปสู่การแยกตัวเองและดำเนินชีวิตอย่างโดดเดี่ยว

ขั้นที่ ๗ ขั้นการทำประโยชน์ให้สังคมกับการคิดถึงแต่ตัวเอง (Generativity vs Self-Absorption) อายุ ๒๐-๗๐ ปีเป็นช่วงของวัยกลางคน ซึ่งมีความพร้อมที่จะสร้างประโยชน์ให้สังคมเต็มที่ ถ้าพัฒนาการแต่ละขั้นตอนดำเนินไปด้วยดี มีการรับผิดชอบเอาใจใส่ต่อบุตรหลานให้มีความสุข มีการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีต่อไปในอนาคต แต่ถ้าตรงกันข้ามก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ เขาจะเกิดความรู้สึกท้อแท้เบื่อหน่ายชีวิต คิดถึงแต่ตนเองไม่รับผิดชอบต่อสังคม

ขั้นที่ ๘ ขั้นความมั่นคงทางจิตใจกับความสิ้นหวัง (Integrity vs Despair) อายุประมาณ ๖๐ ปี ขึ้นไป เป็นช่วงของวัยชราซึ่งเป็นวัยสุดท้าย ถ้าบุคคลผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มาด้วยดีก็จะมองอดีตเต็มไปด้วยความสำเร็จมีปรัชญาชีวิตตนเอง ภูมิใจในการถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ลูกหลาน แต่ถ้าตรงข้ามกันชีวิตมีแต่ความล้มเหลวก็จะเกิดความรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต เสียเวลาที่ผ่านมาไม่พอกับชีวิตในอดีตไม่ยอมรับสภาพตนเอง เกิดความคับข้องใจต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นขาดความสงบสุขในชีวิต^{๑๖}

^{๑๖} <https://sites.google.com/site/wingsswagger/3-thvsdi-thangkar-phyabal-sukhphaph-cit/3-1-thvsdi-cit-wikheraah-samphanthphaph-rahwang-bukhkh-laea-cit-sangkham>, ค้น ข้อมูล วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตพฤติกรรมเยาวชน

การพัฒนาเยาวชนไทยในสังคมไทย ประกอบด้วย ความหมายของพฤติกรรมของเยาวชนในสังคมไทย สาเหตุ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในสังคมไทย เป้าหมายของการพัฒนาพฤติกรรม ที่พึงปรารถนาในสังคมไทย จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชนในสังคมไทย การเสริมสร้างคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ในสังคมไทย บทบาทของสถาบันทางสังคมในการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนในสังคมไทย

ความหมายของพฤติกรรมของเยาวชนในสังคมไทย

นักวิชาการด้านจิตวิทยาในสังคมไทย ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมเยาวชน ไว้ดังนี้

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต กล่าวว่า พฤติกรรม (Behavior) หมายถึงสิ่งที่บุคคลกระทำ แสดงออก ตอบสนองหรือโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยิน อีกทั้งวัดได้ตรงกัน ด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัย ไม่ว่าจะการแสดงออกหรือการตอบสนองนั้นจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกร่างกายก็ตาม เช่น การร้องไห้ การกิน การวิ่ง การขว้าง การอ่านหนังสือ การเต้นของชีพจร การเต้นของหัวใจ การกระตุกของกล้ามเนื้อ^{๑๗} เป็นต้น

ประทีป จินฉิ่ง ได้ให้ความหมายของพฤติกรรม หมายถึง สิ่งที่บุคคลกระทำแสดงออก หรือสนองตอบต่อสิ่งเร้า ที่สามารถสังเกตได้ วัดได้ตรงกัน^{๑๘}

พรรณราย ทรัพย์ะประภา ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม (Behavior) คือ การกระทำใด ๆ ก็ตามซึ่งสามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่น หรือ โดยการใช้เครื่องมือ พฤติกรรมมิได้หมายความว่าเฉพาะแต่เพียงการแสดงออกทางด้านร่างกายภายนอกเท่านั้น ยังรวมถึงการกระทำหรือกิจกรรมภายในความรู้สึกของบุคคลด้วย^{๑๙}

ประสาน - ทิพวรรณ หอมพูล ได้ให้ความหมายของคำว่า "พฤติกรรม" หมายถึง การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสิ่งมีชีวิตและบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้จากการกระทำกิจกรรมเหล่านั้น ซึ่งมีทั้งทางดีและทางไม่ดี เช่น การหัวเราะ การร้องไห้เสียใจ การออกกำลังกาย เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นผลจากกระบวนการทางจิตวิทยา ได้แก่ การสนใจ การเรียนรู้ การจำ การลืม และความรู้สึกนึกคิด เป็นต้น และ กระบวนการต่าง ๆ ของเยาวชนที่ปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมของเยาวชนเหล่านั้นออกมาในรูปของการกระทำหรือการแสดงออกของ เยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ภายใต้กลไกของความรู้สึกนึกคิดของตนเอง โดยเยาวชน ทุกคนจะมีกระบวนการของพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ทุกคนจะมีความต้องการและมีสาเหตุจูงใจ

^{๑๗} สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต , การปรับพฤติกรรม , (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ , ๒๕๒๖) , หน้า ๒.

^{๑๘} ประทีป จินฉิ่ง , เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิเคราะห์พฤติกรรมและการปรับ พฤติกรรม, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพฤติกรรมศาสตร์ , ๒๕๔๐) , หน้า ๕.

^{๑๙} พรรณราย ทรัพย์ะประภา, จิตวิทยาอุตสาหกรรม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๒.

เป็นของตนเองอยู่ตลอดเวลา และสามารถตัดสินใจที่จะกระทำการต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง สิ่งที่ปรากฏออกมานั้นเป็นพฤติกรรมของเยาวชน^{๒๐}

กันยา สุวรรณแสง ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม คือ กิริยา อาการ บทบาท ลีลา ท่าทาง การประพฤติปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งใน ๕ ทวาร คือ โสตสัมผัส จักขุสัมผัส ชิวหาสัมผัส ฆานสัมผัส และทางผิวหนัง หรือ มิฉะนั้นก็สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือ^{๒๑}

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า พฤติกรรมของเยาวชนในสังคมไทย หมายถึง การกระทำหรืออากัปกิริยาต่าง ๆ ของเยาวชนที่ปรากฏออกมา อันบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ และไม่สามารถสังเกตเห็นได้ โดยการกระทำนั้นมีทั้งดีและไม่ดี ซึ่งสามารถวัดได้ โดยใช้เครื่องมือวัดการกระทำนั้นหรืออากัปกิริยาต่าง ๆ ของเยาวชนที่ปรากฏออกมาให้เป็นรูปธรรม

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพลเมืองที่ดี

๒.๓.๑ ความหมายและความสำคัญของพลเมือง

๑. ความหมายเกี่ยวกับคำว่า “พลเมือง”

คำว่า “พลเมือง” ปรากฏมาตั้งแต่สมัยกรีก และมักเกี่ยวโยงกับอำนาจอธิปไตย (sovereignty) ของรัฐ (State) ซึ่งลักษณะรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ที่ว่านี้ต้องมีองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบคือ (๑) ประชาชน (๒) ดินแดนที่แน่นอน (๓) รัฐบาลและ (๔) อำนาจอธิปไตยสังคม (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, ๒๕๔๗) จวบจนกระทั่งในยุคหลังสงครามเย็น (Post-Cold War) ทำให้เกิดพลังพลเมืองในสังคมยุคใหม่ที่มีมิติความอิสระและเสรีภาพมากขึ้น บุคคลแต่ละคนสามารถแสดงพลังอธิปไตยในตนเองให้ประจักษ์แก่การดำรงชีวิตของตนเอง หรือเรียกว่า ความเป็นประชาธิปไตย นั้นหมายถึง ประชาชนมีความพร้อมจะปกป้องและเรียกร้องความเสมอภาคและยุติธรรมต่อการดำรงอยู่ จนเกิดเป็นพลังแห่งความเป็นพลเมือง จนนำไปสู่ความเป็นชาตินิยม (nationalism) สร้างเงื่อนไขเรียกร้องความเป็นตัวตน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในสังคมร่วมสมัย

คำว่า “พลเมือง” (Citizen) หมายถึง สถานะบุคคลในสังคมใด ๆ ที่แสดงถึงความเป็นผู้มีสิทธิและเสรีภาพอย่างอิสระในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนกล่าวไว้ดังนี้

^{๒๐} ประสาน - ทิพวรรณ หอมพูล, *จิตวิทยาทั่วไป*, (กรุงเทพมหานคร : พิศิษฐ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๓ - ๗๔.

^{๒๑} กันยา สุวรรณแสง, *จิตวิทยาทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

วรากรณ์ สามโกเศศ, (ม.ป.ป.) ให้ความหมายว่า “ความเป็นพลเมือง” (Citizenship) หมายถึง การเป็นคนที่ได้รับผิดชอบได้ด้วยตนเอง มีความสำนึกในสันติวิธีมีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, (ม.ป.ป.) กล่าวไว้ว่า “ความเป็นพลเมืองของระบอบประชาธิปไตย” หมายถึง การที่สมาชิกมีอิสรภาพ ควบคุมกับความรับผิดชอบ และมีอิสรเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่

คิม ไชยแสนสุข, (ม.ป.ป.) กล่าวไว้ว่า หน้าที่ของความเป็นพลเมือง ไม่ว่าจะความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เป็นเรื่องที่ได้รู้ทุกคนอยู่แล้ว แต่การเสริมความรู้ให้ลึกซึ้งในเนื้อหาจนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้เป็นเรื่องสำคัญ ต้องอบรมครูอาจารย์รุ่นใหม่ที่ยังขาดองค์ความรู้ที่จะสอนความเป็นพลเมืองให้กับนักศึกษา เพราะการสอนเด็กที่เป็นไม้แกล่ ไม่ใช่การสอนโดยอ่านจากหนังสือให้นักศึกษาฟัง แต่ต้องตีความตัวหนังสือให้แตกฉาน และทำให้เข้าถึงสำนึกหน้าที่ความเป็นพลเมือง ต้องเพิ่มเทคนิควิธีการสอนเพื่อดึงดูดนักศึกษาให้เกิดความสนใจ

บรูบาเคอร์ (Brubaker, 1992) อธิบายไว้ว่า สังคมสมัยใหม่นั้น พลเมืองย่อมดำรงไปตามขอบเขตของระบบการเมืองที่ต้องรู้ว่าสมาชิกมีสิทธิ (rights) และหน้าที่ (duties) ในชุมชน (อ้างใน Anthony Giddens, Mitchell Duneier and Richard P. Appelbaum, 2007 : 393)

๒. ความหมายของคุณลักษณะพลเมือง

คุณลักษณะ (Characteristic) หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖ : ๒๔๖) มีทั้งที่เป็นลักษณะประจำตัวบุคคลเช่น คุณลักษณะของเด็กไทย เป็นต้นและลักษณะที่ดีของสิ่งต่าง ๆ ที่มีใช้ตัวบุคคล เช่น คุณลักษณะของพุทธศาสนา คุณลักษณะของสี คุณลักษณะระบบการบริหารที่ดี เป็นต้น

ส่วนคำว่า พลเมือง (Citizen) หมายถึง พลังหรือกำลังคนของประเทศซึ่งอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของ ประเทศ ต่างจากชาวต่างด้าวเข้าเมืองซึ่งเข้ามาอยู่ในประเทศเพียงชั่วคราว เมื่อก้าวถึงพลเมืองของประเทศใดย่อมหมายถึง บุคคลทั้งหลายที่มีสัญชาติของประเทศนั้น ๆ ตามกฎหมายของแต่ละประเทศ เช่น เมื่อก้าวถึง พลเมืองของประเทศไทยย่อมหมายถึง คนทั้งหลายที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายไทย พลเมืองของแต่ละ ประเทศย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของประเทศนั้น บุคคลต่างสัญชาติที่เข้าไปอยู่อาศัยซึ่งเรียกว่าคนต่างด้าว ไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองและมีหน้าที่แตกต่างออกไป เช่น อาจมีหน้าที่เสียภาษี หรือค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ สิทธิและหน้าที่เป็นสิ่งคู่กัน เมื่อมีสิทธิก็ต้องมีหน้าที่พลเมืองของทุกประเทศมีทั้งสิทธิและหน้าที่ แต่จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศนั้น ๆ ความเป็นพลเมืองมีความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกทาง สังคมที่มีต่อรัฐต่อประเทศ

คุณลักษณะพลเมืองไทยจึงหมายถึง พลังหรือกำลังคนของประเทศไทยซึ่งอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของ ประเทศที่มีลักษณะประจำตัวบุคคลที่เหมาะสม

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของ ได้ให้ความหมายของพลเมืองไว้ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ศรัณยู หมั่นทรัพย์ ได้แบ่งความหมายของพลเมืองพลเมืองใน ๒ ระดับ คือระดับของการเป็น พลเมืองตามสภาพทางกฎหมายและการเมือง ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานว่าพลเมืองคือ ฐานะสมาชิกของรัฐ และชุมชนมีสิทธิและความรับผิดชอบตามกำหนดในกฎหมาย เช่น การเคารพกฎหมาย การออกเสียงเลือกตั้ง การชำระภาษีและการเป็นทหาร และระดับของการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (Public life) ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกต่อกิจการสาธารณะที่มุ่งให้ชีวิตสาธารณะหรือชีวิตส่วนรวมดีขึ้น มีการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ต่อสภาพส่วนรวม และการเมือง มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพทางการเมืองและชีวิตสาธารณะ ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ ตั้งแต่การออกเสียงเลือกตั้ง การวิพากษ์วิจารณ์ การกำหนด นโยบายหรือกฎหมายการเคลื่อนไหวทางการเมือง การยื่นหยัดทางการเมืองในประเด็นต่าง ๆ หรือการแสดงพลังในการผลักดันทิศทางการเมือง^{๒๒}

ฤชดา เทพยากุล ได้ให้ความหมายของคำว่า ความเป็นพลเมือง (citizenship) ว่า หมายถึง ฐานะของความเป็นพลเมือง (citizen) ที่เป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมืองหรือรัฐมีสิทธิและความรับผิดชอบ ที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายในฐานะที่เป็นพลเมืองมีการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะภายใต้ กฎหมายกฎเกณฑ์ทางสังคมและศีลธรรม

ส่วนคำว่าพลเมืองดี หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ทั้งกิจที่ต้องทำและกิจที่ควรทำหน้าที่กิจที่ต้องทำหรือควรทำเป็นสิ่งที่กำหนดให้ทำหรือห้ามมิให้กระทำถ้าทำก็จะก่อให้เกิดผลดี^{๒๓}

ประเวศ วะสี^{๒๔} ได้ให้ความหมายพลเมืองว่า เป็นคำที่บ่งบอกถึงคุณภาพในทางที่ “มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนมีอิสระมีความรู้มีเหตุผลมีส่วนร่วมในกิจการของส่วนรวมหรือกระบวนการทางนโยบาย” เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว หรือสังคมส่วนรวมแล้วแต่กรณี ถ้าไม่ทำหรือไม่ละ

^{๒๒} ศรัณยู หมั่นทรัพย์, การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง : ฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง.(ม.ป.ป), เขาถึงได้จาก <http://www.kpi.ac.th.kpith/pdf>.

^{๒๓} ฤชดา เทพยากุล, การศึกษาวิชาความเป็นพลเมือง ในวารสารเรียนรู้ประชาธิปไตย ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๙ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๔.

^{๒๔} ประเวศ วะสี , อ่างใน กิตติศักดิ์ ปรกติ, เอกสารประกอบการอภิปรายความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ไทยในการประชุมวิชาการของสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๑๓ ประจำปี ๒๕๕๔ ระหว่างวันที่ ๒๒-๒๔, มีนาคม ๒๕๕๕ ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ, ๒๕๕๕.

เว้นการกระทำตามที่กำหนด จะได้รับผลเสียโดยตรง คือ ได้รับโทษ หรือถูกบังคับ เช่น ปรับ จำคุก หรือประหารชีวิต เป็นต้น โดยทั่วไปสิ่งที่ ระบุกิจที่ต้องทำ ได้แก่ กฎหมาย เป็นต้น

กิจที่ควรทำ คือ สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ หรือละเว้นการกระทำ ถ้าไม่ทำหรือละ เว้นการกระทำ จะได้รับผลเสียโดยทางอ้อม เช่น ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือไม่คบค้าสมาคมด้วย ผู้กระทำการที่ควรทำจะได้นับการยกย่องสรรเสริญจากคนในสังคม โดยทั่วไปสิ่งที่ ระบุกิจที่ควรทำ ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น

พลเมืองดีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาติ คำสั่งสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน รู้จักรับผิดชอบชั่วดี ตามหลักจริยธรรม และหลักธรรมของศาสนา มีความรอบรู้ มีสติปัญญา ขยันขันแข็ง สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

ดวงเดือน พันธมนาวิน และปรีชา ตงมณี ได้ให้ความหมายของคำว่าพลเมืองดีไว้ในแนวทางเดียวกันว่า พลเมืองดี หมายถึง ผู้ที่มีจริยธรรมสูง กล้าทำความดีโดยไม่หวังผลมีทัศนคติและนิสัยอันพึงปรารถนาของสังคม^{๒๕}

๓. ความสำคัญของพลเมืองดี

พลเมืองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคม ทุกสังคมย่อมต้องการพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งหมายถึง ความมีร่างกายจิตใจดี คิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหา ได้มีประสิทธิภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าความมั่นคงให้กับประเทศชาติ และการเป็นพลเมืองดีนั้นย่อมต้องการปฏิบัติ ตามบรรทัดฐานและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม มีคุณธรรมเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อ การพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาให้เป็นพลเมืองดีมี ดังนี้

๑. เพื่อให้รู้จักปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม
๒. เพื่อปลูกฝังทักษะการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม
๓. เพื่อปลูกฝังความมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย
๔. เพื่อปลูกฝังให้มีทัศนคติและค่านิยมที่ดีต่อสังคม ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็น

พลเมืองดีมีความสำคัญต่อประเทศ เช่น

๑. ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง
๒. ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย
๓. ทำให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ

^{๒๕} ปรีชา ตงมณี, *หน้าที่พลเมืองดีกับสภาพและการแก้ไขปัญหาสังคม*, วารสารพัฒนาหลักสูตร อันดับที่ ๗๕ มัย.๓๑(๑๙-๒๔), ๒๕๓๑.

๔. สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีนั้นเป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ เมื่อทุกคนในสังคมไม่ว่าผู้ใหญ่หรือเด็กพัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ได้จะประสบความสำเร็จ

๔. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี

การเป็นพลเมืองดีจะมีลักษณะอย่างไรนั้น สังคมจะเป็นผู้กำหนดลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อที่จะได้ พลเมืองที่ดีตามที่ต้องการ คุณลักษณะของสมาชิกในสังคมจะต้องมีคุณลักษณะพื้นฐานคือคุณลักษณะทั่วไป ของการเป็นพลเมืองดี เช่น ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด รับผิดชอบ มีเหตุผล โอบอ้อมอารี มีเมตตา เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม และมีคุณลักษณะเฉพาะ คือ คุณลักษณะเฉพาะอย่าง ที่สังคมต้องการให้บุคคลพึงปฏิบัติ เช่น ต้องการบุคคลที่มีคุณธรรมนำความรู้ ยึดมั่นและเทิดทูนสถาบัน เป็นต้น

จากหลักฐานที่ปรากฏได้มีการกล่าวถึงพลเมืองดีในสมัยกรีซโบราณทรงระชนะของชาวนครรัฐสปาร์ตา ซึ่งเป็นชนเผ่าที่รบได้ให้ลักษณะของความเป็นพลเมืองดีว่าต้องมีความกล้าหาญพรอมจะออกไปสมรภูมิเพื่อ ปกป้องประเทศชาติในขณะที่ชาวเมืองนครเอเธนส์มองผู้ที่เป็นพลเมืองดี คือผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของ ชุมชนและรัฐ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในแต่ละยุคแต่ละสมัยคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีจะแปรเปลี่ยนไป เช่น การเน้นว่าพลเมืองดีต้องมีความรักและเสียสละเพื่อประเทศชาติหรือการเน้นว่าพลเมืองดีต้องรู้จักหน้าที่ของตนตามระบอบการปกครองของประเทศนั้น ๆ เป็นต้น ความเป็นพลเมืองดีเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ทุกสังคมต้องการ เพราะการที่สังคมมีสมาชิกของสังคมเป็นคนดี ปฏิบัติหน้าที่ตามที่สังคมกำหนดให้ย่อมทำให้สังคมมีความสุข

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะพลเมืองดีไว้หลายลักษณะพอรวบรวมได้ดังนี้

สุนน อมรวีวัฒน์^{๒๖} ได้ชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะของพลเมืองดีควรเป็นดังนี้

๑) เป็นผู้มีใจเข้าใจวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติหน้าที่ของตนใช้สิทธิของตนภายในขอบเขตของกฎหมาย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม

๒) เป็นผู้มีศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึง วัฒนธรรมไทยสามารถที่จะถ่ายทอดคุณค่าและความภาคภูมิใจไปสู่ลูกหลาน

^{๒๖} สุนน อมรวีวัฒน์, อ่างในสิริวรรณ ศรีพหล, การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสื่อประสมสำหรับครูสังคมศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน, (นนทบุรี, ๒๕๕๒).

๓) เป็นผู้ที่จัดระบบชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมกับฐานะ รู้จักใช้จ่ายพอเหมาะกับรายได้ รู้จักรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ ปรับตัวเองให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ดี

๔) เป็นผู้ที่มีความรักชาติ ศาสนา จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

๕) เป็นผู้ที่รักความสงบ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีวิจารณ์ญาณที่พิจารณาตัดสินว่าสิ่งใด ดีสิ่งใดชั่วสิ่งใด มีเหตุผล

๖) เป็นผู้ที่ใฝ่หาความรู้ อยู่เป็นนิตย์ เพื่อนำมาปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

ไกรยุทธ ธีรตยานันท์^{๒๗} ได้ศึกษาแนวพระราชดำริการพัฒนาศักยภาพคนของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสรุปประเด็น สำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะพลเมือง ดังนี้

- ๑) ฉันทะและวิริยะ
- ๒) ความอดกลั้นและความเข้มแข็ง
- ๓) ความตั้งใจจริงและจริงจัง
- ๔) ความถูกต้องและยุติธรรม
- ๕) ความเมตตาและความเสียสละ
- ๖) ความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน
- ๗) ความสุจริตและความกตัญญู
- ๘) วินัย

วีรัตน์ บัวขาว^{๒๘} กล่าวถึงคุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนี้

- ๑) มีความรอบรู้ ต้องศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต มีความเก่ง กล้าคิด กล้าทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม
- ๒) มีทักษะที่หลากหลาย คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และเป็นความรู้ที่สามารถปฏิบัติจริงได้
- ๓) มีคุณธรรมสูง
- ๔) มีความรับผิดชอบสูง คือ รับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ และโลก
- ๕) ไม่เป็นภาระต่อสังคม คือ รู้จักประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
- ๖) มีความสามารถในการจัดการ

^{๒๗} ไกรยุทธ ธีรตยานันท์, อ่างใน ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์, สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็น พลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคัมศึกษา, วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๒๘} วีรัตน์ บัวขาว, หลักสูตรยุคโลกาภิวัตน์, วารสารความรู้วิชาการ, กันยายน ๒๕๔๑, หน้า ๙-๑๐.

๗) มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง

๘) มีทักษะทางภาษาและเครื่องมือสื่อสาร ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เป็นอย่างดี
วลัย พานิช^{๒๙} ได้วิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองดีว่าควรมีคุณลักษณะดังนี้

๑) ด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะพื้นฐาน ประกอบด้วย

- รู้และเข้าใจ รับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม
- รู้และเข้าใจสนใจกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมและโลก
- รู้และมีทักษะกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในการตัดสินใจ โดยใช้กระบวนการ

ทาง วิทยาศาสตร์และธรรมชาติแก้ปัญหาของสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี

- ใฝ่หาความรู้และทักษะในวิชาสามัญ วิชาเฉพาะด้าน วิทยาการและเทคโนโลยี
- ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม
- เป็นระเบียบ
- ซื่อสัตย์
- ยุติธรรม
- ประหยัด
- พึ่งตนเองได้
- ไม่เบียดเบียน
- เลือกรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก
- มีความคิดริเริ่ม
- อดทน
- มีความกล้าทางจริยธรรม
- แก้ปัญหาและประเมินผลได้
- มีมนุษยสัมพันธ์

๒) ด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็น
ประมุขประกอบด้วย

- รู้และเข้าใจ รับผิดชอบในสิทธิของตน
- รู้และเข้าใจกฎหมายต่างๆของบ้านเมือง
- รักษาความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- รู้และเข้าใจปัญหาต่างๆและหาแนวทางแก้ไขในทางการเมืองการปกครอง

^{๒๙} วลัย พานิช, ความเป็นพลเมืองดีในวิชาสังคมศึกษา การวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษา ประมวล
บทความการเรียนรู้การสอนและการวิจัยระดับมัธยมศึกษา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย,
๒๕๔๒), หน้า ๒๒๖-๒๓๕.

- ตระหนักในคุณค่าการใช้สิทธิ เสรีภาพ บนพื้นฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และ
ศาสนา

๓) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- มีสำนึกในความเป็นคนไทย
- รักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม
- อารงรักษาไว้ซึ่งสัญลักษณ์และวัฒนธรรมไทย
- ภูมิใจในผลงานอันดีเด่นของไทย
- รับผิดชอบต่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ทำประโยชน์ให้สังคมตามบทบาทและหน้าที่
- เห็นคุณค่าในวิทยาการศิลปวัฒนธรรม
- เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๔) ด้านเศรษฐกิจประกอบด้วย

- รู้และเข้าใจในพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ
- เห็นคุณค่าของการรักษาทรัพยากรและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
- นิยมใช้ผลผลิตไทย
- รู้เข้าใจปัญหาเศรษฐกิจและหาแนวทางแก้ไข

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ^{๓๐} ได้กำหนดคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการเพื่อพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เยาวชนเป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข ดังนี้

๑) ขยัน หมายถึง ความตั้งใจเพียรพยายาม ทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทน ไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาจนผลงานสำเร็จตามความมุ่งหมาย

๒) ประหยัด หมายถึง การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้เกิด ประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

๓) ซื่อสัตย์ หมายถึง พฤติกรรมตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึก ลำเอียงหรืออคติ

๔) มีวินัย หมายถึง ความยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้ง วินัยในตนเองและ วินัยต่อสังคม

^{๓๐} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, อ่างใน ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์, **สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา, วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐),** หน้า ๒๒-๒๔.

๕) สุภาพ หมายถึง เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อมมีกิริยามารยาทที่งดงามมีสัมมาคารวะ

๖) สะอาด หมายถึง ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย วาจา และใจ รวมถึงสภาวะแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

๗) สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียว ความปรองดองร่วมใจ ปฏิบัติหน้าที่การ งานอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาर्डเอาเปรียบยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายยอมรับความมีเหตุผล

๘) มีน้ำใจ หมายถึง ความจริงใจ ไม่เห็นแก่ตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมให้ความช่วยเหลือ เกื้อกูลกันและกัน

สมพร ใช้บางยาง (๒๕๕๖) ระบุคุณลักษณะที่สำคัญของความเป็นพลเมือง ได้แก่

๑) สนใจและให้ความสำคัญกับปัญหาของชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การมีจิตสาธารณะ มีความเสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น และส่วนรวม

๒) มีบทบาทหน้าที่ทำงานในชุมชน หมายถึง ความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับและปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสังคมเพื่อจะได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข รวมทั้งปฏิบัติตาม หลักศีลธรรม ยึดมั่นในวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม

๓) ใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการปัญหา หมายถึง เคารพในสิทธิและการตัดสินใจของผู้อื่น รับ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งมีเหตุผลและมีการประนีประนอมกันในทางความคิด รู้จักใช้ปัญญาและเหตุผลในการแก้ปัญหา ยึดถือหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของสมาชิก

๔) ซื่อสัตย์ สุจริต หมายถึง การกระทำที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ไม่ยึดเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน ทั้งยังหมายถึงการกระทำดีและถูกต้องตามหน้าที่ต่อผู้อื่น การยอมรับการกระทำของตนเองหรือการทำงานตาม หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง

๕) สามัคคี หมายถึง ใช้เสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิเสียงข้างน้อย รู้จักแก้ปัญหาโดยสันติวิธี รู้จัก การใช้เหตุและผลเพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สมาชิกในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจ ต่อกัน

๖) ละอาย เกรงกลัวต่อความชั่ว หมายถึง การยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาที่ตนเองนับถือ เพราะทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

๗) กล้าและเชื่อมั่น หมายถึง ความกล้าหาญทางจริยธรรมและเชื่อมั่นในการทำสิ่งที่ถูกต้อง รวมทั้ง กล้าปฏิเสธสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการกระทำที่แสดงออกในทางที่ถูกที่ควรโดยไม่เกรงกลัวอิทธิพลใด ๆ ความกล้านี้ไม่ใช่การอวดดี แต่เป็นการแสดงออกอย่างมีเหตุผล

๘) ส่งเสริมคนดี ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคน ดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุข เรียบร้อย จึงมิใช่ การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมความดี ให้คนดีปกครองบ้านเมือง และคุมคนไม่ดี ไม่ให้มี อำนาจไม่ให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

Cogan and Derricott: 1998, Pitiyanuwat: 2007; Trilling and Fadel: 2009 and Barber: 2010 ซึ่งสรุปได้ว่า^{๓๑)} คุณลักษณะของพลเมืองดีในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้

- ๑) มีความสามารถในการมองปัญหาและหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมโลก
- ๒) มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และรู้จักรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของตนในสังคม
- ๓) มีสมรรถภาพในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ
- ๔) มีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
- ๕) มีความเต็มใจในการที่จะเปลี่ยนการดำเนินชีวิต และลักษณะนิสัยในการบริโภคส่วนตัวเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
- ๖) มีจริยธรรมและคุณธรรม
- ๗) มีความรู้ทั่วไปเพื่อดำรงชีวิตและมีความรู้เฉพาะในการประกอบอาชีพ
- ๘) มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม
- ๙) มีทักษะทางเทคโนโลยี สื่อ และสารสนเทศ
- ๑๐) มีทักษะทางอาชีพ และทักษะชีวิต

จากลักษณะทั้ง ๑๐ ประการแสดงให้เห็นความต้องการลักษณะที่พึงปรารถนาของคนในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ว่าลักษณะที่สำคัญมิใช่เพียงความรู้และรู้ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่รวมไปถึงทัศนคติ ค่านิยมความไวในการ รับรู้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงตลอดจนมีความสามารถที่จะลงมือปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้สรุปลักษณะพลเมืองไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้

- ๑) คนไทยมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
- ๒) คนไทยใฝ่รู้และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่านและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง
- ๓) คนไทยใฝ่ดี มีคุณธรรมพื้นฐาน มีจิตสำนึก และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม มีจิตสาธารณะ มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย

^{๓๑)} สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, คุณลักษณะของพลเมืองดีในศตวรรษที่ ๒๑, เอกสารยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา เพื่อความเป็นพลเมืองและพลโลกในศตวรรษที่ ๒๑, มปป, เข้าถึงได้จาก <http://www.kpi.ac.th>.

๔) คนไทยคิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาได้ มีทักษะการคิด และปฏิบัติคิดแก้ปัญหา คิตรีเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร

Davies, Gregory and Riley^{๓๒} ได้ศึกษาเรื่อง Good Citizenship and Enducational Provision ซึ่งสอบถามครูในสหรัฐอเมริกาถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองสรุปได้ดังนี้

๑) คุณลักษณะทางสังคม

- ตระหนักและเห็นใจในสวัสดิภาพของผู้อื่น
- มีพฤติกรรมที่มีคุณธรรม
- มีความอดทนในความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคม

๒) คุณลักษณะที่แสดงบทบาทในการอนุรักษ์/เชื่อถือในกฎเกณฑ์

- ยอมรับในสิทธิและอำนาจในทางกฎหมาย
- ยอมรับในความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย
- มีความรักชาติ

๓) คุณลักษณะด้านความรู้

- มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง
- มีความรู้เกี่ยวกับสังคมนานาชาติ
- มีความรู้ ความสามารถในการตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็น

ส่วนคุณธรรมของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยมีดังนี้

๑) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หมายถึง การที่บุคคลมีความสำนึกถึง ความสำคัญของความเป็นคนไทย มีจิตใจฝักใฝ่ศาสนา และตระหนักถึงพระมหากษัตริย์คุณของ พระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนในการผดุงรักษาสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้คงอยู่คู่สังคมไทย ตลอดไป

๒) การยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาที่ตนเองนับถือ ทุกศาสนามีหลักศีลธรรมที่ช่วยสร้างจิตใจของ คนให้กระทำดี ไม่เบียดเบียนกัน มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน สมาชิกในสังคมสมควรศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ แล้วปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของศาสนาที่ตนนับถืออย่างสม่ำเสมอ

๓) ความซื่อสัตย์ หมายถึง การกระทำที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ไม่ยึดเอาสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน บุคคลควรซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ กระทำตนให้เป็นคนดี และบุคคลควรซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น ๆ หมายถึงกระทำดี และถูกต้องตามหน้าที่ต่อผู้อื่น

^{๓๒} ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์, สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖.

๔) ความเสียสละ หมายถึง การคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และ ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นและส่วนรวม

๕) ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับการกระทำของตนเองหรือการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง

๖) การมีระเบียบวินัย หมายถึง การกระทำที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้

๗) การตรงต่อเวลา หมายถึง การทำงานหรือทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงตรงตาม เวลาที่กำหนดโดยใช้เวลาอย่างคุ้มค่า

๘) ความกล้าหาญทางจริยธรรม หมายถึง การกระทำที่แสดงออกในทางที่ถูกที่ควรโดยไม่เกรงกลัว อิทธิพลใด ๆ ความกล้านี้ไม่ใช่การอวดดี แต่เป็นการแสดงออกอย่างมีเหตุผล เพื่อความถูกต้อง

ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ^{๓๓} ได้สรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนไทยว่ามี ๓ มิติได้แก่

๑) มิติด้านความรู้ความเข้าใจในหลักและระเบียบการปกครองประเทศและท้องถิ่น สิทธิหน้าที่ของ ตนเองและผู้อื่น การเมืองการปกครอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีสมัยใหม่

๒) มิติด้านความคิดเห็นหรือเจตคติ มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การอยู่ ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิต ค่านิยมอย่างไทย ผดุงความเป็นชาติร่วมกับผู้อื่น

๓) มิติด้านการปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย กฎศีลธรรม กฎกติกาของชุมชนท้องถิ่น ประเทศชาติ หลักสิทธิหน้าที่ของพลเมือง ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จรรยา ความถูกต้องความเป็น ระเบียบและความดีงามของสังคม

นอกจากนี้ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ ยังได้วิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งประมวลจากพระบรมราโชวาทที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องพระมหาชนกและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชนจากหนังสือคำพ่อสอน รวมทั้งปาฐกถาด้านการศึกษาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม ราชกุมารีในหนังสือชื่อรัตนพิณจินตการศึกษาได้ข้อสรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ความ เพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม และกำลังกายที่สมบูรณ์

ความเพียรที่บริสุทธิ์ (Pure Perseverance) คือความขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อถอยในกิจการที่ ทำโดยแยกคุณสมบัตินี้เป็นสองด้านคือ ๑) ความสามารถในการกระทำและ ๒) คุณธรรมจิตสำนึก ในการกระทำปัญญาที่เฉียบแหลม คือ ความฉลาดรู้และสติปัญญาความคิด ซึ่งเป็นคุณลักษณะของ

^{๓๓} ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ, รายงานการวิจัยเอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี, (กรุงเทพฯ : พิมพ์กิจการพิมพ์, ๒๕๔๘).

การรู้จักจริงรู้ ครอบถ้วน รู้เหตุรู้ผล รู้เท่าทัน รู้เชื่อมโยงความเป็นไทยกับความรู้สากล รู้จักตนเอง รู้จักสังคม

กำลังกายที่สมบูรณ์ คือ การมีสุขภาพะทั้งทางกายและจิตการที่เด็กในช่วงวัยรุ่นจะมีคุณลักษณะทั้ง ๓ ประการได้ต้องมีความพร้อม ๗ ประการได้แก่ ๑ ความพร้อมในการแสวงหาความรู้ และค้นพบความรู้ ๒ ความพร้อมทางด้านคุณธรรมและวัฒนธรรม ๓ ความพร้อมทางด้านทักษะชีวิต และวินัยชีวิต ๔ ความพร้อมทางการคิดและจินตนาการ ๕ ความพร้อมทางด้านสังคม และมนุษยสัมพันธ์ ๖ ความพร้อมทางการทำงานและความสามารถในการงานอาชีพ และ ๗ ความพร้อมของสมรรถนะในการแข่งขัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์และคณะได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย สรุปได้ว่าคุณลักษณะของคนไทยพึงมี ๕ มิติคือ มิติทางด้านร่างกาย มิติด้านจิตใจ มิติด้านความรู้ มิติด้านทักษะความสามารถ และมิติด้านลักษณะชีวิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) มิติด้านร่างกายคือ เป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีพัฒนาการในด้านร่างกาย และสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์แต่ละช่วงวัย

๒) มิติด้านจิตใจคือ เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เปลี่ยนแปลงและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวได้เป็นอย่างดีเข้าใจสถานการณ์การ

๓) มิติด้านความรู้คือ เป็นผู้ที่สามารถรู้ลึกในแก่นสาระของวิชา รู้รอบตัวในเชิงสหวิทยาการและเป็นผู้ ที่สามารถรู้ได้ไกลโดยสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตที่จะมาถึงได้

๔) มิติด้านทักษะความสามารถคือ เป็นผู้ที่มีทักษะในดานการคิด มีทักษะในการสื่อสาร มีทักษะภาษาต่างประเทศ รวมทั้งมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีทักษะทางสังคม มีทักษะการอาชีพ มีทักษะทางสุนทรียะ มีทักษะการจัดการที่ดี

๕) มิติด้านลักษณะชีวิตคือ เป็นผู้ที่มีลักษณะชีวิตแห่งความขยันอดทน ทุ่มเททำงานหนัก มีระเบียบ วินัย มีความซื่อสัตย์ มีวิสัยทัศน์ ทำทุกอย่างอย่างดีที่สุด มีจิตสำนึกประชาธิปไตย เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีจิตสำนึกต่อผู้อื่นและส่วนรวม รวมทั้งมีชีวิตแห่งการประหยัถอดออม

นอกจากนี้ได้มีการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยตามแต่ละช่วงวัย โดยการศึกษานี้ได้ กำหนดเฉพาะคุณลักษณะหลักที่สำคัญของคนไทย ๑๐ ลักษณะโดยตั้งอยู่บนฐานแนวคิดที่ว่าคุณลักษณะ ดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกอันจะมีส่วนในการนำพามวลบุคคลและประเทศชาติให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่ง ๑๐ คุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้นได้แก่^{๓๔}

๑) มีความสามารถในการคิด

^{๓๔} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ และคณะ, ภาพอนาคตและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.,๒๕๔๖), หน้า ๙๘.

- ๒) มีคุณธรรมซื่อสัตย์และรักความถูกต้อง
- ๓) ร่างกายแข็งแรงสุขภาพดีและสูงใหญ่
- ๔) รักการเรียนรู้
- ๕) มีสุขภาพจิตดี
- ๖) ขยันอดทนทุ่มเททำงานหนัก
- ๗) มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม
- ๘) มีระเบียบวินัย
- ๙) รู้รอบด้านและเท่าทันเหตุการณ์
- ๑๐) เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ไทย

หากพิจารณาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในมาตรา ๖ ที่ระบุว่า “การจัดการ ศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญา ความรู้และวัฒนธรรมมีจรรยาบรรณและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” อาจสรุปแนวคิดเกี่ยวกับ ลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์คือผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

คนดี คือคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงามมีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผลรู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ پاکเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจ เป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีความเสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

คนเก่ง คือคนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิตโดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้านหรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เช่น ทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถทางด้าน คณิตศาสตร์ มีความสามารถด้านภาษา ศิลปะ ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเองควบคุมตนเองได้ทันโลกทัน เทคโนโลยี มีความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตนสังคมและประเทศชาติได้

คนมีความสุข คือเป็นคนมีสุขภาพดีทั้งกายและจิต เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของ อบายมุขและ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพในขณะที่สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ^{๓๔} นิยามของคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ดังนี้

ดี หมายถึง ๑. การมีวินัย และ๒.การมีค่านิยมประชาธิปไตย

^{๓๔} กรมวิชาการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และการวิเคราะห์สาระสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร : ศรุสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐-๑๑.

๑.การมีวินัย ประกอบด้วย สนใจใฝ่รู้ มีสติควบคุมตนเอง รับผิดชอบ มีเหตุผล ซื่อสัตย์ และขยัน

๒.การมีค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าตนเอง และคุณค่าผู้อื่น การทำหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การเคารพกติกาของสังคม และการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็น มีเหตุผล และเสียสละ

เก่ง หมายถึง การมีความสามารถในการใช้ภาษาทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน การมีตรรกะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้เกิดการสังเกต ประมวล จัดกลุ่ม เชื่อมโยง ตั้งสมมติฐานและทดลอง การมีทักษะทางดนตรี และจังหวะการเคลื่อนไหว การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ และการมีความลึกซึ้ง ภายในจิตใจ และเอื้ออาทรต่อสิ่งแวดล้อม

ความสุข หมายถึง การมีความรัก และการแบ่งปัน มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างความจริง ความงาม และความเป็นธรรม ประพฤติชอบ มีความสุข สันติ และไม่เบียดเบียน รวมถึงการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญาไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของกระแสซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับสาระในเอกสารมาตรฐานของชาติ^{๓๖} ที่กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลกไว้ในมาตรฐานที่ ๑ ดังมีรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานที่ ๑ คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก คนไทยเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข

เป้าหมายของการจัดการศึกษาจึงอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัยพัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจสติปัญญาความรู้และทักษะคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขโดยมีตัวบ่งชี้คือ

๑.๑ กำลังกายกำลังใจที่สมบูรณ์

๑.๒ ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

๑.๓ ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

๑.๔ ทักษะทางสังคม

๑.๕ คุณธรรมจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

สมพงษ์ จิตระดับ (๒๕๔๖) ได้เสนอความเห็นว่าคุณลักษณะของเด็กไทยที่พึงประสงค์ควรมีลักษณะดังนี้

๑) มีความมั่นใจในตนเองแบบสากลแต่อ่อนน้อมถ่อมตนแบบวัฒนธรรมไทย

^{๓๖} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, (กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘), หน้า ๓ - ๔.

๒) มีความสามารถในการใช้ทักษะภาษาอังกฤษ (Global literacy) ภาษาคอมพิวเตอร์ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย

๓) รู้จักสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบจิตสำนึกสาธารณะในการเมืองระบอบประชาธิปไตย

๔) ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักพึ่งตนเอง มีแนวทางมัชฌิมาปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๕) มีความสามารถเป็นผู้ประกอบการในธุรกิจขนาดกลางขนาดย่อมได้

๖) มีทักษะการจัดการและการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗) รู้จักคุณค่าของตนเองยอมรับความแตกต่างแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ ยั่งยืนและเกิดประโยชน์สุขแก่ทุกฝ่าย

๘) เป็นคนเก่ง คนดีและเป็นคนมีความสุข รู้จักปรับตนเองในกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างสมดุลแบบยล และรู้เท่าทัน

๙) มีทักษะชีวิตในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีภูมิต้านทานของจิตใจที่เข้มแข็งจนสามารถปฏิเสธ ภัยอันตรายต่าง ๆ ที่กระตุ้นยั่วยู่ให้หลงผิดได้

๑๐) มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย ดำรงรักษาหลักทอสานต่อวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีวิถี ชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้

พรรณผกา กุศลสถาพร^{๓๗} ได้วิจัยคุณลักษณะทางจริยธรรมที่นักเรียน นักศึกษาพึงมีได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบ ความเสียสละ การรู้จักสามัคคี ความประหยัดมัธยัสถ์ ความยุติธรรม ความอดุสาหะ ขยันหมั่นเพียร ความมี เมตตากรุณา การพึ่งตนเองได้ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสัจจะและความจริง ความมีสติรู้จัก ผิดชอบชั่วดี ความอดทนอดกลั้น การตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีวิวัฒธรรม ความใฝ่รู้ การรู้จักประมาณ ตน การไม่ เบียดเบียนกัน การมีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

สรุปคุณลักษณะพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและสังคมโลกว่าควรมี ลักษณะดังนี้

๑) เคารพกฎหมายและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม เมื่อพลเมืองทุกคน ปฏิบัติ ตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม และบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่ กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดก็จะทำให้รัฐไม่ต้องเสียงบประมาณในการป้องกันปราบปรามและ จับกุมผู้ที่กระทำความผิดมาลงโทษ นอกจากนี้ยังทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบสงบสุข ทุกคนอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ ไม่หวาดระแวงคิดร้ายต่อกัน

^{๓๗} ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, รายงานการวิจัยเอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๘).

๒) เป็นผู้ที่มีเหตุผล และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทุกคนย่อมมีอิสระเสรีภาพในการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นระหว่างกัน ซึ่งการรู้จักการใช้เหตุผลในการดำเนินงาน จะทำให้ช่วยประสานความสัมพันธ์ ทำให้ เกิดความเข้าใจอันดีงามต่อกัน

๓) ยอมรับมติของเสียงส่วนใหญ่ เมื่อมีความขัดแย้งกันในการดำเนินกิจกรรมอันเกิดจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และจำเป็นต้องตัดสินใจปัญหาด้วยการใช้เสียงข้างมากเข้าช่วย และมติส่วนใหญ่ตก ลงว่าก็ต้องปฏิบัติตาม เพราะเป็นมติของเสียงส่วนใหญ่

๔) เป็นผู้ที่มีน้ำใจประชาธิปไตย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ผู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีความเสียสละในเรื่องที่จำเป็น เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาไว้ซึ่งสังคมประชาธิปไตย เป็นการส่งผลต่อความมั่นคงและความก้าวหน้าขององค์กร ซึ่งสุดท้ายและผลประโยชน์ดังกล่าวก็ย้อนกลับมาสู่สมาชิกของสังคม เช่นการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งการสมัครเป็นกรรมการเลือกตั้งหรือสมาคมบำเพ็ญประโยชน์ ส่วนรวม เป็นต้น

๕) เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นควรรู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นเช่นบุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด แต่ต้องไม่เป็นการพูดแสดงความคิดเห็นที่ใส่ร้ายผู้อื่นให้เสียหาย

๖) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติในการอยู่ร่วมกันในสังคมย่อม ต้องมีการทำงานเป็นหมู่คณะ จึงต้องมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในงานนั้น ๆ ให้สมาชิกแต่ละคนนำไปปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมายไว้อย่างเต็มที่

๗) มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง ในสังคมประชาธิปไตยนั้นสมาชิกทุกคนต้อง มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง เช่น การเลือกตั้ง เป็นต้น

๘) มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจสังคม การเมืองการปกครอง ช่วยสอดส่องพฤติกรรมมั่วสุมของเยาวชนในสถานบันเทิงต่าง ๆ ไม่หลงเชื่อข่าวลือ คำกล่าวร้ายโจมตี ไม่มองผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับเราเป็นศัตรู รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยสันติวิธี

๙) มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามหลักธรรม ทุกคนควรมีศีลธรรมไว้เป็นหลักในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสม ถึงแม้จะไม่มีบทลงโทษใด ๆ ก็ตาม

สำหรับการจัดการศึกษาความเป็นพลเมืองในระดับมัธยมศึกษา ได้กำหนดความเป็นพลเมืองที่สำคัญ และนักเรียนพึงปฏิบัติดังนี้

๑. การเคารพกฎหมายและกติกาสังคม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้นิยาม ความหมายของกฎหมายไว้ว่า กฎหมายคือ กฎที่สถาบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้นหรือเกิดขึ้นจากจารีต ประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือเพื่อใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตามหรือเพื่อ กำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่าง

บุคคลกับรัฐ กฎหมายเป็นข้อบังคับที่รัฐหนึ่ง ๆ ตระขึ้นมาเพื่อใช้กำหนดความประพฤติและระเบียบแบบแผนของพลเมืองที่อยู่ร่วมกันภายในรัฐนั้นและรวมไป ถึงบังคับที่รัฐแต่ละรัฐผูกพันต้องปฏิบัติตามพันธกรณีและความร่วมมือที่ให้ไว้ระหว่างกัน เนื่องจากสังคมมีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วกว่าในอดีตมาก การควบคุมดูแลโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล จึงไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการมีกฎหมายขึ้นมาเพื่อช่วยในการกำหนดการปฏิบัติจึงมีความ จำเป็นสำหรับสังคมทุกระดับกฎหมายจึงมีความสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้อยู่ในระเบียบ แบบแผนที่ดีงาม ช่วยคุ้มครองและรักษาชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงสร้างความสงบเรียบร้อยให้สังคมด้วย

๒. การเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและบุคคลอื่น สิทธิหมายถึง ประโยชน์ที่บุคคลหนึ่ง ๆ พึงได้รับตามกฎหมาย เช่น การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การรักษาพยาบาลจากรัฐ เป็นต้น ส่วนเสรีภาพหมายถึง ความเป็นอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใด ๆ ภายในขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดไว้ เช่น การแสดงออก การนับถือศาสนา การเดินทาง เป็นต้น หากพิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ในหมวด ๓ เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ได้ระบุถึงสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ ๑ การใช้สิทธิและเสรีภาพภายในขอบเขตและการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ส่วนที่ ๒ ความเสมอภาค ส่วนที่ ๓ สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล อันประกอบด้วย สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายเสรีภาพเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ การคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล เสรีภาพในการนับถือศาสนา การเกณฑ์แรงงาน เป็นต้น

๓. การมีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในสังคมจะมีปัญหาและความขัดแย้งเกิดขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งปัญหาและความขัดแย้งนี้อาจเกิดมาจากบุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์กร และการแก้ไขปัญหาก็อาจหาข้อสรุปในประเด็นต่าง ๆ ย่อมจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้นได้เช่นกัน เนื่องจากบุคคลมีภูมิหลังของครอบครัว การศึกษา และ วิธีคิดที่แตกต่างกัน การใช้อารมณ์หรือยึดความคิดของตนเองเป็นหลัก จะทำให้เกิดความไร้ระเบียบและรุนแรงได้ง่าย ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ประชาชนในสังคมจะต้องเคารพความแตกต่างของผู้อื่น ไม่ยึดตัวเองเป็นใหญ่ มีการหาข้อยุติในลักษณะของการร่วมกันคิด และร่วมกันอภิปราย โดยใช้ข้อมูลอย่างรอบด้าน มีการพิจารณาเหตุผลของแต่ละฝ่ายด้วยใจเป็นธรรม ข้อเสนอของฝ่ายใดที่มีเหตุผล และมีความเป็นไปได้มากกว่าก็จะถูกนำไปปฏิบัติต่อไป

๔. การมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลกประเทศชาติหรือสังคมในระดับต่าง ๆ จะพัฒนาหรือมีความเจริญก้าวหน้าไปได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากร เนื่องจาก การอยู่ร่วมกันในสังคมทุกระดับ ประชากรหรือพลเมืองในสังคมย่อมมีบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบที่แตกต่างกันไปตามคุณวุฒิและวัยวุฒิ ทั้งนี้หากพลเมืองสามารถ

ปฏิบัติตนโดยมีความรับผิดชอบต่อนอง ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลกแล้ว สังคมในทุกระดับก็จะพัฒนาหรือมีความเจริญก้าวหน้าไปด้วย

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีนั้นจำเป็นต้องคำนึงความรับผิดชอบต่อนอง ชุมชน ประเทศชาติและ สังคมโลกตามบทบาทและหน้าที่ของตนในสังคมระดับต่าง ๆ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติตนดังนี้

๑. การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในครอบครัว ได้แก่ การปฏิบัติตนระหว่างบิดามารดากับบุตร และการปฏิบัติตนระหว่างสามีกับภรรยา

- ๑) ยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง
- ๒) ช่วยเหลือญาติของแต่ละฝ่ายตามสมควร
- ๓) เคารพให้เกียรติกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่นอกใจกัน
- ๔) รู้จักสงเคราะห์กันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน
- ๕) รู้จักใช้จ่าย ไม่ฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย รักษาทรัพย์สินที่หามาได้
- ๖) ขยัน ไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง ตั้งใจทำงานเพื่อสร้างหลักฐานให้แก่ครอบครัว
- ๗) ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกัน ไม่ละทิ้งกันในยามทุกข์ยาก
- ๘) มีเหตุมีผล มีความเข้าใจกัน ถนอมน้ำใจกัน ไม่ดูหมิ่นกัน
- ๙) ไม่นำเรื่องราวปัญหา ความรอนใจต่าง ๆ ในครอบครัวไปเปิดเผยแก่คนทั่วไป ภายนอกรวมทั้งไม่นำ เรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ที่ร้อนใจจากภายนอกเข้ามาในครอบครัว

๒. การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในโรงเรียน ได้แก่ การปฏิบัติตนต่อกันระหว่างครูกับลูกศิษย์ และการ ปฏิบัติต่อกันระหว่างเพื่อน

- ๑) มีน้ำใจเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่เห็นแก่ตัว
  - ๒) มีความรักใคร่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
  - ๓) แนะนำและตักเตือนเพื่อนให้คบคนดี ไม่คบคนพาลและคนที่ทำผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม
  - ๔) ยามเพื่อนมีสุขก็ยินดี ยามเพื่อนมีทุกข์ก็ไม่สบายใจ
  - ๕) ในคราวมีภัยเป็นที่พึ่งได้ ไม่ละทิ้งกันในยามทุกข์ยาก
๓. การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในท้องถิ่น

๑) ติดตามดูแลและตรวจสอบการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งการ ตรวจสอบ การจัดซื้อจัดจ้าง การก่อสร้างในโครงการต่าง ๆ และการใช้จ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นว่าถูกต้องโปร่งใส และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือไม่

๒) เสียภาษีให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ภาษีป้าย ภาษีโรงเรือนและที่ดิน เป็นต้น เพื่อจะ ได้นำไปจัดทำบริการสาธารณะที่จำเป็นต่อความเจริญเติบโตของท้องถิ่น เช่น ถนนหนทาง การศึกษา เป็นต้น

๓) ร่วมมือกันรักษาความสะอาดและพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เช่น ไม่ขีดเขียนตามกำแพง ทิ้งขยะใน ภาชนะที่จัดไว้ให้ ไม่ทิ้งลงบนถนนหรือแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น

๔) ช่วยกันดูแลรักษาสาธารณูปโภคที่เป็นของส่วนรวมของท้องถิ่นเพื่อให้สามารถใช้การได้ เช่น ไม่ใช้ รถบรรทุกสิ่งของที่มีน้ำหนักเกินกว่าที่ถนนจะรับได้ ไม่ทุบกระจกหรือทำลายโทรศัพท์ เป็นต้น

๕) ช่วยกันอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาของชนชาติปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ให้คงอยู่ต่อไป

๖) เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การไม่ทำลายป่าไม้ ไม่ทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นต้น

๔. การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศ

๑) ไม่กล่าวหาหรือให้ข่าวแพร่หลายซึ่งเป็นข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล อื่น

๒) ในการชุมนุมต่าง ๆ พลเมืองดีควรชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

๓) ไม่รวมตัวกันในทางที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือรวมตัวกันเพื่อ การผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ

๔) รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๕) ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเลือกตั้งเป็นการคัดเลือกบุคคลเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศ ทั้งใน ระดับชาติและระดับท้องถิ่น

๕. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองการปกครองหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยคือการเข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน วิธีการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชน อาจกระทำได้หลายประการ เช่น การติดตามดูแลและตรวจสอบการให้บริการสาธารณะการคัดค้าน และการต่อต้านการทำงานของหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการให้บริการต่าง ๆ ที่ไม่โปร่งใสและไม่เป็นธรรม การร่วมกันลงชื่อเพื่อเสนอร่างกฎหมายหรือเพื่อถอดถอนนักการเมืองเมื่อเห็นว่าบุคคลนั้นไม่สมควรดำรงตำแหน่งอีกต่อไป และการไปใช้สิทธิ เลือกตั้ง เป็นต้น

๖. การมีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง หรือปัญหา สิ่งแวดล้อม ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนที่สมาชิกในสังคมต้องเผชิญร่วมกัน ดังนั้น สมาชิกในสังคมจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วม ร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน เช่นการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจสมาชิกของสังคมที่เป็นพลเมืองดีจะต้องให้ความร่วมมือกับ รัฐบาลในการแก้ไขปัญหาทั้งนี้อาจทำได้โดยการติดตามข้อมูลข่าวสารและให้ความร่วมมือตามนโยบายที่ รัฐบาลกำหนด เช่น ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ ประหยัดพลังงาน ช่วยกันอุดหนุนสินค้า ภายในประเทศ ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ หรือการดำเนินเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจ พอเพียง เป็นต้น

๗. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การรณรงค์อนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมสามารถทำได้หลายประการ ดังนี้

ปราบวัชพืชในแหล่งน้ำเพื่อป้องกันการตื้นเขิน กำหนดพื้นที่อนุรักษ์ป่าชายเลนและเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำในป่า ชายเลน รณรงค์และต่อต้านการทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลอง รณรงค์การแยกขยะ กำจัดขยะและ ใช้ประโยชน์จากขยะ ลดการใช้รถยนต์นั่งส่วนบุคคล และหันมาใช้ระบบขนส่งมวลชนใหม่มากขึ้น ลดการใช้โฟม ให้น้อยลง ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดค่าไฟฟ้าภายในบ้านลง และลดปัญหาในเรื่องการใช้ พลังงานโดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ใช้พลังงานสูง เช่น โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น เตารีด เป็นต้น

๘. การต่อต้านสารเสพติดสารเสพติดเป็นอันตรายทั้งต่อบุคคลและความมั่นคงของประเทศสารเสพติด สร้างความเสียหายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม ซึ่งเป็นภัยอย่าง สำคัญต่อความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่เพียงแต่ประเทศไทยที่กำลังเผชิญกับมหันตภัยร้ายจากสารเสพติด ประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกต่างก็ประสบปัญหานี้เช่นกัน สารเสพติดจึงเป็นปัญหาระดับ โลกที่ทุกคนต้องช่วยกันแก้ไขพลเมืองดีสามารถที่จะช่วยลดปัญหาสารเสพติดให้น้อยลง

นอกจากควรรำลึกคุณธรรมจริยธรรมมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต คุณธรรมดังกล่าวได้แก่

๑) ความมีน้ำใจ จะทำให้เข้าถึงจิตใจคนอื่น ทำให้คนอื่นรู้จักสนิทสนม ทำให้สังคมน่าอยู่ยิ่งขึ้น

๒) ความน่าเคารพ จะทำให้บุคคลอื่นรู้สึกอบอุ่นใจ มองเห็นว่าเราเป็นที่พึ่งได้รู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ใกล้

๓) ความอ่อนน้อมถ่อมตน จะทำให้บุคคลอื่นยกย่องนับถือ และจะเอ่ยถึงด้วยความภาคภูมิใจ

๔) ความรู้จักกาลเทศะ จะทำให้เข้าใจว่าควรจะทำเรื่องใด เวลาใดที่เหมาะสมและควรใช้ถ้อย

๕) การเป็นผู้รับฟังที่ดี ฝึกให้มีความใจเย็นและเป็นທີ່ปรึกษาที่ดีพร้อมที่จะรับฟังในประเด็นต่าง ๆ

๖) การยอมรับผิดและการให้อภัย บุคคลทุกคนมีสิทธิ์ที่จะทำความผิดได้ เพราะคนที่ไม่ทำความผิดก็คือ คนที่ไม่ทำอะไรเลย ดังนั้นเมื่อเราทำความผิดเราก็ควรขอโทษและสัญญาว่าจะไม่ทำสิ่งนั้นอีกต่อไปขณะเดียวกันบุคคลอื่นก็ควรให้อภัยแก่คนที่ทำความผิด

๗) การให้เกียรติผู้อื่น เมื่ออยู่ในสังคมหรือมีผู้อื่นอยู่ด้วยควรแสดงกิริยามารยาทที่ดี

๘) ความกตัญญู เป็นสิ่งที่คนไทยให้ความสำคัญอย่างมาก คนที่กตัญญูอยู่ที่ใดก็มีแต่คนยกย่อง สรรเสริญ

๙) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความสมานฉันท์ในสังคม

๑๐) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตนเอง เพื่อความเป็นระเบียบในสังคม

๑๑) ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานหนึ่งของมนุษย์

๑๒) มีความสามัคคี เพื่อลดปัญหาข้อขัดแย้งในสังคม

การศึกษาคุณลักษณะพลเมืองครั้งนี้ จะขอขยายไปถึงหน้าที่ของพลเมืองที่มีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดหน้าที่ของประชาชนชาวไทยไว้ดังนี้

๑) บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒) บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย

๓) บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้ง โดยไม่แจ้งเหตุผลอันสมควร ย่อมเสียสิทธิ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

๔) บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร

๕) บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีให้รัฐ

๖) บุคคลมีหน้าที่ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม ปกป้องและสืบสานวัฒนธรรมของชาติ ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๗) บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชน

แนวทางการปฏิบัติตนตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

๑) เคารพสิทธิของกันและกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น สิทธิ เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นส่วนตัว เป็นต้น

๒) รู้จักใช้สิทธิของตนเองและแนะนำให้ผู้อื่นรู้จักใช้และรักษาสิทธิของตนเอง เช่น การรักษา สิทธิในการเลือกตั้งเพื่อป้องกันไม่ให้มีการขอสสิทธิขายเสียง

๓) รณรงค์ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และปลูกฝังแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนให้แก่ชุมชนหรือสังคมตามสภาพและบทบาทที่ตนพึงกระทำได้ เช่น ให้ความรู้กับสมาชิกครอบครัว จากนั้นจึงค่อย ๆ ขยายไปยังสถาบันอื่น ๆ ในสังคม เช่น สถานศึกษา เป็นต้น

๔) ร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเป็นอาสาสมัครช่วยเหลืองานของ องค์กรที่ปฏิบัติงานในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

๕) การปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวไทยตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การเสียภาษีให้รัฐ เพื่อนำเงินนั้นมาใช้พัฒนาประเทศ การเข้ารับราชการทหาร เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการป้องกันประเทศ หรือ การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้ได้คนดีเข้าไปบริหารบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นต้น

๖) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ สามารถทำได้โดย การให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารการทุจริตของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ แก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของคณะกรรมการการ เลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งประจำเขต เป็นต้น

๒.๓.๓ แนวคิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา

๑ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมนักศึกษาจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการศึกษากำหนดผลการเรียนรู้ให้บัณฑิตมีอย่างน้อย ๕ ด้านดังนี้

๑) ด้านคุณธรรมจริยธรรม (Ethics and Moral) หมายถึงการพัฒนานิสัยในการประพฤติ อย่างมีคุณธรรมจริยธรรมด้วยความรับผิดชอบทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตใน ความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตนตามศีลธรรมทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม

๒) ด้านความรู้ (Knowledge) หมายถึงความสามารถในการเข้าใจการนึกคิดและการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงในหลักการทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ และสามารถ เรียนรู้ด้วยตนเองได้

๓) ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) หมายถึงความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ความเข้าใจในแนวคิดหลักการทฤษฎีและกระบวนการต่าง ๆ ในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ โดยไม่ได้คาดคิดมาก่อน

๔) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal skills and responsibility) หมายถึงความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๕) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical analysis skills, communication and information technology skills) หมายถึงความสามารถในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ความสามารถในการใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์และสถิติ ความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ระดับปริญญาตรี มีดังนี้

๑) มีความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาและข้อโต้แย้งทั้งในสถานการณ์ส่วนบุคคลและของกลุ่มโดยการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในการแสวงหาทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมไปปฏิบัติได้

๒) สามารถประยุกต์ความเข้าใจอันถ่องแท้ในทฤษฎีและระเบียบวิธีการศึกษาค้นคว้าในสาขาวิชาของตนเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและข้อโต้แย้งในสถานการณ์อื่น ๆ

๓) สามารถพิจารณาแสวงหาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาทางวิชาการ หรือ วิชาชีพโดยยอมรับข้อจำกัดของธรรมชาติของความรู้ในสาขาวิชาของตน

๔) มีส่วนร่วมในการติดตามพัฒนาการในศาสตร์ของตนให้ทันสมัยและเพิ่มพูนความรู้ และความเข้าใจของตนอยู่เสมอ

๕) มีจริยธรรมและความรับผิดชอบสูงทั้งในบริบททางวิชาการในวิชาชีพและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

๒. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปีฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๕)

สำหรับคุณลักษณะของบัณฑิตอุดมคติไทยที่พึงประสงค์นั้น ได้มีการระดมความคิดเห็นจากเครือข่ายการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย พบว่าปัจจุบันมี ความต้องการคุณลักษณะของบัณฑิตที่เด่นชัดและสูงกว่าในอดีตสมรรถนะในตนเองของบัณฑิตจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในโลกอนาคต จากปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทำให้บัณฑิตจำเป็นต้องพัฒนาขีดความสามารถในระดับสากลซึ่งความสามารถในการคิดจะเป็นหัวใจสำคัญสำหรับบัณฑิตยุคใหม่ เช่น การคิดเชิงเหตุผล การคิดวิจารณ์ญาณเป็นต้นนอกจากยังจำเป็นต้องมีทักษะหลายด้านเพื่อการดำรงชีวิตตั้งนั้นองค์ประกอบคุณลักษณะของบัณฑิตที่สำคัญควรประกอบด้วย

๑. ด้านความรู้

๑) การเป็นผู้มีหลักคิดทางวิชาการในศาสตร์ที่ตนศึกษาและสามารถเชื่อมโยงกับศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง

๒) ความสามารถในการหาความรู้เพิ่มเติมมีนิสัยใฝ่รู้

๓) มีความสามารถในการประยุกต์ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม

๔) มีความเท่าทันกับความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าในศาสตร์ที่ตนศึกษา

๒. ด้านทักษะ

๑) มีคุณลักษณะความเป็นนักคิด มีกระบวนการคิด มีวิจารณญาณ มีมุมมองเชิงบวกและเชิงสร้างสรรค์ มีการตีค่าและการใช้ข้อมูลอย่างสมเหตุสมผล สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา (creative thinking and problem solving)

๒) มีทักษะการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ (Life & career skills) ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสโฆษณาชวนเชื่อ สามารถใช้วิจารณญาณต่อข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ตลอดจนมีความสามารถในการปรับตัวได้ดีในสภาวะการเปลี่ยนแปลง

๓) มีทักษะการเรียนรู้นวัตกรรมใหม่ (Learning and innovative skills)

๔) มีทักษะในการสืบหาขอมลการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีและการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ (information, communication, media, and technology skills)

๕) การสื่อสารการสืบหาขอมลและการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ (communication, information and literacy)

๖) การบริหารจัดการและการเป็นผู้ประกอบการ

๗) สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้ ทำงานกับคนที่ต่างความคิดหรือต่างวัฒนธรรมได้มีทักษะในการจัดการความขัดแย้งและมีทักษะการทำงานเป็นทีมสร้างความร่วมมือระหว่างการทำงานได้

๘) มีทักษะการเป็นผู้นำโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

๓. ด้านบุคลิกอุปนิสัย

๑) คุณลักษณะด้านความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนมีความเป็นพลเมืองดีของภูมิภาคและของโลก มีค่านิยมที่ถูกต้องทั้งด้านสังคมและมนุษยธรรม

๒) มีความเข้าใจในวัฒนธรรมข้ามชาติ (Cross-cultural understanding) เพราะโลกปัจจุบันเป็นโลกที่ไร้พรมแดน มีความเข้าใจคนอื่น เข้าใจสังคมชุมชน วัฒนธรรมอื่น เห็นคุณค่าในความแตกต่าง มีความเคารพในความแตกต่างและความหลากหลาย

๓) เป็นผู้ที่มีการจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงามอยู่ในพื้นฐานของจิตใจ เช่น การมีจิตอาสา การมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม ยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจนน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

ส่วนจรรยาพรายมณี^{๓๘} ได้สร้างคุณลักษณะความเป็นมนุษย์และความเป็นพลเมืองที่ดี ๑๐ ด้านตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้แก่

- ๑) ความสามารถในการปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข
- ๒) การตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ตลอดจนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- ๓) ความเข้าใจธรรมชาติของชีวิตและการดำรงตนให้มีคุณค่าต่อสังคม
- ๔) ทักษะในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล
- ๕) ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและมีความเหมาะสม
- ๖) ทักษะในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ๗) ทักษะในการสื่อสาร สื่อความหมายทั้งด้านภาษาและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
- ๘) ความสามารถรู้เท่าทันผู้อื่นทันโลกและทันเหตุการณ์
- ๙) ความสามารถปฏิบัติตนตามระเบียบกติกาสังคมและวิถีแห่งประชาธิปไตย
- ๑๐) ความซื่อสัตย์ในคุณค่าของสุนทรียภาพ

๓. การจัดการศึกษาความเป็นพลเมืองและความเป็นพลโลก

ความเป็นพลเมืองและการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองเป็นประเด็นที่นักการศึกษาทั่วโลกต้องให้ความสนใจโดยเฉพาะในประเด็นของการปลูกฝังเอกลักษณ์ประจำชาติทั้งในมิติที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคและในระดับโลกโดยในมิติของภูมิภาคจะให้ความสำคัญของเอกลักษณ์ประจำชาติในมิติของโลกจะต้องให้ความสำคัญแก่ ลักษณะของความเป็นพลเมืองระหว่างชาติและความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมแต่เอกลักษณ์ประจำชาติในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากอุดมการณ์พื้นฐานของแต่ละสังคมเปลี่ยนไปอุดมการณ์ทางการเมืองและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจซึ่งมีอิทธิพลต่อลักษณะของพลเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโลกาภิวัตน์ยังมีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากการเคลื่อนย้ายของประชากรกระทำได้ง่ายขึ้นรวมทั้งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูงทำให้เกิด ความคิดใหม่ ๆ มาใช้อธิบายความเป็นพลเมืองมากขึ้น เช่น พลเมืองที่กระตือรือร้น (active citizen) และ พลเมืองที่มีประสิทธิภาพ (effectivecitizen)

^{๓๘} จรรยาพรายมณี และคณะ, รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะความเป็นมนุษย์และพลเมืองดีของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐).

๓.๑ ความเป็นมาของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง

ในต่างประเทศความเป็นพลเมือง เป็นเป้าหมายของการศึกษาเป็นแนวความคิดที่มีมาตั้งแต่ยุคสมัย ของกรีกโบราณโดยใช้คุณภาพของการรับการศึกษาเป็นเครื่องมือในการกำหนดความแตกต่างของบทบาท หน้าที่ทางสังคมตามระดับของการรับการศึกษาผู้ได้รับการศึกษาสูงสุดจะมีความสามารถเป็นผู้นำหรือ ผู้ปกครองสูงสุดในนามของกษัตริย์นักปรัชญา รองลงไปอาจทำหน้าที่เป็นทหาร เป็นช่างฝีมือ เป็นต้น

ในศตวรรษที่ ๑๙ การเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมืองได้ถูกจำกัดอยู่ในมุมมองตามจริยธรรมซึ่งในขณะนั้น การเรียนรู้ในด้านนี้ไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรของการศึกษาในต้นศตวรรษที่ ๒๐ องค์กรชื่อ “Moral Instruction League” ได้พยายามกระตุ้นให้การเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมืองได้รับการบรรจุอยู่ในหลักสูตร ของการศึกษาในระบบโรงเรียนต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ องค์กรนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “The Civics and Moral Education League”

ในปี ๑๙๓๔ บุคคลที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นได้แก่ Sir Ernest Simon และ William Beveridge ได้ให้การ สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมืองโดยเน้นวิธีการศึกษาทางตรงมากกว่าที่จะศึกษาเรื่องความเป็น พลเมืองในทางอ้อมด้วยวิธีเรียนผ่านจากการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ

ในปี ๑๙๔๕ การศึกษาทางตรงได้รับการฟื้นฟูจากองค์กรที่ชื่อว่า “The Council for Curriculum Reform” ซึ่งได้จัดทำรายงานที่มีชื่อเสียงเรื่อง “The Content of Education” ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการ สนับสนุนให้การศึกษาวิชาทางด้านสังคมเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรหลักของประเทศร่วมกับวิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์แต่อย่างไรก็ยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในสมัยนั้น เนื่องจากหลักสูตรนี้ยังไม่ได้รับความสำคัญ ในช่วงหลังสงครามสาเหตุจากปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากเรื่องของสงครามโลกและการขาดแคลนครูผู้สอน

ในปี ๑๙๔๗ “The Central Advisory Council for Education” ได้ตระหนักถึงความสำคัญของ โรงเรียนในการให้การศึกษาเกี่ยวกับศีลธรรมสำหรับสังคมสมัยใหม่ แต่ก็ไม่ได้ระบุถึงวิธีการที่จะนำมาใช้

ในปี ๑๙๔๙ “The Ministry of Education in Pamphlet No. ๑๖, Citizens Growing up” ได้ เสนอแนะว่าการศึกษากับการเป็นพลเมืองดีจากบทเรียนในชั้นเรียน สามารถสร้างเยาวชนเป็นพลเมืองที่ดี ได้แต่อย่างไรก็ตามความคิดนี้ได้มุ่งไปที่โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเท่านั้น

ในช่วงปี ๑๙๖๐ - ๑๙๗๐ ได้มีการพัฒนาการศึกษาด้านสังคมอย่างแพร่หลายและการศึกษาที่สำคัญคือ “New Social Studies” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนักสังคมสงเคราะห์ในสหรัฐอเมริกา ส่วนในประเทศ อังกฤษสมาคมเพื่อการสอนสังคมศาสตร์ (Association for teaching the Social Sciences) ได้ตั้งขึ้นในปี ๑๙๖๔ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนการสอนสังคมศาสตร์ในโรงเรียน โดยรวมไปถึงวิชาสังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์

ในปี ๑๙๘๘ พระราชบัญญัติการปฏิรูปการศึกษา (Education Reform Act) ได้ประกาศใช้หลักสูตร แห่งชาติ (National Curriculum) ซึ่งน่าจะเป็นโอกาสในการเรียนรู้เพื่อเป็นพลเมืองแต่การจัดหลักสูตรส่วน ใหญ่ตั้งอยู่บนรากฐานของวิชาดั้งเดิม ต่อมา The National Curriculum Council ได้ออกบทบัญญัติใน การศึกษาข้ามรายวิชา ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการเรียนรู้เพื่อการเป็นพลเมืองแต่วิชานี้ไม่ได้รับการประกาศไว้ใน พระราชบัญญัติยังปล่อยให้ เป็นเพียงทางเลือกของหลักสูตรในโรงเรียน เท่านั้น

สาเหตุที่ทำให้การเรียนรู้เพื่อการเป็นพลเมืองไม่ประสบความสำเร็จในอดีตอาจเนื่องมาจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้คือ

- ๑) การเรียนรู้เพื่อการเป็นพลเมืองมีความเสี่ยงสูงและได้รับผลตอบแทนต่ำ
- ๒) การเรียนรู้เพื่อการเป็นพลเมืองเป็นวิชาที่ไม่ได้รับความนิยมในโรงเรียนและครูผู้สอนมีความเสี่ยง สูงเพราะอาจถูกกล่าวหาว่ามีความลำเอียงหรือกระด้างกระเดื่องต่อรัฐ
- ๓) ขาดแคลนทรัพยากรและครูผู้สอน
- ๔) ไม่มีนิยามศัพท์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองหรือการเรียนรู้เพื่อเป็นพลเมือง การพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นพลเมืองดี นับเป็นหน้าที่หลักของการศึกษาซึ่งแนวคิดนี้มีมาตั้งแต่ สมัยกรีก โบราณการศึกษาในทรรศนะของชาวกรีกโบราณหมายถึง การเป็นคนดีและเป็นพลเมืองดี ดังนั้นจุดมุ่งหมาย ประการสำคัญของการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาของประเทศใดก็ตามก็คือการสร้างความเป็นพลเมืองดี ให้กับเยาวชนของชาติในอันที่จะดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพทั้งต่อส่วนตน และส่วนรวมแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีนี้ได้ปรากฏชัดเจนอยู่ในสาระของหลักสูตรทุกระดับชั้นสำหรับประเทศไทยเมื่อมีการ ใช้หลักสูตรในระยะแรก ๆ ก็ได้กำหนดให้ผู้เรียนเป็นคนดี เช่นหลักสูตรปีพ.ศ. ๒๔๕๒ กรมการศึกษาธิการออก หลักสูตรประโยคมูลศึกษากำหนดให้มีวิชาจรรยา อยู่ด้วยโดยวางความมุ่งหมายไว้ว่า “ให้เป็นการกล่อมเกล่าอัธยาศัยใจคอฝึกให้มีสันดานดีคือ ให้เป็นผู้ตั้งอยู่ในที่ชอบ เป็นตนว่าให้มีความสุจริตในกิจการทั้งปวงมีความอ่อนน้อมสุภาพอยู่ในถ้อยคำและความบังคับบัญชาของผู้ใหญ่ รวมความคือต้องหัดให้เป็นเด็กดีทำมาหากินแต่ ในทางชอบสมควรแก่ฐานะที่เป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินสืบไป” หลักสูตรฉบับต่อ ๆ มาก็ยังเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นคนดี โดยเฉพาะภายหลังเมื่อประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เพราะจะต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจระบอบการปกครองดังหลักสูตรปีพุทธศักราช ๒๔๘๐ วิชาจรรยาได้มีการขยายไป เป็นวิชาหน้าที่ พลเมืองโดยมีรายการสอนดังนี้

๑. หน้าที่พลเมืองให้รู้หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อครอบครัว ต่อหมู่คณะ ต่อชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญให้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ใช้ และถือกันอยู่ในท้องถิ่นที่ โรงเรียนตั้งอยู่

๒. ระบอบรัฐธรรมนูญให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยามตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ว่ามีหน้าที่เคารพต่อกฎหมายป้องกันประเทศ ช่วยเหลือข้าราชการและการเลือกตั้ง

๓. การปกครองท้องถิ่นให้รู้จักระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคและเทศบาล

๔. วันสำคัญให้รู้จักวันสำคัญต่าง ๆ และหน้าที่พลเมืองพึงปฏิบัติต่อวันนั้น ๆ เช่น วันฉลองรัฐธรรมนูญ วันวิสาขบูชา และวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น สำหรับหลักสูตรปีพุทธศักราช ๒๔๙๑ และหลักสูตรปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ วิชาหน้าที่พลเมืองกำหนดความมุ่งหมายไว้ว่าต้องการให้รู้จักหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อ โรงเรียน ครอบครัว ประชาคมชาติ พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ครั้นต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ในหมวดสังคมศึกษาได้แยกเป็นวิชาหน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม ภูมิศาสตร์และ ประวัติศาสตร์ และในวิชาหน้าที่พลเมืองได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีในสังคม โดยเรียนเกี่ยวกับหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อครอบครัว ต่อศาสนา ต่อประเทศ และต่อพระมหากษัตริย์ รวมทั้ง เรียนรู้เกี่ยวกับการปกครองของประเทศด้วย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาการ อย่างรวดเร็วกระทรวงศึกษาธิการจึงมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ มาประกาศใช้หลักสูตร ประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ ในส่วนของหลักสูตรสังคมศึกษาได้มีการปรับโครงสร้างของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ จะจัด หลักสูตรแบบบูรณาการในส่วนของวิชาบังคับและมีรายวิชาเลือกจำนวนหนึ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียน เพื่อให้มีความรู้กว้างขึ้นแต่ในส่วนของจุดประสงค์สำคัญยังคงเน้นพัฒนาความเป็นพลเมืองดีดังจุดประสงค์ ประการที่หนึ่งที่กำหนดไว้คือ “เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” ต่อมา มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพของ สังคมโดยมีการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ในจุดประสงค์ข้อหนึ่งกำหนดว่า “เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตาม ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน”^{๓๙} และได้จัดหลักสูตรแบบบูรณาการ โดยหลักสูตร ประถมศึกษาได้กำหนดสาระการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีไว้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยส่วนในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นเนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนาความเป็น พลเมืองดีจะปรากฏในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาซึ่งก็จัดหลักสูตรแบบบูรณาการเช่นกัน ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลายสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองก็จะปรากฏใน

^{๓๙} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๔๗.

กลุ่มวิชาสังคมศึกษาโดยเฉพาะในรายวิชา ส ๔๐๑ สังคมศึกษา และ ส ๔๐๒ สังคมศึกษา นอกจากนั้นยังได้จัดวิชาเลือกไว้หลายวิชาเพื่อการพัฒนาพลเมือง

ดี เช่น วิชาเลือกในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีรายวิชากฎหมายในชีวิตประจำวัน วิชาการปกครองของไทย เป็นต้น ปัจจุบันมีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา ๖ รวมถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่มด้วยกัน สาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มนี้เป็นองค์ความรู้ที่เน้นการฝึกปฏิบัติการพัฒนาทักษะหรือ กระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะ หรือค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน กลมสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นับเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญในหลักสูตรโดยออกแบบมาเพื่อส่งเสริม ศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านความรู้ ด้าน ทักษะ กระบวนการ และด้านเจตคติ และค่านิยมสาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลมสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ประกอบด้วย ๕ สาระได้แก่

สาระที่ ๑ ศาสนาศีลธรรมจริยธรรม

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

สำหรับสาระที่ ๒ หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม นับเป็นสาระหนึ่งในหลักสูตร ที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกช่วงชั้น ซึ่งสารระดังกล่าวเน้นความรู้ ทักษะ กระบวนการ และเจต คติเพื่อนำไปสู่ความเป็นพลเมืองดี โดยสาระได้กำหนดขอบข่ายการเรียนรู้ที่มีแนวคิดรวบยอดเกี่ยวกับ ศาสตร์ต่าง ๆ หลายศาสตร์คือ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และ นิติศาสตร์ จะเห็นได้ว่าหลักสูตรทั้ง ระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ มาจนกระทั่งปัจจุบันที่มีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ วิชาหน้าที่พลเมือง จะไม่ปรากฏเป็นรายวิชาที่แยกเป็นรายวิชาหนึ่งต่างหากเหมือนหลักสูตรในอดีตที่ผ่านมาที่มีรายวิชา หน้าที่พลเมืองเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตามมีการจัด เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองโดยได้ สอดแทรกไว้แล้วในกลุ่มวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) หรือในกลมสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมใน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔

การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีเป็นจุดหมายสำคัญของหลักสูตรในทุกระดับมาทุกสมัยและ ได้ พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบันแต่พลเมืองดีมีถูกเน้นไปในลักษณะของความจงรักภักดีต่อ

ประเทศตามระบอบการปกครองของประเทศตน โดยทั่วไปการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีนั้น มักเข้าใจว่าแนวทางการ พัฒนาก็คือ การมุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของ ประเทศที่ตนอาศัยอยู่เข้าใจกลไกการบริหารงานของรัฐบาล เข้าใจกฎหมาย วัฒนธรรม ประเพณีของ ชาติที่สั่งสมมา ดังนั้นการจัดการหลักสูตรจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาสาระเกี่ยวกับประเทศของ ตนเองเป็นส่วนใหญ่ ดังกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา โรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกาเกือบทุกโรง มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีในแง่ของการให้ความรู้เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของชาติ การให้ เรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายระบบการปกครองวิถีชีวิตแบบอเมริกันโดยเน้น แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย นอกจากนี้โรงเรียนยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะของการตัดสินใจ การแก้ปัญหา หรือการวินิจฉัย อย่างถูกต้อง โดยเชื่อว่าทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่จำเป็นและเป็นทักษะพื้นฐานของ การเป็นพลเมืองดี ภายใต้วีถีทางแห่งประชาธิปไตย ยิ่งกว่านั้นโรงเรียนเกือบทุกโรงเรียนยังปลูกฝังทัศนคติและบุคลิก แบบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนอีกด้วย จากลักษณะการจัดการศึกษาดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าแนว ทางการพัฒนา ความเป็นพลเมืองดีตามที่นักการศึกษาอเมริกันเน้นก็คือ การพัฒนาความเป็นพลเมือง ดีภายใต้การปกครอง ระบบประชาธิปไตยของประเทศ แต่มีนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านโดยเฉพาะนัก การศึกษาชาวอเมริกันในช่วง หลายทศวรรษที่ผ่านมา เป็นต้นว่า แอนเดอร์สัน (Lee Anderson 1979) กิลเลียม (M.Eugene Gillom 1982) โคแกน (John J. Cogan 1981) เรมี (Richard C. Remy 1978) และคนีฟ (Willard M. Knip 1986) ได้เสนอ แนวคิดว่าการเป็นพลเมืองดีมิใช่เพียงแต่มี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศและระบอบการเมืองการปกครอง ที่ประเทศของตนเท่านั้น แต่ต้อง อาศัยการมีความรู้ความเข้าใจในสาระวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโลกมีเจตคติ ค่านิยม จริยธรรมที่พึง ประสงค์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมอย่างมีความรับผิดชอบด้วย

๓.๒ ความหมายและสาระการเรียนรู้ของพลเมืองศึกษาและพลโลกศึกษา

ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๑) ได้ให้ความหมายพลเมืองศึกษา (civic education) ว่า หมายถึง การจัดการศึกษาและประสบการณ์ เรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ มีความภูมิใจในความเป็นพลเมืองของตน มีความสนใจที่จะปกครองตนเอง มีสิทธิมีเสียง สนใจต่อ ส่วนรวมและมีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมทั้งการ เรียนรู้เกี่ยวกับรัฐบาล รัฐธรรมนูญ กฎหมาย ระบบการเมืองการปกครองสิทธิ และความรับผิดชอบต่อ พลเมือง ระบบการบริหารจัดการสาธารณะและระบบตุลาการ

พลโลกศึกษา (citizenship education; globalization education) หมายความว่า พลเมืองศึกษาสมัยใหม่ที่เป็นการจัดการศึกษาและประสบการณ์เรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศและเป็นพลโลกที่ดีที่เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความ ภูมิใจในการเป็นพลเมืองของประเทศ และเป็นสมาชิกที่ดีของโลก มีความสนใจที่จะปกครองตนเอง มี

สิทธิมีเสียง สนใจต่อส่วนรวมและมีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลกรวมถึงเป็น กระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่พลเมือง รัฐบาลและระบบสถาบันต่าง ๆ ประวัติศาสตร์และ รัฐธรรมนูญเอกลักษณ์ของชาติระบบนิติบัญญัติ และกฎหมายสิทธิมนุษยชนของการเมืองทางเศรษฐกิจและทางสังคมของพลเมืองหลักการและ กระบวนการประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของพลเมืองในกิจการสาธารณะและ ประเด็นเกี่ยวกับ พลเมืองศึกษาและพลโลกศึกษาวิถีสากลและการยอมรับค่านิยมพื้นฐานของสังคมในแต่ละ ประเทศและสังคมโลกรวมทั้งค่านิยมของพลโลกศึกษา

๔. ยุทธศาสตร์การสร้างความ เป็นพลเมือง

๔.๑ ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๖๑

คณะกรรมการ พัฒนาการศึกษเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำยุทธศาสตร์การ พัฒนาการศึกษเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้เสนอ ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๖๑ ซึ่งสรุปว่า ประชาธิปไตยคือการปกครองโดยประชาชนหรือประชาชนปกครองตนเอง ประชาธิปไตยจึงไม่อาจ ประสบความสำเร็จได้ถ้าประชาชนไม่มีความสามารถในการปกครองกันเองตามระบอบ ประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้นแต่ประชาชนจะต้องเป็น "พลเมือง" ตามระบอบประชาธิปไตยด้วยกล่าวคือมีสมาชิกของสังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความ รับผิดชอบเคารพสิทธิผู้อื่นเคารพความแตกต่าง เคารพกติกา ประชาธิปไตยจึงจะประสบความสำเร็จ ได้ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมนี จัดให้มีการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ขึ้นมาและประสบความสำเร็จในการสร้างพลเมือง จนเป็นตัวอย่างให้กับประเทศต่าง ๆ และปัจจุบันการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้กลายเป็นปัจจัยความสำเร็จในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

"พลเมือง" ในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างจากพลเมืองของระบอบอื่นที่พลเมืองจะมี "คุณสมบัติ" ใดๆจะเป็นไปตามที่ผู้มีอำนาจประสงค์จะให้ เป็นขณะที่ระบอบประชาธิปไตยเจ้าของ อำนาจสูงสุดคือ

ประชาชน ดังนั้นประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจจึงกำหนดชีวิตตนเองได้"ประชาชน" ใน ระบอบ ประชาธิปไตย จึงแตกต่างหลากหลายได้ เมื่อแตกต่างหลากหลายได้ จึงต้องเคารพซึ่งกัน และกัน และใช้ กติกาในการแก้ปัญหาจึงจะสามารถอยู่ร่วมกันและปกครองกันตามวิถีทาง ประชาธิปไตยได้ดังนั้นพลเมืองใน ระบอบประชาธิปไตย จึงหมายถึงสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ (liberty) และ พึ่งตนเองได้ (independent) ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบต่อ เคารพสิทธิ

เสรีภาพของผู้อื่นเคารพความแตกต่าง เคารพหลัก ความเสมอภาค เคารพกติกา ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรงตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ร่วม

รับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะและกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อ และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ใน ครอบครัว ชุมชนจนถึงระดับประเทศ ระดับอาเซียน และระดับประชาคมโลก "พลเมือง" ในระบอบ ประชาธิปไตยสามารถสรุปคุณลักษณะได้ ๖ ประการดังต่อไปนี้

๑) มีอิสรภาพ (liberty) และพึ่งตนเองได้(independent) ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์

๒) เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ทั้งนี้เป็นไปตาม รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๘ ที่บัญญัติว่า "บุคคลย่อมใช้...สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของ บุคคลอื่น"

๓) เคารพความแตกต่าง มีทักษะในการฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง

๔) เคารพหลักความเสมอภาคเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และเห็นคนเท่าเทียมกันมองคน เป็นแนวระนาบไม่ใช่แนวตั้ง

๕) เคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ปัญหาไม่ใช้กำลัง และยอมรับผลของการละเมิด กฎหมาย

๖) รับผิดชอบต่อสังคมตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อและร่วม แก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง

๔.๒ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ของคณะกรรมการนโยบายปฏิรูป การศึกษาในศตวรรษที่สอง (กนป.) ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีมี ๔ ยุทธศาสตร์ดังนี้

๑. การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเร่งให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรใน สถานศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองปรับและทบทวนเนื้อหาสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองที่เน้น ความรู้ในเรื่องรัฐธรรมนูญและระบบการเมืองการปกครองเท่าที่จำเป็นและพัฒนาระบบการเรียนการสอน และกิจกรรมเชิงปฏิบัติเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองและความเป็นประชาธิปไตยให้ผู้เรียน

๒ การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ครอบครัวและชุมชนโดยมีหลักสูตรการศึกษาความ เป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ หลักสูตรพลเมืองและประชาธิปไตยในชุมชนและจัดทำคู่มือเลี้ยงลูกให้เป็นพลเมืองดี

๓. การสร้างพลเมืองในวงกว้างและการสร้างความตระหนักในสังคมโดยใช้สื่อมวลชนกระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีรายการโทรทัศน์ในเรื่อง “พลเมือง” สำหรับเยาวชน และรายการสำหรับ

ผู้ใหญ่จัดรายการโทรทัศน์สำหรับครูในการเรียนรู้ทักษะและเทคนิคการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ประสานความร่วมมือกับสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนในการสร้างพลเมือง และรณรงค์ให้คนไทยมีความเป็น พลเมือง รวมทั้งปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองให้ฝ่ายประชาสัมพันธ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๔. การเชื่อมประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน เพื่อเชื่อมประสานการทำงานระหว่างหน่วยงาน กระทรวงศึกษาธิการกับหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ และเอกชนในการสร้างพลเมือง

สำหรับการศึกษาคั้งนี้จะขอกล่าวถึงสาระสำคัญเฉพาะในยุทธศาสตร์ที่ ๑ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายคือ เด็กและเยาวชน ซึ่งจะดำเนินการในระดับขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งในและ นอกกระบบ โดยระดับอุดมศึกษา ได้กำหนดว่าเป็นการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในวิทยาลัยและ มหาวิทยาลัย

มาตรการที่กำหนดคือ สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ส่งเสริมหรือกำหนดให้มีวิชาพลเมือง ในหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งนิสิต นักศึกษาทุกคนต้องเรียน โดยอาจเป็นวิชาเฉพาะขึ้นมาใหม่ หรือปรับวิชาที่มี อยู่แล้วให้เป็นวิชาพลเมืองเพื่อสร้างนิสิต นักศึกษาให้เป็นพลเมืองที่เคารพผู้อื่น เคารพกติกา มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม และเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยการลงมือปฏิบัติ เพื่อการเป็นพลเมือง ในวิทยาลัย/ มหาวิทยาลัย การเลือกตั้งและการปกครองตนเองของนิสิต/ นักศึกษาทั้งในรูปสภานักเรียน/ องค์กร นิสิต/ นักศึกษา อันจะส่งผลให้เป็นพลเมืองของชุมชนและของประเทศต่อไป ทั้งนี้ ให้สถาบันการศึกษามีอิสรภาพในการเลือกใช้วิธีการและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างพลเมือง โดยจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวก และให้การสนับสนุน ได้แก่ การจัดทำคู่มือเพื่อเป็นคำแนะนำและแนวทางสำหรับเลือกใช้ จัดอบรมโดยมุ่งติดตาม ผลที่กระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล จะมุ่งเน้นที่ผลอันเกิดแก่ตัวนักศึกษาและความเปลี่ยนแปลง ใน สถานศึกษา รวมถึงมาตรการการเปลี่ยนการเรียนการสอนให้เป็น Service Learning หรือการเรียนเพื่อนำไปบริการสังคม และการบริการสังคมเพื่อนำมาเรียน โดยการทําวิชาจริยธรรมวิชาชีพ หรือวิชาจริยธรรมของแต่ละคณะ ให้เป็น Service Learning โดยการตั้งปัญหาเป็นตัวตั้งให้นักศึกษา ลงชุมชนรอบ ๆ มหาวิทยาลัย ให้ประมวลความรู้ตามสาขาวิชาที่ได้เรียนมา นำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุ เสนอวิธีแก้ไข และลงมือ ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดจริยธรรมในการประกอบอาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคม และการเป็นพลเมืองโดยการ ปฏิบัติ

๔.๓ การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในการประชุมวิชาการของสถาบัน พระปกเกล้า ครั้งที่ ๑๓ เรื่อง ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตย จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒-๒๔ มีนาคม ๒๕๕๕ ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ซึ่งในการประชุมดังกล่าวได้มีการเสวนากลุ่มย่อย และได้มีการนำเสนอสาระที่ น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง พอสรุปได้ดังนี้

หัวข้อวิถีไทยกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองไทย โดยศาสตราจารย์สายชล สัตยานุรักษ์ อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และคุณทิพย์พาพร ตันติสุนทร ผู้อำนวยการสถาบันนโยบายศึกษา ได้ร่วมกันสำรวจและวิเคราะห์ถึงวิถีไทยที่เหนียวรั้งและส่งเสริมต่อความเป็นพลเมืองไทย สรุปได้ดังนี้

วิถีไทยที่ไม่เอื้อต่อความเป็นพลเมืองไทย วิถีไทยที่ไม่เอื้อต่อความเป็นพลเมืองไทยได้แก่ การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ ตลอดจนการตกอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ระบบการศึกษาที่กล่อมเกล่าให้ ประชาชนรับใช้กลไกของรัฐเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งประเทศและมีเนื้อหาสาระที่สอนแต่เรื่องหน้าที่พลเมือง การสื่อสารมวลชนที่เปรียบเสมือนกระบอกเสียงของรัฐหรือการสื่อสารทางเดียว สถาบันครอบครัวที่ใช้ระบบ อาวุโสในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานและมนทัศน์ที่มีต่อวัฒนธรรมไทย ว่าเป็นวิถีที่ตึงตังและควรคงอยู่ไว้ไม่ เปลี่ยนแปลง

วิถีไทยที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองไทย วิถีไทยที่จะช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองไทยได้แก่ ความคิดของปัญญาชน เช่น ความจงรักภักดีในอิสริภาพของชาติ ความปราศจากอหิงสา และความฉลาดใน การประสานประโยชน์ ความรับผิดชอบหลักคำสอนของศาสนาที่ให้อยู่ร่วมกันโดยสันติ การกระจายอำนาจให้ ชุมชน/หมู่บ้านบริหารจัดการตนเอง ความเป็นพหุสังคมที่มีความแตกต่าง หลากหลายทางเชื้อชาติภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมและหลักมนุษยภาพที่ให้เกียรติและเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน

ข้อเสนอแนะต่อวิถีไทยที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองไทยที่พึงปรารถนา ๕ ประการคือ

- พฤติกรรมทางความรู้แบบใหม่คือ การมีความรู้เชิงวิพากษ์วิจารณ์, สามารถเชื่อมโยงความรู้และคิดเป็น
- วัฒนธรรมทางจิตใจแบบใหม่คือ การมีจิตสาธารณะรักความเป็นธรรมสำนึกในพันธะหน้าที่มีความกล้าหาญทางจริยธรรม
- สิทธิและหน้าที่ในความหมายใหม่คือ การใช้สิทธิพลเมืองและหน้าที่พลเมืองต่อส่วนรวมอย่างฉลาด และสร้างสรรค์
- คุณค่าความเป็นมนุษย์คือ ทุกคนเท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์ มีความเสมอภาคและปฏิเสธการใช้ ความรุนแรง
- ระบบการศึกษาที่สร้างความเป็นพลเมืองไทยทั้งการศึกษาในระบบนอกระบบและสื่อมวลชนเพื่อ ขับเคลื่อนให้พลเมืองมีความรู้และมีความรับผิดชอบที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้ หลักการร่วมกันคือ “สันติ”

หัวข้อยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทย โดยนายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ

เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ศ.ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ภาควิชาสังคมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน รศ.ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล รองอธิการบดีฝ่ายการนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รอง ประธานคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองกระทรวงศึกษาธิการ นายสน รูปสูง รอง ประธานสภาพัฒนาการเมือง ได้ร่วมกันกล่าวถึงปัญหาการล้มเหลวของประชาธิปไตยที่ผ่านมาของประเทศไทย และการประสบความสำเร็จของประเทศตะวันตกซึ่งสามารถเปลี่ยนผ่านไปสู่ประเทศที่มีประชาธิปไตยมั่นคงว่ามี

ผลมาจากหลักการของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยประกอบด้วย ๑) การเคารพในกติกา คือ การเคารพ กฎหมาย ๒) เคารพในผู้อื่นคือ เคารพในสิทธิ เคารพความแตกต่างและเคารพความเสมอภาคและ ๓) มีความ รับผิดชอบต่อสังคมในส่วนของ การสร้างความเป็นพลเมืองกับการศึกษาของไทยในเชิงนโยบายนับว่าการจัด การศึกษาของไทยมีความทันสมัยและพัฒนาในการสร้างพลเมืองดีและพลโลกที่ดีแต่ในทางปฏิบัติสถานศึกษา ในระบบส่วนใหญ่เน้นการสอนด้วยวิธีบรรยายเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีและความเป็นพลโลกที่ดี มากกว่าการจัดฝึกฝนปฏิบัติ ทำให้ขาดประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีและการเป็นพล โลกที่ดีทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการพัฒนาด้านความรับผิดชอบทางสังคมทางศีลธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะขาดประสบการณ์ในด้านที่มีส่วนร่วมกับชุมชนและการรับใช้สังคมซึ่งเป็นแก่นสาระและรากฐาน สำคัญของการเป็นพลเมืองดีและการเป็นพลโลกที่ดีนอกจากนี้การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อธิษาศัยมีบทบาทจำกัดในการสร้างพลเมือง

สำหรับยุทธศาสตร์ในการสร้างความเป็นพลเมือง คือ

- ๑) การหนุนเสริมสังคมให้เกิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อทำให้เกิดพลเมืองที่ตื่นตัว (Active citizen)
- ๒) สร้างพลังขับเคลื่อนในชุมชนท้องถิ่นและต้องส่งเสริมชุมชนพื้นฐานให้เข้มแข็ง
- ๓) ยุทธศาสตร์การสานพลังทุกภาคส่วนเน้นการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพพื้นที่มีใช้ต่างคนต่างอยู่
- ๔) ประชาธิปไตยชุมชนต้องทำอย่างต่อเนื่อง
- ๕) กระบวนการเรียนรู้แนวจิตปัญญาเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ
- ๖) รื้อฟื้นภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาโดย ๓ สถาบันร่วมมือกัน คือ “บวร” บ้าน วัด หรือสถาบัน ทางศาสนารวมทั้งสถาบันทางสังคม

๔.๔ แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. ๒๕๕๕ -

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างโอกาสทางการศึกษาให้คนไทยได้ เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้คนไทยทุกกลมทุกวัยมีคุณภาพมีความพร้อมทั้งทางร่างกายจิตใจสติปัญญา มีจิตสำนึก ของความเป็นไทย มีความเป็นพลเมืองที่ดี ตระหนักและรู้คุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่ ดีงาม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาประเทศจึงได้จัดทำแผนพัฒนา การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ ขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการ ดำเนินงานซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพเป็นคนดี มีความสุข มี ภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันในเวทีโลก” สำหรับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีได้ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ที่ ๑ กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานในข้อ ๔ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผู้เรียน ครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและ สถานศึกษา มีกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นพลเมืองในระบบ การศึกษา

๑. สร้างกระบวนการเรียนรู้ปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีจิตสาธารณะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. บูรณาการการเรียนรู้ให้หลากหลายทั้งด้านวิชาการทักษะชีวิต ศิลปะ ดนตรี วัฒนธรรม ศาสนา และความเป็นไทย

๓. ให้พัฒนากระบวนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง ปลูกฝังเสริมสร้างความมีวินัย ความสามัคคีและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๔. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาสถานศึกษา ในการบ่มเพาะและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนทุกระดับ/ประเภทการศึกษา

๔.๕ หน่วยของสังคมที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความเป็นพลเมือง สถาบันหรือหน่วยในสังคมที่ทำหน้าที่ เป็นตัวถ่ายทอดหรือเป็นตัวสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้น สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบด้วย^{๕๐}

๑) ครอบครัว เป็นองค์กรหรือสถาบันทางสังคมที่อยู่ในชุมชนและมีบิดามารดาเป็นผู้ถ่ายทอดอบรมเลี้ยงดูซึ่งเป็นจุดแรกที่สามารถปูพื้นฐานของการมีพฤติกรรมในอนาคตและเป็นตัวการสำคัญในอันที่จะ เตรียมความพร้อมให้สมาชิกใหม่ออกไปสู่สังคมภายนอกได้อย่างมีคุณธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา กับบุตรจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การปลูกฝัง การขัดเกลาบุตรในด้านต่าง ๆ

^{๕๐} สุรุจดี ปัดไธสง, การเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมือง : รากแก้วกระบวนการสร้างประชาสังคม ใน ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง, (๒๕๔๒), หน้า ๑๐๔ – ๑๐๖.

๒) สถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยซึ่งมีเครื่องมือแห่งการสร้างคนที่สำคัญ ได้แก่หลักสูตร ครูหรืออาจารย์ผู้สอน และสิ่งแวดล้อมของสถาบันการศึกษานั้น ๆ โดยที่หลักสูตรจะเป็น ตัวกำหนดเป้าหมาย ปรัชญา วิธีการ สาระของการเรียนการสอนไว้อย่างเป็นระบบ และชัดเจน หากหลักสูตร ต้องการให้ผู้เรียนเป็นบุคคลอย่างไรก็สามารถกำหนดลงในหลักสูตรได้ เช่น ต้องการให้มีความรู้ ค่านิยม คุณธรรม เป็นต้น สำหรับครูหรืออาจารย์ถือว่าเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทศนคติ ค่านิยม และแบบแผนของ พฤติกรรมทั้งโดยตรงและอ้อม และทั้งในและนอกชั้นเรียน อีกทั้งครูอาจารย์ยังเป็นแบบอย่างทีลูกศิษย์ เลียนแบบได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมของสถาบันการศึกษาซึ่งได้แก่ บรรยากาศที่ประกอบด้วย กิจกรรมเสริม หลักสูตรและแนวนโยบายของสถาบันการศึกษายังถือเป็นส่วนสำคัญที่จะเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนา ศักยภาพของความเป็นพลเมือง เช่น นโยบายที่ให้นักศึกษาสามารถมีกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา เป็นต้น

๓) สื่อมวลชน เป็นช่องทางแพร่ข่าวสารสู่ประชาชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ข่าวสารที่ถ่ายทอดให้ประชาชนโดยตรง ได้แก่ การรายงานข่าวทั้งโดยผ่านวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นการรายงาน เหตุการณ์ทางสังคมและโดยอ้อม

๔) องค์การทางศาสนา เป็นสถาบันทางสังคมที่ให้การอบรมสั่งสอนตามคำสอนของศาสนาซึ่งสถาบันทางศาสนามีส่วนช่วยเสริมความเป็นประชาสังคมให้เข้มแข็ง แต่จะมีข้อสังเกตว่า องค์การทางศาสนา จะทำหน้าที่อบรมสั่งสอนไปในทำนองอนุรักษนิยมไม่ค่อยเน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความก้าวหน้า ซึ่งเป็นธรรมชาติของสถาบันนี้ที่จะเน้นที่กระบวนการผลิตซ้ำทางสังคมอันเป็นกลไกอุดมการณ์ทางสังคมที่จะช่วยให้ สังคมดำรงสภาพเดิมไว้ เช่น การสอนให้คนทำดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งลักษณะเหล่านี้ก็สอดคล้องกับลักษณะของความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยเช่นกัน

เมื่อระบอบคอมมิวนิสต์ล่มสลายสิ้นสุดลงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ (ค.ศ. ๑๙๙๑) เราก็ตองกล่าวขานสังคมยุคหลังสงครามเย็น (Post-Cold War) ที่สหรัฐอเมริกาก้าวขึ้นมาเป็นผู้โดดเด่นทางสังคมเศรษฐกิจ และการเมือง มีความพยายามสร้างระเบียบโลกใหม่ จนทำให้เกิดระบบสังคมโลกสมัยใหม่ (New World Society) มีระเบียบโลกใหม่ที่เน้นความสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. การเคารพสิทธิมนุษยชน
๒. การปกครองระบอบประชาธิปไตย
๓. การค้าเสรี
๔. การรักษาสภาพแวดล้อม
๕. การใช้หลักธรรมาภิบาล

แต่มุมมองของประเทศบางประเทศยังเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวอาจเป็นช่องทางให้เกิด การแทรกแซงกิจการภายในของประเทศต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และประเทศกลุ่มตะวันออกกลาง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือของสังคมยุคใหม่ก็ไม่ได้ปิดกั้น แต่กลับมีลักษณะเปิดกว้าง พยายามสร้างความสัมพันธ์แบบร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น โดยใช้การ พัฒนาสังคมสู่สังคมข้อมูลข่าวสารความรู้ (Information Societies) เปิดสังคมโลกให้ไร้พรมแดน เสมือนเป็นโลกเดียวกัน หรือเรียกว่า “โลกาภิวัตน์” ปรากฏการณ์ดังที่กล่าว ค่อนข้างนำไปสู่การ กระทบกระทั้งอารมณ์และความรู้สึกของบุคคลและสังคมแต่ละสังคมได้โดยง่าย ก่อให้เกิดความความ แตกต่างและสร้างความขัดแย้งระหว่างกัน กระทบต่อสิทธิและความเสมอภาค ความเท่าเทียมแห่ง ความ เป็นมนุษย์อาจสร้างความขุนเคืองระหว่างกันได้ง่ายขึ้น

ดังนั้น แนวคิดการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จึงเป็น วิธีการที่องค์การสหประชาชาติให้ความสนใจมากขึ้น เพื่อให้การอยู่ร่วมกันมีความมั่นคง ปลอดภัย และเป็นสุขต่อกัน สำหรับสังคมตะวันตก มีการศึกษาและให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมืองเป็น อย่างมากและพลเมืองก็รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเองภายใต้ขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพที่ กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน และมีความก้าวหน้าเรื่อยมาจวบปัจจุบัน แต่ในสังคมตะวันออกให้ ความสนใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองภายหลังยุคสิ้นสุดสงครามเย็น ที่ยังเคลือบแคลงด้วยความหวาด ระแวงของ อำนาจอธิปไตย โดยมีปัจจัยทางจิตสังคมและกระแสโลกาภิวัตน์เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิด ความสนใจภายใต้สังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่

การกล่าวขานถึง พลเมือง (Citizen) หรือ ความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในยุค สังคมกรีกและโรมัน ถือเป็นต้นแบบประชาธิปไตยและมีพัฒนาความเป็นเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็ว ทำให้ประชาชนในรัฐมีความรู้ความเข้าใจสภาพการณ์ทางสังคมกว้างขวางมากขึ้น อันเป็นผล มาจากการติดต่อสื่อสารระหว่างกันทั้งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง ดังนั้น สังคมในศตวรรษที่ ๒๑ ก็ยังมีผู้นำในรัฐต่าง ๆ หยิบยกเอา “ความเป็นพลเมือง” เป็นเครื่องมือ พัฒนาการอยู่ร่วมกัน และส่งเสริมให้ระบบการเมืองการปกครองจนก้าวไปสู่ความเป็นพลเมืองในสังคม ประชาธิปไตยมากเท่าใด ก็ย่อมได้รับการยอมรับและช่วยเหลือเกื้อกูลให้สังคมนั้นก้าวไปสู่การพัฒนา ประเทศภายใต้ระเบียบโลกใหม่โดยง่าย ทำนองเดียวกันประเทศนั้น ๆ ต้องปลูกฝังรากฐานความรู้ ความเป็นพลเมืองให้สืบทอดได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนสังคมไทยยุคใหม่ ต้องทบทวนความเป็นพลเมือง ที่สามารถสร้างความร่มเย็นเป็นสุขระหว่างกันจึงควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจสาระสำคัญของความ เป็นพลเมือง โดยใช้หลัก “เข้าใจ เข้าถึง และเข้าพัฒนา” เพราะความรู้และความเข้าใจพลเมือง จะ เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและเสมอภาคได้ จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมตามพื้นฐานของพลเมืองที่ควรจะเป็น อย่างเหมาะสม และต้องมีหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐานแก่คนเป็นสำคัญ

ทั้งนี้การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยสามารถดำเนินการได้หลายแนวทางโดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่การเพิ่มการมีส่วนร่วมของพลเมืองในทุกระดับตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับประเทศทั้งนี้ จะต้องมีหน่วยงานและงบประมาณสนับสนุนควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกสาธารณะผ่านกระบวนการให้การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองและผ่านชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

พื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องเริ่มต้นจากการเสริมสร้างความเป็น พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเนื่องจากปัญหาของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญ ประการหนึ่งเกิดจากประชาชนขาดสำนึกความเป็นพลเมือง

การปฏิรูปประเทศที่ยั่งยืนจึงควรเริ่มต้นให้ประชาชนชาวไทยมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความรู้ ด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เพียงพอ และมีความยึดมั่นในค่านิยมประชาธิปไตยโดยเฉพาะในเรื่องการยอมรับความแตกต่างและการเคารพสิทธิของผู้อื่นมีการตระหนักและเกิดสำนึกในความเป็นเจ้าของประเทศซึ่งล้วน เป็นคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยก่อนรวมทั้งต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองหากการมีส่วนร่วมของประชาชนมีมากขึ้นเพียงใด ก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารประเทศและให้ผู้บริหาร ประเทศมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

๕. การเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

กระบวนการกลุ่มเกลาทางสังคมผ่านระบบการศึกษา และประสบการณ์ในสถาบันการศึกษาถือเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ สถาบันครอบครัว และหลักธรรมของศาสนา ก็นับได้ว่ามีบทบาท สำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์สำหรับ การอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมเช่นกัน

การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย นับว่าเป็นรากฐานในการเสริมสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยระยะยาว การนำ ข่าวสารบ้านเมืองมาใช้สอนในห้องเรียนจะช่วยให้เยาวชนไทยมีความสนใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวในชุมชน สังคม ประเทศชาติ และกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนจะช่วยให้เยาวชนมีโอกาสฝึกทักษะ การคิดวิเคราะห์และการใช้เหตุผล ตลอดจนเป็นการช่วยปลูกฝังค่านิยมการยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างให้แก่นักเรียน โรงเรียนจึงควรมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนสนใจข่าวสารบ้านเมือง โดยอาศัยกิจกรรมในโรงเรียนที่มีอยู่แล้วให้เป็นเวทีฝึกปฏิบัติการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย และโรงเรียนต้องเป็นศูนย์กลางการรวบรวม แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ให้แก่เยาวชน โดยเชื่อมโยงกับครอบครัว สถานศึกษาใน พื้นที่ใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสื่อมวลชน ท้องถิ่น ในขณะที่หน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่น

สำนักงาน คณะกรรมการเลือกตั้งประจำ จังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และสื่อมวลชน ควรเข้าไปร่วมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน

๖. การสร้างสำนักความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

“ความรู้” “ทักษะ” และ “เจตคติ” มีความสำคัญ เชื่อมโยงกันและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของ “พลเมือง” ดังนั้น การสร้างสำนักพลเมือง คือ มุ่งสร้างให้ผู้ศึกษามีความรู้และความเข้าใจ (Knowledge) มีทักษะ (Skill) ในการแสดงออกและมีเจตคติ (disposition) เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมผ่าน การลงมือปฏิบัติ เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความเป็นพลเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผ่านการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยใช้กระบวนการฉันทามติหรือความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กลุ่มสนใจ เป็นต้น

ทักษะ (Skill) หมายถึง ความชำนาญ การทำงานได้ อย่างคล่องแคล่ว ทักษะเป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝนปฏิบัติให้เกิดความชำนาญ ในการปฏิบัติและในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ทักษะที่พลเมืองพึงมี อาทิ ทักษะในการคิดการเขียน เชิงวิเคราะห์ การพูดในที่สาธารณะ การประยุกต์ใช้ การจัดการ ความขัดแย้งด้วยสันติวิธี การเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี การฟังและ การยอมรับความเห็นที่แตกต่าง

เจตคติ (disposition) หมายถึง ภาษาท่าทาง ท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันจะส่งผลต่อแนวโน้ม การแสดงออกของผู้คน ทางกาย วาจา ใจ เจตคติมีทั้งด้านบวกและด้านลบ อาทิ การแสดงออกถึงความชอบ ความพอใจ ความสนใจ และในทางกลับกัน เจตคติด้านลบ โดยการแสดงออก ถึงความเกลียดชัง ไม่พอใจ ไม่สนใจ อย่างไรก็ตาม เจตคติอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามข้อมูลที่ได้รับหรือความเชื่อ ที่เปลี่ยนไป เจตคติที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยพึงมี เช่น การยอมรับความหลากหลาย การยึดหลักสันติวิธีใน การแก้ไขปัญหา ความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยและอำนาจ ของประชาชน

การสร้างสำนักพลเมือง จึงต้องให้ความสำคัญกับ แนวคิดข้างต้น โดยทำให้เป็นรูปธรรม เนื่องจากมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกัน หากปราศจากส่วนใดส่วนหนึ่งจะไม่สามารถสร้างสำนักพลเมืองให้เกิดขึ้นได้^{๔๑}

^{๔๑} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, การเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒-๑๖.

๗. องค์ประกอบความเป็นพลเมือง

การเสริมสร้างเพื่อความเป็นพลเมืองจะต้องให้ความสำคัญแก่ประชาชนในการแสดงออกการมีส่วนร่วมทางการเมืองและต้องให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการกระบวนการทางประชาธิปไตยและการรู้เท่าทันการเมือง เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาทักษะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเข้าใจบทบาทสถานภาพและความสำคัญของสถาบันทางการเมืองและเป็นผู้คนที่ตื่นรู้ทางการเมือง ดังนี้

๑. ความเป็นสมาชิกของสังคม คือ การตระหนักใน สถานะและสภาพบุคคลที่จะแสดงออกถึงความเป็นเจ้าของสังคม ร่วมกัน

๒. สิทธิ คือ เสรีภาพในการแสดงออก การดำเนินชีวิต ตามความต้องการของตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคมได้

๓. การมีส่วนร่วมในสังคม คือ สิทธิในการเข้าร่วม กำหนดทิศทางของสังคมร่วมกับผู้อื่น ภายใต้หลักการหรือกฎกติกา ของสังคมนั้น ๆ ^{๔๒}

ดังนั้น การพัฒนาสังคมหนึ่ง ๆ ให้มีคุณภาพจึงจำ เป็น อย่างยิ่งที่จะต้องยกระดับ ความรู้ ความสามารถ (knowledge) ทักษะ (skill) และเจตคติ (disposition) ของผู้คนในสังคมจาก “ราษฎร” ที่ยังเป็นภาระให้กับคนอื่นและสังคมไปสู่ “ประชาชน” ที่เป็นเพียงผู้เฝ้าดูยืนมองเฉย ๆ ให้กลายเป็น “พลเมือง” ที่มีความรู้ ความสามารถ ตระหนักในศักยภาพของตน มีความกระตือรือร้นที่จะให้ใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายนั้น อย่างเหมาะสมตามลำดับเห็นกับประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ และทำ เพื่อให้บ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้า มีความเป็นอยู่ที่ดี การยกระดับความรู้ความเข้าใจของคนในชาติ จากการเป็นเพียง ผู้รับนโยบาย ไม่ว่าจะในฐานะ “ราษฎร” หรือ “ประชาชน” คนธรรมดา สู่การเป็น “พลเมือง” ที่มีความตระหนักถึง สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของตน คือ หัวใจของ การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

๘. คุณสมบัติของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยหมายถึงการเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ ควบคู่กับความรับผิดชอบและมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกันพร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาของสังคม ของตนเองประชาธิปไตยคือการปกครองโดยประชาชนหรือประชาชนปกครองตนเอง ประชาธิปไตยจึงไม่อาจประสบความสำเร็จได้ถ้าประชาชนไม่มีความสามารถในการ ปกครองกันเองตามระบอบประชาธิปไตยดังนั้นไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้นแต่ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วยกล่าวคือมีสมาชิกของสังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพ โดยมีความ

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑-๒๔.

รับผิดชอบเคารพสิทธิผู้อื่นเคารพ ความแตกต่างเคารพกติกาประชาธิปไตยจึงจะประสบความสำเร็จได้ ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้

๑. มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้
๒. เคารพสิทธิผู้อื่นโดยใช้สิทธิเสรีภาพในระบอบ ประชาธิปไตยได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น“พลเมือง”ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นและจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
๓. เคารพความแตกต่างระบอบประชาธิปไตยให้สิทธิ และเสรีภาพและยอมรับความหลากหลายของประชาชนประชาชนจึงมีความแตกต่างกันได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกอาชีพวิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนาหรือความคิดเห็นทางการเมือง ดังนั้นเพื่อมิให้ความต่างนำมาซึ่งความแตกแยก“พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้อง ยอมรับ และเคารพความแตกต่าง ของกันและกันเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้
๔. เคารพหลักความเสมอภาคพลเมืองจึงต้องเคารพ หลักความเสมอภาคเห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่นและเห็นคนอื่น เท่าเทียมกับตน
๕. เคารพกติกาพลเมืองต้องเคารพกติกาและยอมรับผลของการละเมิดกติกาหากมีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไข
๖. รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวมพลเมืองต้องรับผิดชอบต่อสังคมและมองตนเองเชื่อมโยงกับสังคมเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา^{๔๓}

๙. การศึกษากับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

หลักการสำคัญของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจะต้องมีพัฒนารูปแบบการสอนให้นักเรียนควรจะสอนในรูปแบบให้นักเรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติหรือ การเรียนการสอนผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ฝึกปฏิบัติเพื่อ ให้ผู้เรียนได้เห็นความเชื่อมโยงที่มีนัยสำคัญมากขึ้นคือให้เน้นการมีส่วนร่วมว่าเราต่างเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและต้องร่วมใน การคลี่คลายแก้ไขปัญหา ทั้งนี้สำหรับกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวผู้สอนจะเป็นวิทยากรที่มีหน้าที่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับประสบการณ์จริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อให้ นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย

การดำเนินงานเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและสังคม ประชาธิปไตยนั้นหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบต่อดูแลการจัดการ ศึกษาของประเทศจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางโดยประสานให้

^{๔๓} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, การเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๙), หน้า ๓๒-๓๓.

หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงานร่วมกันภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกันดังนี้

๑. การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและ เยาวชนควรให้สถาบันทางการศึกษา เน้นการสอนและการฝึก ปฏิบัติเรื่องความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรจะปรับและ ทบทวนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในวิชาหน้าที่พลเมืองที่เน้น ความรู้ในเรื่องรัฐธรรมนูญและการเมืองการ ปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวมทั้งพัฒนากระบวนการเรียน การสอนและกิจกรรมในเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนา ความเป็นพลเมืองและความเป็นประชาธิปไตยให้กับ ผู้เรียนเน้น กระบวนการกลุ่มและฝึกฝนให้นักเรียนเกิดทักษะที่เป็นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองการ รับฟังผู้อื่นการเคารพผู้อื่นว่าเสมอกับตนเอง การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างการคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยง ปัญหาและเชื่อมโยงตนเองกับปัญหาสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นมี ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นคำนึงถึงส่วนรวมมีความรับผิดชอบต่อนตนเองต่อผู้อื่นและต่อ สังคมผ่านการลงมือทำโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษา และผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อให้ ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองซึ่งสามารถจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับชั้นและ ช่วงวัยของนักเรียนได้

๒. การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโดยผ่านทางสื่อมวลชน การเสริมสร้างความเป็น พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมสร้างความรู้ ความ เข้าใจโดยใช้สื่อมวลชนในการรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจ และความตื่นตัวในเรื่องความสำคัญของ ความเป็นพลเมืองและคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้ประชาชน ช่วยกันสร้างพลเมืองและพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่เคารพผู้อื่นเคารพกติกาและร่วมกันแก้ปัญหา ของ สังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเองพร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับสมาคมวิชาชีพสื่อสารมวลชนเพื่อสร้าง ความรู้ความเข้าใจและความตื่นตัวให้สื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการสร้างพลเมือง รณรงค์ให้ประชาชน เห็นความสำคัญของความเป็นพลเมือง

๓. การเชื่อมโยงประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน หน่วยงานหลักของ กระทรวงศึกษาธิการในการจัดเนื้อหาและรูปแบบการศึกษาต้องสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อสร้าง ความเป็นพลเมืองร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนที่ เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเสริมสร้างคุณภาพของ พลเมืองให้เป็นบุคคลที่จะต้องสามารถแสดงบทบาทตามหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเองต่อ สังคมในระบอบประชาธิปไตยระบอบประชาธิปไตยยังครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิต ในสังคมที่ทุกคน ต่างมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในฐานะเป็นมนุษย์และสมาชิกของสังคมที่เท่าเทียมกันการ เสริมสร้าง เพื่อความเป็นพลเมืองจะเปลี่ยนประชาชนจากการเป็นผู้รับ การช่วยเหลือให้เป็นผู้ริเริ่ม และหาทางออกแก้ปัญหาของสังคมได้ด้วย รวมทั้งทำหน้าที่ปกป้องระบอบประชาธิปไตยการศึกษา

เพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยคือการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมของประชาชนให้ตระหนักรู้ ถึงบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคมและพลเมืองของ ประเทศถือว่าเป็น การศึกษาเชิงการเมืองที่บ่มเพาะคุณค่า ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการ เมืองเป็นการสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้เป็นบุคคลที่ ต้องสามารถแสดงบทบาทตามหน้าที่ และ ความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมในระบอบประชาธิปไตยการศึกษาเพื่อความเป็น พลเมืองมี เป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบอบประชาธิปไตยด้วยกระบวนการบ่มเพาะความเป็น ประชาธิปไตยให้แก่ทุกคนในสังคมเนื่องจากประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ทุกคนเป็นเจ้าของ อำนาจและควรร่วมกันกำหนด ทิศทางของสังคม

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมประชาธิปไตยนักเรียน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งราชอาณาจักรสยาม เป็นผู้ ที่นำพาประเทศสู่ความเป็นสากล มีความพยายามปรับตัวเองให้ก้าวสู่การพัฒนาประชาชาติ (nation-state) อย่างสากล ทรงปรับปรุงระบบการเมือง การปกครอง สังคม การศึกษา เศรษฐกิจให้ทันสมัย เพื่อก้าว เป็นสังคมใหม่ในสังคมโลกตะวันตก จนกระทั่งรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ ก็มีความพยายาม ดำเนินงานตามพระบรมราโชบายของพระราชบิดาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งมีคณะราษฎร (คณะ - ระชาด - สะ - ดอน) เข้ายึดพระราชอำนาจพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ เพียงเพื่อ ต้องการให้อำนาจพระมหากษัตริย์ไปอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างการปกครองและการเมือง รวมถึงปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจ ในขณะนั้น อาทิเศรษฐกิจตกต่ำที่สืบเนื่องจากภัยสงครามโลก ความขัดแย้งระหว่างสถาบันเก่าและ สถาบันใหม่ และอิทธิพลจากภายนอกประเทศ^{๔๔} เราคนไทยจึงได้รับพระราชทานอำนาจสูงสุด ที่เรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” แก่ประชาชนชาวไทยทุกคน ทำให้ราชอาณาจักรไทย หรือประเทศไทย มีทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญ ฉบับแรก ชื่อว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕” ทรงเน้นย้ำว่า “...อำนาจสูงสุดนี้ ไม่ได้มอบให้คนใดคนหนึ่ง หากแต่มอบให้ราษฎรชาวไทยทุกคน...” เพื่อนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยตามพระราชประสงค์อยู่ แล้วแต่ตลอดเวลากว่า ๘๐ ปี สังคมไทยมักกล่าวขานกันว่า ...ตั้งแต่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง ระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้วนั้น ประชาชนชาว ไทยไม่ได้มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง... ซึ่งคำกล่าวข้างต้นเป็นประเด็นที่น่าขบคิดเป็นอย่างมาก แต่ สามารถอธิบายได้จากข้อเท็จจริง คือ เมื่อพระราชทานให้คณะราษฎรแล้ว การใช้อำนาจนั้น ๆ ล้วนแต่ ได้ผูกขาดแก่คนที่มีและใช้อำนาจเหนือกว่าประชาชนมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นครณะบุคคลที่ทรง

^{๔๔} ลิขิต ธีรเวคิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

อำนาจ นายทุนเอกชน และนายทุนรัฐ ล้วนแต่ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นมาครอบครองและใช้อำนาจเหนือ อธิปไตยของประชาชนทั้งสิ้น จนเกิดเป็นปัญหาการเมืองการปกครอง และเกิดความขัดแย้งแบบสะสม อย่างยาวนานหากเราต้องคำนึงว่า “สังคมประชาธิปไตย” เป็นสังคมที่ประชาชนมีโอกาสแสดงวิถีคิด และวิธีการกระทำที่บ่งชี้ลักษณะความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันของบุคคลที่เป็นประชาชนทุกคน โดยยึดหลักการอยู่บนเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และเป็นสุขร่วมกัน และบริหารจัดการให้ดำเนินไปตามความสัมพันธ์ทางโครงสร้างสังคมที่มีสถานภาพตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคลนั้น พลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ต้องยึดถือและเคารพอำนาจอธิปไตยของประชาชนในการปกครองให้สังคมเกิดความผาสุกร่วมกันอย่างถูกต้องด้วย

๑. ความหมายของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่มีระบบอำนาจสูงสุดในประเทศ เป็นของประชาชน (ประชา + อธิปไตย) โดยประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง หรือเป็นการปกครอง โดยประชาชน (ขออย่าว่าประชาชนในที่นี้ไม่ใช่กลุ่มใดหนึ่งกลุ่มหนึ่ง) หากแต่เป็นประชาธิปไตยของประชาชนทุกคน ซึ่งวิธีการที่แสดงให้เห็นว่าเป็น “ของประชาชนทุกคน” ดูจะเป็นปัญหาในสังคมไทยปัจจุบันนี้ เพราะสังคมไทยใช้อำนาจของประชาชนผ่านระบบตัวแทน หากประชาชนรู้สึกตัวแทนไม่ชอบธรรม ก็ย่อมส่งผลต่อประโยชน์ของประชาชน คือ เพื่อประโยชน์ของประชาชน ทุกคนไม่ตอบสนอง และจะนำไปสู่ความขัดแย้งในที่สุด

หลักการเริ่มแรกของคำว่า ประชาธิปไตย (democracy) หมายถึง รูปการปกครองที่ประชาชนทั้งหมด มีสิทธิที่จะตัดสินใจชี้ขาดปัญหาทางการเมือง โดยอาศัยหลักการฟังเสียงข้างมาก (majority rule) เรียกว่า ประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ประชาชนใช้อำนาจด้วยตนเองปรากฏในสังคมกรีกยุคอดีต และเป็นหลักการที่นักวิชาการทางการเมืองการปกครองนำมาใช้และพัฒนาก้าวหน้าตามลำดับ แต่ในปัจจุบันการพัฒนาก้าวหน้าเมืองติดต่อเชื่อมโยงกันกว้างขวาง มีความซับซ้อนในเรื่องต่าง ๆ ทำให้ประชาชน ต้องใช้อำนาจประชาธิปไตยผ่านผู้แทนเป็นสำคัญ เรียกว่า ประชาธิปไตยทางอ้อม (indirect democracy or representative government) ซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งมาตามกระบวนการปกครอง

ดังนั้น สังคมประชาธิปไตย จึงเป็นสังคมที่ประกอบด้วย คนแต่ละคนอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน มีการปฏิบัติตามกฎหมาย มีอาชีพสุจริต มีศักดิ์ศรีความเป็นคนเท่าเทียมกัน และสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ ภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน^{๔๔} ซึ่งบุคคลแต่ละคนที่เป็นองค์ประกอบส่วนย่อยของสังคม ต่างก็มีบทบาท หน้าที่ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์แตกต่างกันบุคคลที่อยู่สถานภาพ (Status)

^{๔๔} ลิขิต ธีรเวคิน, *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐).

นั้น ๆ ต้องแสดงบทบาทตามหน้าที่ที่มีสิทธิต้องปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ทำให้เกิดการ พัฒนาสังคมและประเทศชาติอย่างแท้จริง

ประเทศใดที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประเทศก็จะมีประชาชนที่มีฐานะเป็น เจ้าของประเทศ เมื่อเป็นเจ้าของประเทศประชาชนย่อมมีสิทธิและมีเสรีภาพในประเทศของตน เช่นเดียวกับเจ้าของบ้านที่มีสิทธิและมีเสรีภาพในบ้านของตน ประชาธิปไตยจึงแตกต่างจากระบบ การปกครองระบอบอื่น เพราะระบอบอื่นประชาชนจะเป็นเพียง ผู้อาศัย และมีสิทธิเสรีภาพเพียงเท่าที่ ผู้มีอำนาจของประเทศจะ อนุญาต ให้มีเท่านั้น

ในประเทศไทยนั้น อำนาจอิสระในประเทศ หรือ อำนาจอธิปไตย ได้กลายเป็นของประชาชน เมื่อได้มีการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญฉบับแรก ซึ่งมีชื่อว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครอง แผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕” ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ หรือสามวันหลังจากการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยมีคำปรารภและมาตราแรกดังต่อไปนี้

โดยที่คณะราษฎร ได้กราบบังคมทูลขอรับรองรัชกาลที่ ๗ ให้ทรงอำนาจอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญการ ปกครองแผ่นดินสยาม เพื่อบ้านเมืองจะได้เจริญขึ้น และทรงยอมรับตามคำขอรับรองของคณะราษฎร จึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยมีมาตราหนึ่งที่ทรงกำหนดไว้อย่างหนัก แน่น คือ

มาตรา ๑ อำนาจอิสระในประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย...

รัชกาลที่ ๗ ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยที่ท้ายรัฐธรรมนูญฉบับนี้โดย โดยไม่มีผู้รับสนองพระบรม ราชโองการ ดังเช่นพระบรมราชโองการในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยอีก ๑๙ ฉบับที่มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการเสมอ เพราะรัฐธรรมนูญฉบับ แรกนี้จึงเป็น รอยต่อระหว่าง ระบอบราชาธิปไตย ที่อำนาจอิสระเป็นของพระมหากษัตริย์ กับ ระบอบ ประชาธิปไตย ที่อำนาจอิสระเป็นของประชาชน และมีฐานะเป็น หนังสือมอบอำนาจอิสระในประเทศ ให้กับ “ราษฎรทั้งหลาย” โดยพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอิสระ ได้ทรงลงพระปรมาภิไธย มอบอำนาจอิสระด้วยพระองค์เอง “อำนาจอิสระในประเทศเป็นของราษฎรทั้งหลาย” โดยมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ จึงเริ่มต้นในประเทศไทยนับแต่บัดนั้น

รัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยจึงมีฐานะเป็น สัญญาประชาคม ของคนในชาติที่ตกลงกัน ว่าจะปกครองกันด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยใช้กติกาตามที่ตกลงกันไว้ในรัฐธรรมนูญ และนี่คือ ความหมายของ รัฐธรรมนูญ ในระบอบประชาธิปไตย

เมื่ออำนาจอิสระในประเทศเป็นของประชาชน ประชาธิปไตยจึงก่อให้เกิด หลักสิทธิเสรีภาพ และต้องมีการประกันสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ และโดยที่ประชาชนร่วมกัน เป็นเจ้าของประเทศ ตามหลักกฎหมายในเรื่องการเป็น เจ้าของร่วม นั้นถ้าของสิ่งใดมีเจ้าของมากกว่า หนึ่งคน ทุกคนย่อมมีส่วนเป็นเจ้าของในสิ่งของนั้นอย่างเสมอกัน ถ้าเอาไปขายก็ต้องแบ่งให้มีส่วนแบ่ง

ไปเท่า ๆ กัน ดังนั้น ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นเพศไหน หรือมีการศึกษาสูงต่ำอย่างไร หรือยากดีมีจนแค่ไหน หรือนับถือศาสนาโดยอ้อมมีส่วนเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน ทำนองเดียวกันกับการที่คนหลายคนร่วมกันเป็นเจ้าของบ้านหลังหนึ่ง เจ้าของบ้านทุกคนย่อมมีสิทธิและมีเสรีภาพในบ้านหลังนี้อย่างเสมอกัน โดยเหตุนี้ ประชาธิปไตยนอกจากจะทำให้เกิดสิทธิเสรีภาพ ยังทำให้เกิด หลักความเสมอภาค ขึ้นมาพร้อมกันด้วย

ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยประชาชนจึงมีความเท่าเทียมกัน ในระบอบนี้ ประชาชนจะเป็นเจ้าของชีวิต มีสิทธิส่วนบุคคล และมีเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตของตนเอง โดยที่ไม่จำเป็นต้องคิดเหมือนกัน เชื่อเหมือนกัน หรือเห็นเหมือนกัน หากสามารถที่จะแตกต่างกันได้ ประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องของความหลากหลาย ภายใต้หลักความเสมอภาค สำหรับในเรื่องอันเป็นเรื่องของส่วนรวม หรือในเรื่องของการเมืองการปกครอง โดยเหตุที่ประชาชนแตกต่างกันและมีความเห็นที่แตกต่างกันได้ หากไม่สามารถเห็นพ้องต้องกันได้ ประชาธิปไตยจึงต้องมีการคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย เพราะประชาธิปไตยมิใช่ระบอบการปกครองแบบพวกมากลากไป หรือระบอบพวกมากเป็นใหญ่เสียงข้างมากจึงต้องรับฟังและเคารพเสียงข้างน้อยด้วย

หลักประชาธิปไตยทั้ง ๓ ประการนี้คือ (๑) อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชนและเป็นการปกครองโดยประชาชน (๒) สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค และ (๓) การปกครองโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย

หลักการของ “ประชาธิปไตย” ประชาชนชาติใดที่ต้องการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จะต้องนำหลักการดังกล่าวนี้มาเขียนเป็นกติกา เพื่อใช้ในการปกครองตนเองของประชาชน กติกานี้ก็คือนิติธรรมนุญนั่นเอง รวมทั้งต้องมีสร้างวิถีชีวิตความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง หรือวิถีพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย คือ

๑. การเคารพหลักการเหตุผล (Rational) มากกว่าการเคารพตัวบุคคล โดยเคารพและยอมรับว่าทุกคนมีสติปัญญาและเหตุผลในขอบเขตที่ต่างกัน

๒. การรู้จักการประนีประนอม (Compromise) เป็นการยอมรับความคิดเห็นที่ต่างจากกัน แต่ต้องไม่ทำให้ความเห็นที่ต่างนำไปสู่ความแตกแยก

๓. การมีระเบียบวินัย (Discipline) คนทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองโดยแท้ ไม่ยอมให้คนหนึ่งคนใดทำตามอารมณ์และใจของตนเอง

๔. การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (Public Mind) การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

๕. การรู้จักมีส่วนร่วมในการปกครอง (Participation) เป็นความสามารถแสดงสิทธิและหน้าที่ในการกำกับติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการของบ้านเมืองทุกมิติ^{๔๖}

๒. การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย มีแนวทางการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในทางปฏิบัติโดยการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ดังนี้^{๔๗}

๑. การส่งเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว โดยสมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่ปรองดองกันเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ในฐานะที่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และเป็นผู้รับผิดชอบต่อครอบครัว พ่อแม่ยอมรับฟังความเห็น ความต้องการของลูกตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ โดยใช้เหตุผลมากกว่าที่จะใช้อารมณ์ปรึกษาหารือกันในเรื่องที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับผู้นั้น พ่อแม่ลูกรู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความรับผิดชอบ เต็มใจ

๒. การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยสอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม กระตุ้นและเปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับฟังความเห็นและเหตุผลของผู้อื่น พยายามโน้มน้าวใจให้นักเรียนเข้าใจถึงเหตุผลในกฎระเบียบต่าง ๆ มากกว่าที่จะใช้อำนาจบังคับแต่เพียงอย่างเดียว พยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก และมีความรับผิดชอบในการทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับในข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มและปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๓. การส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน โดยร่วมในการประชุมหรือกิจกรรมของชุมชนอย่างเต็มใจ รับฟังความคิดเห็นของทุกคน และไม่ถือโทษโกรธเคืองกันแม้จะมีความเห็นขัดแย้งกัน ตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์มีการปรึกษาหารือกันในขณะทำงาน ร่วมกันแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ มากกว่าที่จะคอยซ้ำเติม เคารพกฎระเบียบของชุมชนและกฎหมาย ติดตามข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ ตัดสินปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ไม่ควรรีบร้อนให้มีการลงมติ

๓. ประชาธิปไตยในโรงเรียน

หากมองปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของคนในสังคมไทยปัจจุบัน ไม่ว่าจะเห็นเป็นความคิดเห็นของฝ่ายที่เห็นด้วยหรือฝ่ายต่อต้านรัฐบาลจะพบว่า ความขัดแย้งดังกล่าว เกิดจากการไม่

^{๔๖} สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, การเมืองการปกครองไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐-๒๒.

^{๔๗} กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ๒๕๕๑).

ยอมรับซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังมีความพยายามที่จะชักนำประชาชนให้เห็นคล้อยตาม ไม่ว่าจะเป็ชัคนำโดยการให้ความรู้ หรือให้แนวคิดแบบผิด ๆ หรือการชักนำโดยมีการว่าจ้างเป็นแรงจูงใจก็ตาม นั้นอาจเป็นเพราะคนในสังคมไทยไม่ยอมรับความเป็นประชาธิปไตย และการที่จะทำให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึง เข้าใจ และรักในความเป็นประชาธิปไตย ต้องให้การศึกษาเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำ ให้ประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ ดังนั้น โรงเรียน ซึ่งเป็นสถานที่จัดการเรียนรู้ จึงมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องจัดให้มีการเรียนรู้ความเป็นประชาธิปไตยแก่ผู้เรียน

การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญ ของระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้สังคมและชุมชน เป็นการเตรียมความ พร้อมผู้เรียนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต เป็นการสร้างลักษณะนิสัยให้ผู้เรียนได้รู้จัก ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์และกติกาสังคม ตลอดจนรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตน ที่มงาน รับผิดชอบชุมชน และสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยโรงเรียนต้องนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ใน โรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่ และ มีวิถีชีวิตตามหลักประชาธิปไตย สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตย ผู้บริหารการศึกษาทุกท่านในฐานะที่เป็นผู้ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน จึงควรสนับสนุนสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมดำเนินตามนโยบาย กิจกรรมสร้างเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กิจกรรม พิเศษต่าง ๆ กิจกรรมกลุ่มการแสดง กิจกรรมชมรมและองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมกีฬา เป็น กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นอย่างดี

๒. ต้องส่งเสริมการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย โดยการจัดบรรยากาศและ สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ดี จะช่วยเสริมสร้างแนวความคิด จิตใจที่เป็นประชาธิปไตย ด้วยเหตุว่า คนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมใด ย่อมต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมนั้นให้ได้จึงจะสามารถดำรงชีวิตและอยู่ ร่วมในสังคมนั้นอย่างมีความสุข การสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย จึงถือว่าเป็นการสร้างระบบและการ ยอมรับซึ่งกันและกัน

๓. ส่งเสริมครูทุกคนให้จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยให้สอดแทรก อย่างสม่ำเสมอทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนโดยสัมพันธ์กับวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ

๔. ส่งเสริมผู้เรียนให้เข้าใจในความเป็นประชาธิปไตย รู้จักปกครองตนเองสามารถแสดง ความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและ สังคม และสามารถนำความเป็นประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

เมื่อโรงเรียนสามารถพัฒนาผู้เรียน ให้เข้าใจ เข้าถึง และรักในความเป็นประชาธิปไตย เป็นอย่างดีเยี่ยมแล้วในอนาคต ภาพแห่งความขัดแย้งที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย ก็จะค่อยลบล้างไป

กระทั่งไม่ปรากฏขึ้นอีก จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาทุกท่าน ที่จะสร้างแนวทางในการแก้ปัญหาของสังคม เพื่อให้สังคมไทยปราศจากความขัดแย้งที่รุนแรงตลอดไป^{๔๘}

๔. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย

สำนักคณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๑) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ดังนี้บทบาทของผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนที่มีบทบาทหน้าที่ในการเอื้ออำนวยให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องมีทัศนคติและพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ เคารพในความคิดเห็นของผู้เรียนทุกคน ยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลายของผู้เรียน ทั้งด้านร่างกาย บุคลิกภาพสติปัญญา และอารมณ์รู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ใช้เหตุผลและปัญญาในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งรวมทั้งควรได้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็กที่จำเป็นต้องแก้ไขหรือพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้หรือในการดำเนินชีวิต ทั้งใน/นอกห้องเรียนและในโรงเรียนด้วย เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการประชาธิปไตยให้ผู้เรียนหรือนำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีเจตคติค่านิยม และศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับวัยวุฒิของผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การเล่นเกมและการสังเกตการเล่นตามกฎกติกา การฟังนิทานและร่วมแสดงความคิดเห็น แสดงบทบาทสมมติและร่วมอภิปรายวาดภาพ เล่าเรื่องจากภาพ เขียนบรรยายโดยเสริมสร้างแผนผังความคิด จัดนิทรรศการประกวดผลงานสำรวจสภาพปัจจุบันของห้องเรียน โรงเรียน ตลาด ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์การศึกษาแหล่งเรียนรู้การทำโครงการ การศึกษาเอกสารและตอบประเด็นคำถาม การวิพากษ์การวิจารณ์ข่าวสารข้อมูล และการฝึกปฏิบัติฝึกการวิเคราะห์จากสถานการณ์ต่าง ๆ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่ผู้เรียนในทุกระดับชั้นได้เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด โดยเฉพาะในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นจะทำให้เด็กเรียนเข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีมีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

^{๔๘} <https://www.gotoknow.org/posts/211178>, ค้นข้อมูลวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชนเห็นคุณค่าใน การปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กับการส่งเสริมประชาธิปไตย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุขมีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ และได้กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารการคิดการแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต

๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีมีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

๔. มีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสำนึกในคุณค่าที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีเนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ปรากฏไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมไว้ในชั้นประถมศึกษาจำนวน ๘๐ ชั่วโมงต่อปีมัธยมศึกษาตอนต้น ๑๒๐ ชั่วโมงต่อปีและมัธยมศึกษาตอนปลาย ๒๔๐ ชั่วโมง และเพิ่มในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์อีก ๔๐ ชั่วโมง การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม

สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบ มีความรู้ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ ๕ สาระ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑) คือ สาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต สาระเศรษฐกิจสังคม สาระประวัติศาสตร์และสาระภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต มีเนื้อหาเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญการเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิหน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างในสังคมไทยและสังคมโลก

สาระที่เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยที่นักเรียนจะได้ทำกิจกรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ คือ

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมมาตรฐาน

ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปรากฏในตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ คือ วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมมาตรฐาน

ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีมีค่านิยมที่ดีงามและดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข ปรากฏในตัวชี้วัด

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยมาตรฐาน

ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมในครอบครัวและโรงเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ระบุบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก ชุมชนในการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ อธิบายอำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง และอธิบายความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบระบอบ การปกครองของไทยกับประเทศอื่น ๆ ที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยและเสนอแนวทางแก้ไข

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ วิเคราะห์ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย ปราบกฏในตัว

ชีวิตชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ วิเคราะห์บทบาทของไทยในสมัยประชาธิปไตย

คุณภาพของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาแต่ละระดับชั้น ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ คือ ปฏิบัติตนตามกฎ ระเบียบข้อตกลง คำแนะนำ และขั้นตอนต่างๆ และให้ความร่วมมือกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจจนงานประสบความสำเร็จ และปฏิบัติตามสิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่นในการเล่นเป็นกลุ่ม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ คือ มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทยยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา สิทธิและหน้าที่ของตนเอง จนงานสำเร็จลุล่วง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา หน้าที่ความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ให้ความร่วมมือในการแข่งขันกีฬาและการทำงานเป็นทีมอย่างเป็นระบบ ด้วยความมุ่งมั่นและมีน้ำใจนักกีฬา จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายด้วยความชื่นชม และสนุกสนาน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แสดงความรับผิดชอบต่อ ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา สิทธิหลักความปลอดภัยในการเข้าร่วมกิจกรรมทางกาย และเล่นกีฬาจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองและทีมใช้กระบวนการทางประชาสังคมสร้างเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งปลอดภัย และมีวิถีชีวิตที่ดี

อีกทั้งในปี ๒๕๕๓ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อขับเคลื่อนหลักสูตร การจัดการเรียนรู้การวัดและประเมินผล ไว้ดังนี้

- ๑) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ๕ กลุ่มสาระวิชาหลักเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ ๔
- ๒) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ทุกคนอ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็น
- ๓) นักเรียนทุกคนมีความสำนึกใน ความรักชาติ
- ๔) เพิ่มศักยภาพนักเรียนในด้านภาษา ด้านคณิตศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์และ ด้านเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นหนึ่งในสองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- ๕) สร้างทางเลือกในการเรียนรู้ที่เน้นให้ประชากรวัยเรียน ทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ลดอัตราการออกกลางคัน ศึกษาต่อและประกอบอาชีพ
- ๖) ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการขยายผลสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ
- ๗) นักเรียน ครูและสถานศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
- ๘) นักเรียน ครูและสถานศึกษาได้รับการพัฒนาเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน
- ๙) สถานศึกษาทุกแห่งผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษา มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็งและผ่านการรับรองจากการประเมินคุณภาพ การศึกษาภายนอก
- ๑๐) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาผ่าน การประเมินคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากนี้ยังมีจุดเน้นด้านคุณลักษณะที่กำหนดไว้ในหลักสูตรที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตยทุกระดับชั้น ได้แก่ รักชาติศาสน์ กษัตริย์ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้อยู่อย่างพอเพียงความมุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ จะเห็นได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เน้นให้ทุกคนมีสำนึกในความรักชาติมีความเป็นประชาธิปไตยตามระบอบการปกครองของประเทศแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข^{๔๙}

๕. การศึกษากับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

หลักการสำคัญของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง จะต้องมีการพัฒนารูปแบบการสอนให้แก่ผู้เรียน ควรจะสอนใน รูปแบบให้นักเรียนเข้าร่วมทำ กิจกรรมและการลงมือปฏิบัติ หรือการเรียนการสอนผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความเชื่อมโยงที่มีนัยสำคัญมากขึ้น คือ ให้เน้นการมีส่วนร่วมว่าเราต่างเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและต้องร่วมในการคลี่คลายแก้ไข ปัญหา ทั้งนี้สำหรับกระบวนการเรียนรู้ ดังกล่าวผู้สอนจะเป็นวิทยากรที่มีหน้าที่เชื่อมโยงการเรียนรู้

^{๔๙} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมค่าย,(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๔), หน้า ๖-๑๑.

กับประสบการณ์จริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในความ เป็นพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย

การดำเนินงานเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและสังคม ประชาธิปไตยนั้น หน่วยงานภาครัฐที่ รับผิดชอบดูแลการจัดการ ศึกษาของประเทศ จะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางโดยประสานให้ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงานร่วมกันภายใต้ วัตถุประสงค์เดียวกัน ดังนี้

๑. การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและ เยาวชน ควรให้สถาบันทางการศึกษาเน้น การสอนและการฝึกปฏิบัติเรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรจะปรับและทบทวน เนื้อหาสาระการเรียนรู้ในวิชาหน้าที่พลเมืองที่เน้น ความรู้ในเรื่องรัฐธรรมนูญ และการเมืองการ ปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวมทั้งพัฒนา กระบวนการเรียน การสอนและกิจกรรมในเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนา ความเป็นพลเมือง และความเป็นประชาธิปไตย ให้กับผู้เรียนเน้น กระบวนการกลุ่มและฝึกฝนให้นักเรียนเกิดทักษะที่เป็นพื้นฐานของ ความเป็น พลเมือง การรับฟังผู้อื่น การเคารพผู้อื่นว่าเสมอกับ ตนเอง การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การคิด วิเคราะห์เชื่อมโยงปัญหาและเชื่อมโยงตนเองกับปัญหาสามารถแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้อื่น มี ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น คำนึงถึงส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อตนเองต่อผู้อื่น และต่อ สังคม ผ่านการลงมือทำ โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษา และผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อให้ ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นพลเมือง ซึ่งสามารถจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับ ระดับชั้นและ ช่วงวัยของนักเรียนได้^{๕๐}

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธ

จิตวิทยาแนวพุทธเป็นแนวคิดที่นำแก่นของพุทธธรรม อันได้แก่ อริยสัจสี่ ปฏิจจสมุปบาท และไตรลักษณ์ มาประยุกต์และผสมผสานกับกระบวนการทางจิตวิทยา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วย เยียวยาและยกระดับคุณภาพจิตใจของมนุษย์พุทธธรรมถือเป็นบรมสัจจะ หรือความจริงอันประเสริฐ เกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ชี้ให้เห็นถึงรากเหง้าของความทุกข์ที่บีบคั้นจิตใจมนุษย์ซึ่งปรากฏอยู่อย่างซ่อน เร้น เห็นได้ยาก แต่ส่งผลกระทบกระจายอยู่ในทุก ๆ มิติของชีวิตไม่ว่าจะเป็นชีวิตส่วนตัว การงานอาชีพ สัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และกับสิ่งแวดล้อมทั้งหมด พร้อมทั้งได้เสนอวิธีแห่งการชำระชีวิต และจิตใจให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ซึ่งความพิเศษและความลึกซึ้งของการเห็นความจริงแห่งทุกข์ และการชำระความทุกข์คือ ปัญญาอันบริสุทธิ์ที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนเพื่อ ประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติมาเป็นเวลากว่า ๒๕๐๐ ปีที่ผ่านมา และจากระยะเวลาอันยาวนาน

^{๕๐} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, การเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๙), หน้า ๑๖-๑๘.

จนถึงในปัจจุบันนี้ พุทธธรรมได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นอภาลิโก คือ เป็นธรรมที่ให้ผลได้ไม่จำกัดกาล ยังประโยชน์ต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับชั้น พุทธธรรมจึงมีคุณค่าสำหรับมนุษยชาติโดยถ้วนหน้าตามระดับสติปัญญาของบุคคลจิตวิทยาแนวพุทธ จึงเป็นการศึกษาธรรมชาติของจิตใจมนุษย์จากหลักพุทธธรรมอันเป็นแหล่งรวบรวมความรู้การวิเคราะห์จิตใจของมนุษย์ไว้อย่างละเอียด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลสามารถจัดการกับชีวิตที่ดำเนินอยู่ในแต่ละวันในโลกใบนี้ได้ สำคัญของจิตวิทยาแนวพุทธจึงอยู่ที่การเสนอถึงหลักการตามธรรมชาติของกระบวนการเกิดและดับทุกข์ พร้อมทั้งนำเสนอถึงวิธีการปฏิบัติหรือวิธีดำเนินชีวิตให้บรรลุถึงการดับทุกข์หรือปัญหาในจิตใจที่เกิดขึ้นให้หมดสิ้นไป โดยผู้ศึกษาสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้ศึกษาเหล่านี้ไปขัดเกลาจิตใจตนเองให้สามารถมองเห็นและเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถึงความจริงตามหลักพุทธธรรมจนกระทั่งสามารถนำความรู้ความเข้าใจดังกล่าวที่เกิดขึ้นในตนไปเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจแก่ผู้อื่นต่อไป หลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจถึงสาเหตุของความทุกข์และประจักษ์แจ้งถึงแนวทางในการดับทุกข์ก็คือ “อริยสัจ ๔” อันเป็นหลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพุทธศาสนาและเป็นหลักธรรมที่เป็นแก่นสำคัญของแนวจิตวิทยาแนวพุทธ เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่มุ่งผลในทางปฏิบัติ สามารถใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตมีความลึกซึ้งและมีหลักธรรมอื่น ๆ ซ้อนซ้อนและผสมผสานรวมกันอยู่ในหลักธรรมนี้ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในหลักอริยสัจ ๔ จะช่วยนำพาผู้ที่ศึกษาเข้าใจถึงกระบวนการแห่งความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตและจิตใจตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนถึงจุดสิ้นสุดของความทุกข์อย่างละเอียดและลึกซึ้ง ซึ่งความเข้าใจเช่นนี้จะช่วยเปลี่ยนแปลงวิธีการมองโลก อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและการกระทำของบุคคลทั้งภายในจิตใจของตนเองและในสัมพันธภาพที่มีต่อผู้อื่นและต่อสรรพสิ่งรอบตัว^{๕๑}

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักธรรมอันจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างพฤติกรรมให้เกิดขึ้นในสังคมเอาไว้ที่สำคัญได้แก่

ภาวนา ๔ เป็นองค์รวมแห่งระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ โดยประกอบด้วยการศึกษา ทั้ง ๔ ด้าน คือ

คำว่า “ภาวนา” ก่อนที่จะแปลว่าเจริญภาวนาถ้าแปลตามตัวอักษร แปลว่า “การทำให้เป็นให้มี” หมายความว่า อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้นซึ่งหมายความว่า การทำให้เพิ่มพูนขึ้น ทำให้กล้าแข็งขึ้นอะไรพวกนี้ เราจึงแปลกันอีกความหมายหนึ่งว่า “ฝึกอบรม” คำว่า “ฝึกอบรม” ก็ไปใกล้กับความหมายของคำว่าสิกขาเพราะฉะนั้น สิกขากับภาวนา จึงเป็นคำที่ใช้อย่างใกล้เคียงกัน บางทีเหมือนกันแทนกันเลยทีเดียว นี่เป็นการดองเข้ามาหาตัวหลักใหญ่ ในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระองค์เองเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของ

^{๕๑} ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล, จิตวิทยาแนวพุทธ: แนวทางเพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๔ เดือนตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒.

บุคคลท่านใช้ว่าภาวิตกาโย ภาวิตสีโล ภาวิตจิตโต ภาวิตปัญญา คือคำว่า ภาวนา เวลาใช้ เป็นคุณศัพท์ เป็น ภาวิตะ ภาวิตกาโย ผู้มีกายที่เจริญแล้วหรือฝาก อบรมแล้ว ภาวิตสีโลผู้มีศีลที่ฝึกอบรมแล้วหรือ เจริญแล้วภาวิตจิตโต ผู้มีจิตที่เจริญแล้วหรือมีจิตที่ฝึกอบรมแล้ว ภาวิตปัญญาผู้มีปัญญาที่เจริญแล้ว หรือปัญญาที่ฝึกอบรมแล้ว ถ้าเป็นค่านาม ๔ อันนี้ก็คือ^{๕๒}

๑. ความหมายพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธ

ในการศึกษาพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธ ผู้วิจัยได้ใช้ในการนิยามความหมายของ พฤติกรรมของเยาวชนตามแนวพุทธ ตามแนวทางของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) โดยท่านได้ ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า เป็นการกระทำของบุคคล ทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏออกมา ภายนอก ซึ่งเป็นไปตามเจตจำนงหรือเจตนา^{๕๓} ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติ ตระกูลก็หา ไม่ หรือไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ บุคคลเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม หรือไม่เป็น พราหมณ์ก็เพราะกรรม บุคคล เป็นชวานาก็เพราะกรรม เป็นช่างศิลป์ก็เพราะกรรม เป็น พ่อค้าก็ เพราะกรรม เป็นผู้รับใช้ก็เพราะกรรม บุคคลแม้เป็นโจรก็เพราะกรรม เป็นทหารอาชีพก็ เพราะกรรม เป็นบุโรหิตก็เพราะกรรม แม้เป็นพระราชาก็เพราะกรรมทั้งนั้น”^{๕๔}

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำความหมายดังกล่าวมากำหนดความหมายของพฤติกรรม เยาวชนว่า หมายถึง การกระทำของเยาวชนทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏออกมาภายนอกโดยการกระทำนั้นต้อง กระทำด้วยเจตนา ความคิดนึก ความตั้งใจ การเลือกตัดสินใจว่าจะทำอย่างไร พฤติกรรมเยาวชนตาม แนวพุทธ ตามความหมายของกรรม สามารถแยกตามทวารหรือ ทางที่กระทำกรรม ได้เป็น ๓ ด้าน คือ

๑) กายกรรม^{๕๕} ได้แก่การกระทำทางกายของเยาวชน เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย การใช้ร่างกายทำกิจกรรมต่าง ๆ

๒) วจีกรรม^{๕๖} ได้แก่ การกระทำทางวาจาของเยาวชน เช่น การพูด การสื่อสาร การเขียน หนังสือ

๓) มโนกรรม^{๕๗} ได้แก่ การกระทำทางใจของเยาวชน เช่น ความคิด ความเชื่อ ความเห็น การยึดถือ โดยในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามโนกรรมมีความสำคัญมาก เพราะมโนกรรมหรือการ

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), “พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต”, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑.

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ พุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^{๕๔} ม.ม. (ไทย) ๓/๔๖๐/๕๘ - ๕๘๒.

^{๕๕} ม.ม. (ไทย) ๓/ ๐๙/ ๙

^{๕๖} ม.ม. (ไทย) ๓/ ๐/ ๒ .

กระทำทางใจนี้ หมายถึง กระบวนการคิดทั้งหมด ตั้งแต่ความคิดนึก การคิดปรุงแต่ง รวมทั้งความเชื่อถือ ความคิดเห็น ทฤษฎี ลัทธิ อุดมการณ์ทั้งหลาย หรือรวมเรียกว่า ทิฎฐิ^{๕๗} ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของเขาวชน ความเป็นไปในชีวิตของเขาวชน และคติของสังคมทั้งหมด เมื่อเขาวชนเชื่อหรือเห็น หรือนิยมอย่างไร ก็คิด พูด และกระทำการต่าง ๆ ไปตามที่เชื่อที่เห็นที่นิยมอย่างนั้น ถ้าเป็นมิจฉาทิฎฐิ การคิด การพูด การทำ ก็เป็นไปในทางที่ผิดเป็นมิจฉาไปด้วย แต่หากเป็น สัมมาทิฎฐิ การคิด การพูด การทำของเขาวชนก็เป็นไปทางที่ถูกต้องเป็นสัมมาไปด้วย^{๕๘} ดังพุทธ พจน์ที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะทำชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลาก เกวียนไป...ถ้าคนมีใจดี ก็จะทำดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้นสุขย่อมติดตามเขาไปเหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น”^{๖๐} ตัวอย่างเช่น การที่เขาวชนเห็นว่าการมีเงินทองทรัพย์สินมากมีค่าสูงสุดเป็นจุดมุ่งหมายต้องการ ก็จะพยายามแสวงหาทรัพย์สินเงินทอง เพื่อเป็นมาตรฐานวัด ความเจริญรุ่งเรือง เกียรติ และศักดิ์ศรี เป็นต้น พฤติกรรมของเขาวชนที่แสวงหาทรัพย์สินเงินทอง และวัตถุที่ต้องการจะแสดงออกหรือดำเนินชีวิตในรูปแบบหนึ่ง ส่วนพฤติกรรมของเขาวชนที่ถือ ความสงบสุขทางจิตใจ ก็จะดำเนินชีวิตอีกรูปแบบหนึ่ง

๒. สาเหตุของพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเขาวชนตามแนวพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ประยุตต์)^{๖๑} ได้กล่าวถึง สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ของเขาวชน ตามแนวพุทธ คือ เกิดจากการบงการของ ตัณหา^{๖๒} โดยไม่มีความรู้ ขาดการพัฒนาเมื่อเขาวชน ไม่มีความ รู้ก็จะไม่รู้ว่าจะ ปฏิบัติต่อสิ่งนั้นหรือ สถานการณ์นั้นอย่างไร กล่าวคือ เขาวชนมีอายตนะคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นทางรับรู้ประสบการณ์ ทำหน้าที่ ๒ อย่างคือ เป็นทางรับรู้ข้อมูล หรือเป็นทางรับความรู้ คือ รับรู้ประสบการณ์เข้ามาในลักษณะที่เป็นข้อมูล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเกิดปัญญาที่จะรู้เข้าใจแล้วปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายถูกต้อง ถ้าเขาวชนรู้จักใช้ประโยชน์ของอายตนะในการเรียนรู้หรือหาความรู้ จะเป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิต ๒) เป็นทางรับรู้ความรู้สึกหรือเวทนา คือ รู้ว่ามีความรู้สึกสบายหรือไม่สบายเกิดขึ้น พร้อมกับด้วย หากเขาวชนยังมี

^{๕๗} ม.ม. (ไทย) ๓/๕๓/๕๕.

^{๕๘} พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๙๕.

^{๕๙} อ.ทสก. (ไทย) ๒๔/ ๐๔/๒๔๖.

^{๖๐} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/ -๒/๒๓-๒๔

^{๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตโต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร, หน้า ๓ - ๒ .

^{๖๒} ส.ม. (ไทย) ๙/ ๓๐/๙๘.

ความไม่รู้หรือไม่มีปัญญา ก็จะใช้อายตนะแต่ในแง่ความรู้สึก เพื่อใช้ในการเสพสหรือเป็นเครื่องมือหา เสพ ปฏิกริยายินดีหรือยินร้าย รวมเรียกว่า ตัณหา

การที่เยาวชนเกิดตัณหา ประกอบด้วย กามตัณหา ภวตัณหา^{๖๓} วิภวตัณหา คือ ความ กระจายอย่างในสิ่งที่ให้เวทนา หรือ ความกระจายอยากในอารมณ์ที่ชอบใจ หรือในกามคุณทั้งหลาย หรือความกระจายอย่างได้อารมณ์ที่ชอบใจมาเสพสเวทนา^{๖๔} เป็นตัวนำการกระทำจะทำให้ เยาวชนทำอะไร เพียงแค่ตามความปรารถนาที่ได้รับสุขเวทนา หรือหลีกเลี่ยงทุกข์เวทนา เท่านั้นจะ เกิดปัญหาหลายขั้นตอน คือ

๑. อันตรายต่อชีวิตของตน ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ เช่น การที่เยาวชนกินตามความ อร่อย เมื่อยังอร่อยก็ต้องกินเรื่อยไป ก็เลยกินจนเต็มที แต่ปรากฏว่าการกินตามความอร่อยนี้ ทำให้ กินมาก เกินไป เลยเกิดอาหารไม่ย่อย หรืออ้วนเกินไป บางคนชอบอาหารจำพวกไขมัน เมื่อกิน สนองความ อร่อยได้รับไขมันเข้าไปมาก ก็เกิดเป็นอันตรายต่อร่างกาย บางทีถึงกับไขมันอุดตันใน เส้นเลือด ทำให้ เสียชีวิตได้ หรือเยาวชนบางคนกินแต่อาหารอร่อยที่ตนชอบ แต่กลายเป็น โรคขาดอาหาร

๒. อันตรายต่อการอยู่ร่วมกันของมนุษย์หรือสังคม เมื่อเยาวชนหามาเสพสนองความ อยากร ่ไม่มีขอบเขต และไม่มีที่สิ้นสุด ก็ทำให้เกิดการเบียดเบียนกัน เกิดปัญหาสังคม เป็นอันตราย ต่อการอยู่ ร่วมกัน

๓. อันตรายต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การที่เยาวชนบริโภคสนองความอยากอย่าง ่ไม่มี ขอบเขตก็ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมตามมา^{๖๕}

สรุปได้ว่าสาเหตุพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน เกิดจากการบงการของตัณหา โดยไม่ มีความรู้ขาดการพัฒนา เป็นตัวนำการกระทำไป ตามความปรารถนาที่ได้รับสุขเวทนา หรือ หลีกเลี่ยงทุกข์เวทนา ทำให้เยาวชนกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

๓. จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธ

เยาวชนเป็นบุคคลที่ฝึกได้ หรือต้องฝึก เพื่อกระตุ้นเตือนให้เกิดจิตสำนึกตระหนักในการที่ จะต้องปฏิบัติตามหลักแห่งการฝึกฝนพัฒนาตน หากเยาวชนขาดการฝึกก็จะไม่ประเสริฐ แต่ถ้าฝึกแล้ว จะมีขีดความสามารถสูงสุด ดังพุทธพจน์กล่าวว่า “ในหมู่มนุษย์ ผู้ที่ประเสริฐสุดคือคนที่ฝึกแล้ว”^{๖๖} และ “ม้าอัสตร ม้าอาชาไนย ม้าสินธพ ช้างใหญ่ ที่ได้รับการฝึกแล้วเป็นสัตว์ประเสริฐ แต่คนที่ฝึกได้

^{๖๓} ส.ม. (ไทย) ๗/ ๐๓/ ๙๘ - ๙๙. ๒

^{๖๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ,พิมพ์ครั้งที่ , (กรุงเทพ มหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙

^{๖๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร, หน้า ๒๐ - ๒๓.

^{๖๖} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒ / ๓๓.

แล้ว ประเสริฐกว่าสัตว์พาหนะเหล่านั้น^{๖๗} จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชนคือ มีสัมมาทิฐิ^{๖๘} โดยพระธรรมปิฎก^{๖๙} ได้ให้ความหมายของสัมมาทิฐิว่า ความเห็นชอบ หรือเห็นถูกต้อง ซึ่งสัมมาทิฐิ เป็นจุดเริ่มต้นหรือเป็นตัวนำในทุกขั้นตอนของการประพฤติปฏิบัติ มีความสำคัญคือเมื่อ เชื่อหรือเห็นเช่นนั้นแล้ว ก็ยอมพร้อมที่จะพัฒนา^{๗๐} ปัจจัยที่จะส่งเสริมให้เกิด สัมมาทิฐิ คือ ปรโตโฆสะ และ โยนิโสมนสิการ

ปัจจัยแรกคือ ปรโตโฆสะ^{๗๑} หมายถึง เสียงจากผู้อื่น คืออิทธิพลจากภายนอก เป็นคำที่มีความหมายกลาง ๆ คืออาจจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิดก็ได้ ถ้าปรโตโฆสะ นั้นเป็นบุคคลที่ดี เรียกว่า กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นปรโตโฆสะชนิดที่กลั่นกรองแล้ว ในการพัฒนา ปรโตโฆสะโดยทั่ว ๆ ไป เช่นพ่อแม่ พี่น้อง ครูอาจารย์ สื่อมวลชน และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากใน สังคม ถ้า บุคคลและสถาบันเหล่านี้เป็นปรโตโฆสะที่ดี ก็จะนำเยาวชนไปสู่สัมมาทิฐิ โดยในขั้นนี้ เยาวชนยัง ต้องอาศัยศรัทธา เพื่อพิสูจน์ด้วยปัญญาของเยาวชนเองให้เห็นเหตุผลชัดเจน จนมั่นใจหมดความลังเล สงสัย

ปัจจัยที่สอง คือ โยนิโสมนสิการ^{๗๒} หมายถึง การทำใจโดยแยบคาย เป็นตัวหลักของ การใช้ ปัญญา ทำให้เยาวชนเป็นรู้จักใช้ความคิดให้ถูกต้องอย่างไร เป็นเจ้าของความคิด เอาความคิดมาช่วย แก้ไขปัญหาทำให้อยู่สุขสบาย^{๗๓}

สรุปได้ว่าจุดเริ่มต้นของ การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธคือ การมีสัมมาทิฐิในสิ่งที่ต้อง พัฒนา ทำให้เยาวชนเชื่อในสิ่งจะกระทำว่าถูกต้องดีงาม และพร้อมที่จะกระทำสิ่งนั้นได้ง่าย

๔. บทบาทของสถาบันการศึกษา : ครู, โรงเรียนต่อการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธ

ครู เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชน ในสถาบันการศึกษา โดยเป็นผู้ชี้แนะ แนวทาง และเป็นแบบอย่างให้นักเรียนเช่นกัน บทบาทของครูที่สำคัญมีดังนี้

- ๑) สอนและแนะนำให้ศิษย์เป็นคนดี
- ๒) สอนให้ศิษย์เกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนได้อย่างชัดเจน
- ๓) สั่งสอนและถ่ายทอดศิลปวิทยาให้อย่างสิ้นเชิง

^{๖๗} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๒/ ๓๓.

^{๖๘} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๙๐/๔๖ .

^{๖๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๖ ๓.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน,หน้าเดียวกัน.

^{๗๑} ม.มู. (ไทย) ๒/๔๕๒/๔๙ .

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน,หน้าเดียวกัน.

^{๗๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๖๗๕.

๔) ส่งเสริมและยกย่องความดีงามตามความสามารถของศิษย์ให้ปรากฏไปทุกที่

๕) สร้างเครื่องค้ำภัยในสารทิศ ด้วยการให้ความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง สามารถนำไปปฏิบัติหน้าที่และใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

ซึ่งครูจะต้องเป็นผู้ที่มีขันติโสร็จจะ^{๗๔} คือ มีความสงบเสงี่ยม สำรวมทั้งกาย วาจา และใจ มีมารยาทงดงาม และมีหิริโอตตปปะ^{๗๕} ในการกระทำทั้งหลาย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้ เยาวชนในฐานะศิษย์

นอกจาก นี้สถาบันการศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญที่จะเอื้อ ประโยชน์ให้เยาวชนในการศึกษา โดยเน้นการจัดสถานที่เพื่อสนับสนุนให้เยาวชนได้พัฒนาตนเองอย่างบูรณาการ ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงาม ตามลักษณะแห่งปัญญาภูมิธรรม ๔ ประการคือ

๑. สัมปรีสังสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูลมีสื่อที่ดี
๒. สัทธัมมัสสวะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
๔. ธรรมานุธรรมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

ดังนั้น สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อเยาวชนในการศึกษา ทั้งนี้ โรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย ควรจัดสถานที่ให้เหมาะแก่การพัฒนา และในส่วนของครู ก็มีบทบาทในการเป็นผู้อบรมสั่งสอนชี้แนะ และเป็นแบบอย่างที่สำคัญแก่เยาวชนในฐานะที่เป็นศิษย์

๕.การพัฒนาตามหลักภาวนา ๔

๑) ภายภาวนา (Physical Development) เป็นการพัฒนากาย และการพัฒนาร่างกาย ให้รู้จัก ติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทั้งหลาย ในทางเป็นคุณประโยชน์แก่กุล ไม่เกิดโทษ รู้จัก บริโภคปัจจัยสี่ให้มีคุณค่าสูงสุด ไม่บริโภคราคาตามค่านิยม ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อสุขภาพได้ ภายภาวนา มี ๔ หมวดย่อย คือ สิ่งแวดล้อม คือ การเห็นคุณค่า ดูแลรักษา มีความซาบซึ้งมีความสุขในการได้อยู่กับธรรมชาติ

ปัจจัยสี่ รวมทั้งอุปกรณ์และเทคโนโลยี คือ การเสพ บริโภค การใช้สอยเพื่อการพัฒนา และสร้างสรรค์ ให้เกิดความพอดี การใช้อินทรีย์ โดยเน้นที่ใช้ประสาทตาและหูเป็นสำคัญ และใช้อย่างมีสติรู้ตัว สุขภาพร่างกาย การดูแล เอาใจใส่สุขภาพร่างกาย การมีสุขภาพทั่วไปสมบูรณ์แข็งแรง

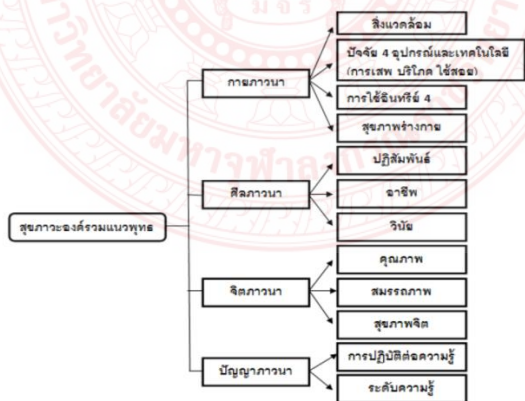
^{๗๔} ที.ปา. (ไทย) /๓๐๔/๒๕๔.

^{๗๕} ที.ปา. (ไทย) /๓๐๔/๒๕๓

๒) ศีลภาวนา (Social Development) เป็นการพัฒนาด้านพฤติกรรมโดยการพัฒนา ด้านกายและวาจาให้มีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม มี ๓ หมวดย่อยคือ ปฏิสัมพันธ์คือการไม่ เบียดเบียน ไม่ สร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่นรู้จักสงเคราะห์เกื้อหนุน ทำให้เกิดไมตรีและความสามัคคี อาชีพ คือ มีความ สุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพ วินัย คือ การมีความเคารพ รักษากฎเกณฑ์ กติกา จรรยาบรรณ กฎหมาย รู้จักใช้วินัยในการดำรงชีวิต

๓) จิตภาวนา (Emotional Development) คือ การพัฒนาด้านจิตใจ เป็นการพัฒนา ให้บุคคลมี จิตที่สมบูรณ์มีชีวิตที่มีคุณภาพ และมีสุขภาพจิตที่ดี ประกอบด้วย ๓ หมวดย่อย คือ คุณภาพ คือ การมีความศรัทธา มีความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา สมรรถภาพ คือการความเพียร พยายาม บากบั่น อุตहन และมีสติควบคุมให้อยู่ในทางไม่หันเหไปในทาง เสื่อม สุขภาพจิต คือ การมี ความร่าเริง เบิกบาน สดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ต้งมั่น โปร่งโล่ง ไม่มีภาวะกดดัน บีบคั้น

๔) ปัญญาภาวนา (Wisdom Development) คือ การพัฒนาบุคคลให้รู้จักคิด พิจารณา วินิจฉัย ไตร่ตรอง ใช้วิจารณ์ญาณในการแก้ไขปัญหา และดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญา ประกอบด้วย ๓ หมวดย่อย คือ การปฏิบัติต่อความรู้ เช่น รู้วิชาชีพ การงานที่เป็นหน้าที่ของตน คิดเป็น แก้ปัญหา เป็นดับทุกข์เป็นและการมีระดับความรู้คือการมีความรู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ในการดำเนินชีวิตและกิจการ งานทั้งหลาย การหยั่งรู้รู้เข้าไปในความจริงของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยและการรู้แจ้งส่งผลทำ ให้จิตใจ หลุดพ้นเป็นอิสระ

ภาพประกอบ ๒.๓ สุขภาวะแบบองค์รวมแนวพุทธ
ที่มา : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ๒๕๔๘.

ความสำคัญเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔

ภิกษุผู้ไม่ได้เจริญการ สีล จิต ปัญญา จักไม่สามารถแนะนำผู้อื่นให้สามารถ ประพฤติใน อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ก็ไม่สามารถแสดงธรรมอันเยี่ยมยอด ที่สร้างความปติ นาชื่นชม แก่ผู้ฟัง ถลาลง สุธรรมดา ไตแก แสดงธรรมเพื่อการแข่งดี เพื่อกล่าวกระทบบุคคลอื่น หรือเพื่อหวังลาภสักการะ, ไม่ใส่ใจ ไม่ให้ความสำคัญในพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ แต่กลับชื่นชมยินดี สนใจศึกษาในคำ

กล่าวของบุคคลของพระพุทธศาสนา, ประพฤติตนเป็นผู้มักมากเป็นตัวอย่างไม่ดีให้คนรุ่นหลังพากันทำตาม^{๗๖}

ภาวนา ๔ เป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าให้แก่บุคคล พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตน จึงเชิดชูบุคคลผู้มีกาพัฒนาแล้ววาเป็นบุคคลสูงสุด^{๗๗} เป็นผู้ควรค่าแก่การบูชา^{๗๘} ซึ่งยกย่องเช่นนั้นเกิดจากคุณของภาวนา ๔ ที่เป็นผลของการฝึกตนนั่นเอง^{๗๙}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ไคกล่าวไว้วา คือภาวนา ๔ ตอน ปฏิบัติการฝึกสิกขามี ๓ แต่ทำไมตอนวัดผล ภาวนามี ๔ ไมเท่ากันทำไม (ในเวลาทำการฝึก) จัดจึงเป็นสิกขา ๓ และ (ในเวลาวัดผลคนที่ได้รับการฝึก) จึงจัดเป็นภาวนา ๔ อยางไรที่ชี้แจง แล้ววาระธรมภาคปฏิบัติการต้องจัดให้ตรงสอดคลองกับระบบความเป็นไปของธรมชาติ แต่ตอนวัดผลไม่ต้องจัดให้ตรงกันแล้ว เพราะวัตถุประสงค์อยู่ที่จะมองดูผลที่เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งมุ่งที่จะให้เห็นชัดเจนนั่นถ้าแยกละเอียดออกไปก็จะมีดังนี้ แหละคือเหตุผลที่วหลักวัดผลคือภาวนา เพิ่มเป็น ๔ ขอใหดูความหมาย และหัวข้อของภาวนา ๔ นั้นก่อน “ภาวนา” แปลวา ทำให้เจริญ ทำให้เป็นทำใหม่ขึ้นหรือฝกอบรมในภาษาบาลี ทานให้ความหมายวา “วฑฒนา” คือ วัฒนา หรือพัฒนา นั้นเองภาวนานี้เป็นคำหนึ่งที่มีความหมายไขแทนกันได้กับ “สิกขา” ภาวนา จัดเป็น ๔ อยาง คือ

๑. กายภาวนา การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ หรือทางวัตถุ

๒. ศิลภาวนา การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์

๓. จิตภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ และการหยั่งรู้ความจริง

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจและการหยั่งรู้ความจริง อยางที่กล่าวแล้วว ภาวนา ๔ นี้ ไขในการวัดผลเพื่อดูว่าด้านตาง ๆ ของการพัฒนาชีวิตของคนนั้น ได้รับการพัฒนาครบถ้วนหรือไม ดังนั้น เพื่อจะดูให้ชัด ทานได้แยกบางสวนละเอียดออกไปอีก สวนที่แยกออกไปอีกนี้ คือ สิกขาข้อที่ ๑ (ศีล) ซึ่งในภาวนา แวงออกไปเป็นภาวนา ๒ ขอ คือกายภาวนา และศีลภาวนา

ทำไมจึงแบงสิกขาขอศีล เป็นภาวนา ๒ ขอ

^{๗๖} ดูรายละเอียดใน อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗๙/๑๔๕.

^{๗๗} ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ (ไทย) ๒๕/๓๒๑/๑๑๓

^{๗๘} ดูรายละเอียดใน อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๖/๕๙

^{๗๙} ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๖๓

ที่จริง ลึกขาคานที่ ๑ คือศีล นั้น มี ๒ สนวนอยู่แล้วในตัว เมื่อจัดเปนภาวนา จึงแยกเปน ๒ ไต
ทั้นที คือ

๑. ศีล ในสนวนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกาย (ที่เรียกวาสสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ) ไต
แกความสัมพันธ์กับวัตถุหรือโลกของวัตถุและธรรมชาติสนวนอื่น ที่ไม่ใช่มนุษย เช่น เรื่องปัจจัย ๔ สิ่งที
เราบริโภคใช้สอยทุกอย่าง และธรรมชาติแวดล้อมทั่ว ๆ ไป สนวนนี้แหละทีแยกออกไปจัดเปนกาย
ภาวนา

๒. ศีล ในสนวนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือบุคคลอื่นในสังคมมนุษย์ ด้วยกัน
ไตแกความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่รวมกันด้วยดีในหมู่มนุษยทีจะไม่เบียดเบียนกัน แต่ช่วยเหลือเกื้อกูล
กันสนวนนี้ แยกออกไปจัดเปน ศีลภาวนาในไตรสิกขา ศีลครอบครัว ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้ง
ทางวัตถุหรือทางกายภาพ และทางสังคม รวมไว้ในข้อเดียวกัน แต่เมื่อจัดเปนภาวนา ทานแยกกัน
ชัดออกเปน ๒ ข้อ โดยยกเรื่องความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในโลกวัตถุ แยกออกไปเปนกายภาวนา
สนวนเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคม จัดไว้ในข้อศีลภาวนา ทำไมตอนทีเปนสิกขาไมแยก
แต่ตอนเปนภาวนาจึงแยก อย่างทีกล่าวแล้ววาในเวลา ผกหรือในกระบวนการผกศึกษาของคทั้ง ๓
อย่างของไตรสิกขาจะทำงานประสานไปด้วยกัน ในศีลทีมี ๒ สนวน คือ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
ด้านกายภาพในโลกวัตถุ และความสัมพันธ์กับมนุษย์ในสังคมนั้น สนวนทีสัมพันธ์แต่ละครั้งจะเปนอัน
ไตอันหนึ่งอย่างเดียวในกรณีหนึ่ง ๆ ศีลอาจจะเป็นความสัมพันธ์ด้านที ๑ (กายภาพ) หรือด้านที ๒
(สังคม) ก็ได้ แต่ตองอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ในกระบวนการผกศึกษาของไตรสิกขาทีมีองคประกอบ
ทั้งสามอย่าง ทำงานประสานเปนอันเดียวกันนั้น จึงตองรวมศีลทั้ง ๒ สนวนเปนข้อเดียว ทำให้สิกขามี
เพียง ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แต่ในภาวนาไม่มีเหตุบังคับอย่างนั้น จึงแยกศีล ๒ สนวนออกจากกัน
เปนคนละข้ออย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ จะได้วัดผลดูจำเพาะให้ชัดไปทีละอย่าง
วาในดานชาย ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ เช่นการบริโภคปัจจัย ๔ เปนอย่างไร ในดาน
ศีล ความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์เปนอย่างไร เปนอันวา หลักภาวนา นิยมใช้ในเวลาวัด หรือแสดงผล
แต่ในการผกศึกษาหรือตัวกระบวนการผกพัฒนา จะใช้เปนไตรสิกขา เนื่องจากภาวนาทานนิยมใช้
ในการวัดผลของการศึกษาหรือการพัฒนาบุคคล รูปศัพท์ทีพบจึงมักเปนคำแสดงคุณสมบัติของบุคคล
คือแทนทีจะเป็น ภาวนา ๔ (กายภาวนา ศีลภาวนา จิต ภาวนา และปัญญาภาวนา) ทีเปลี่ยนเปน
ภาวิต ๔ คือ

๑. ภาวิตกาย มีกายทีพัฒนาแล้ว (= มีกายภาวนา) คือ มีความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมทาย
กายภาพในทางทีเกื้อกูลและได้ผลดี เริ่มแต่รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู จู ฟง เปนต้น อย่างมีสติดูเปน
ฟงเปนให้ได้ปัญญา บริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจน เทคโนโลยีอย่างฉลาดได้ผลตรง
เต็มตามคุณค่า

๒. ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว (= มีศีลภาวนา) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนา แล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนเวรภัย ตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพที่สุจริต มีความสัมพันธ์ ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สรรงสรรค และส่งเสริมสันติสุข

๓. ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว (= มีจิตภาวนา) คือ มีจิตในที่ฝ กอบรมดีแล้ว สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา กรุณา เอื้ออารี มีมุทิตา มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้นสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง มีความเพียรพยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วย สุขภาพจิต คือ มีจิตใจที่ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบอím ผ่องใส และสงบ เป็นสุข

๔. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว (= มีปัญญาภาวนา) คือ รู้จักคิดรู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุ ปรจจัยมองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่มันเป็นปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิต เป็นอิสระไรทุกข์ ผู้มีภาวนา ครบทั้ง ๔ อย่าง เป็นภาวิต ทั้ง ๔ ด้านนี้แล้ว โดยสมบูรณ์เรียกว่า “ภาวิตัตตะ” แปลว่าผู้ได้พัฒนาตนแล้ว ได้ แก่พระอรหันต์^{๘๐}

กระบวนการเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔

ภาวนา ๔ (การเจริญ, การทำให้เป็นใหม่ขึ้น, การฝกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development)

๑) ภาวนากาย การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทริยทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้ กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development

๒) สีลภาวนา การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ใน ระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่ กัน : moral development

๓) จิตภาวนา การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น : cultivation of the heart; emotional development

^{๘๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), “พุทธธรรม (ฉบับเดิม)”, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร พรินเตอร์ แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๒

๔) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รูเท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วย ปัญญา^{๘๑}

สรุปได้ว่า ภาวนา ๔ เป็นหลักธรรมที่ผู้ปฏิบัติผู้ใดปฏิบัติตามได้แล้วจะมีผลดีทั้งสิ้น โดยการใช้ปฏิบัติ สีสภาวนา สมาธิภาวนา ปัญญา ภาวนา และกายภาวนา จากการทำงานทุกอาชีพนั้นต้องมีหลักต้องมีทั้ง สีส สมาธิ ปัญญา และ กาย ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้การทำงานต่าง ๆ ก็ไม่อาจประสบผลสำเร็จก็เป็นไปได้

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม

สมสุข นิธิอุทัย ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย ผลวิจัยพบว่าการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธ ศึกษาความหมายพฤติกรรม เยาวชนตามแนวพุทธตามการกระทำสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน อันเป็นผลมาจากการบงการของตัณหา มีเป้าหมายของการพัฒนาเยาวชน มี ๓ ชั้นคือ ๑) เป้าหมายในปัจจุบัน ๒) เป้าหมายในอนาคต ๓) เป้าหมายขั้นสูงสุด จุดเริ่มต้นของการพัฒนาของเยาวชนตาม แนวพุทธ คือ สัมมาทิฐิการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชน ตามแนวพุทธโดยใช้ หลักไตรสิกขา สถาบันทางสังคมเป็นโปรโตโมสช่วยส่งเสริมการพัฒนาแนวพุทธให้แก่เยาวชน

สำหรับการพัฒนาเยาวชนใน สังคมไทย ศึกษาพฤติกรรมของ เยาวชนที่สามารถวัดได้ เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนครอบคลุม ๔ ด้านคือ ๑) ไม่เบียดเบียนตนเอง ๒) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓) รับผิดชอบต่อน้ำที่ ๔) พัฒนาตนเองและช่วยพัฒนาผู้อื่นและสังคม สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เกิดจากสาเหตุทางครอบครัว เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชน คือการมีทัศนคติที่ดีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เยาวชนกระทำพฤติกรรมนั้น การส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ การพัฒนาวินัยในตน การพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ การพัฒนาความสามารถในการคิด บทบาทของสถาบันทางสังคมมีส่วนในการอบรมสั่งสอน ชัดเจน และเป็นแบบอย่างให้แก่เยาวชน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา

พัฒนาการของการพัฒนาเยาวชน ตามแนวพุทธในสังคมไทย พบพัฒนาการของการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในเรื่อง ความหมายของพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตามแนวพุทธในสังคมไทย จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชน ตามแนวพุทธในสังคมไทย เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย การส่งเสริมคุณลักษณะอัน

^{๘๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) “พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม” , พิมพ์ ครั้งที่ ๑๐ ๒๕๔๕ ,หน้า ๗๐

พึงประสงค์ตามแนวพุทธในสังคมไทย และบทบาทของสถาบันทางสังคมในการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย

วันดี ละอองทิพรส (๒๕๔๐, หน้า ๘๐-๘๑) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของการใช้เหตุผลที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของเด็กประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครผลการศึกษาพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม แสดงว่า เด็กประถมศึกษาระดับปีที่ ๑-๖ ที่มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมสูงย่อมมี พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมสูงด้วย หรือในทางตรงข้ามเด็กประถมศึกษาระดับปีที่ ๑-๖ ที่มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมต่ำ ย่อมมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมต่ำด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมการแบ่งปันของเด็กประถมศึกษาระดับปีที่ ๑-๖ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของบุคคลอื่น และมีความสัมพันธ์ทางลบกับการให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของตนเอง เป็นที่ต้งอย่างมีนัยสำคัญ และจากการศึกษาค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมในเด็กประถมแต่ละชั้นเรียน พบว่ามีพฤติกรรมเอื้อสังคมในระดับปานกลาง^{๘๒}

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (๒๕๕๐, หน้า ๑๔๒-๑๔๔) ศึกษาเรื่องการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้จิตอาสาของนักเรียนมีองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาและมีตัวชี้วัดทั้งหมด ๗ ตัวคือ (๑) การช่วยเหลือ แนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น (๒) การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น (๓) การแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น (๔) การสละเงิน แรงกายเพื่อผู้อื่นและสังคม (๕) การสละเวลาและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (๖) การสนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม และ (๗) การร่วมพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อสังคมอย่างสร้างสรรค์และหลากหลายโดยสภาพจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตอาสาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบด้านการช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ในระดับสูงมากการเสียสละต่อสังคมอยู่ในระดับปานกลางและด้านการมุ่งมั่นพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้การเกิดจิตอาสาเป็นผล มาจากปัจจัยด้านสังคม/ ชุมชน นั่นคือ หากบุคคลสำคัญในสังคม/ ชุมชนมีจิตอาสาที่จะส่งผลให้ นักเรียนมีจิตอาสา ปัจจัยด้านครอบครัวความเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่มีความสำคัญมากที่สุด นอกจากนี้หากพ่อแม่ใช้เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดูและมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนทำพฤติกรรมจิตอาสาที่จะส่งผลให้นักเรียนมี จิตอาสาเพิ่มขึ้นสัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนและเพื่อนเป็นลักษณะสำคัญของปัจจัยด้านเพื่อน แสดงว่า ถ้านักเรียนมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนในระดับสูงก็จะทำให้นักเรียนเกิดจิตอาสาและ ถ้าเพื่อนสนิทหรือเพื่อนใน

^{๘๒} สมสุข นิธิอุทัย, การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

กลุ่มของนักเรียนมีจิตอาสาจะทำให้ให้นักเรียนมีจิตอาสาด้วยเช่นกันปัจจัยด้านสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมจิตอาสา นั่นคือ หากนักเรียนได้รับข่าวสารการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาจากสื่อโทรทัศน์ก็จะส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสา การสั่งสอนการปลูกฝังจากครูเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในปัจจัยด้านโรงเรียน/ ครูที่จะทำให้นักเรียนมีจิตอาสา นอกจากนี้แบบอย่างจิตอาสาจากครูและมีสัมพันธภาพที่ดีกับครูก็มีอิทธิพล ต่อการเกิดจิตอาสาของนักเรียนเช่นกันในปัจจัยด้านนักเรียน เจตคติต่อจิตอาสาการเรียนรู้อันเกี่ยวกับ จิตอาสาและการรับรู้ความสามารถของตนเองที่จะทำพฤติกรรมจิตอาสาที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักเรียน

ผลการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำ นักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรจิตอาสาของนักเรียนได้ร้อยละ ๓๘.๖๐ ซึ่งปัจจัยด้านสังคม/ ชุมชนมีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมต่อการเกิดจิตอาสาของนักเรียนมากที่สุดแสดงว่า พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นในการพัฒนาของบุคคลในสังคม มีอิทธิพลทำให้นักเรียนเกิดจิตอาสารองลงมาคือ ปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลโดยทางตรงและทางอ้อมต่อจิตอาสาของนักเรียนในทิศทางบวกรวมถึงพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัวก็มีอิทธิพลต่อเด็กเพราะเด็กจะเลียนแบบและแสดงพฤติกรรมตามบุคคลในครอบครัว โดยตัวแปรทั้งสองด้านนี้ส่งผลต่อจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อนุศักดิ์ จินดา (๒๕๕๘, หน้า ๑๐๑-๑๐๒) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดสระบุรีโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ผลการศึกษา พบว่า โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ร้อยละ ๕๖.๖ ตัวแปร สาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมมากที่สุดคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รองลงมาคือการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ลักษณะมุ่งอนาคตแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ในส่วนลักษณะมุ่งอนาคตมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ส่วนตัวแปรอื่น ๆ มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม นั่นคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงส่งผลให้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูง

๒. การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม นั่นคือนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดีส่งผลให้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูง

๓. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม นั่นคือ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

๔. ลักษณะมุ่งอนาคตมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม นั่นคือ นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง ส่งผลให้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนสูง

๕. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีอิทธิพลทางตรงต่อและทางอ้อมต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม นั่นคือ นักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะส่งผลให้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงขึ้นด้วย

๖. การรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม นั่นคือ การรับข่าวสารของนักเรียนที่แตกต่างกันทำให้เกิดการเลียนแบบ ส่งผลให้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมแตกต่างกันไป

อรพินทร์ ชูชม (๒๕๔๙, หน้า ๕๓-๕๔) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอและตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่การถ่ายทอดทางปัญญาสังคมอารมณ์ของบิดา มารดา (ได้แก่ การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญาและการถ่ายทอด จิตสาธารณะ) การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคมอารมณ์จากทางโรงเรียน (ได้แก่บรรยากาศ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากโรงเรียนการปลูกฝัง การบริโภคด้วยปัญญาจากโรงเรียน และการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ได้แก่การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน และการเห็นแบบอย่างจิตสาธารณะจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ไข ปัญหาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น และองค์ประกอบทางจิตสำนึกทางปัญญามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหาและคุณภาพชีวิต ของเยาวชนวัยรุ่น กล่าวคือเยาวชนวัยรุ่นที่ได้รับการถ่ายทอดทางปัญญาสังคมอารมณ์จาก ครอบครัวโรงเรียน เพื่อน อย่างเหมาะสมมากและมีการควบคุมตนเองสูง จะมีความฉลาดทาง อารมณ์จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญาและจิตสาธารณะ สูงตามไปด้วยรวมทั้งมีพฤติกรรมเอื้อต่อ สังคมสูง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาสูงและมีคุณภาพ

ชีวิตที่ดีด้วยอิทธิพลของการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม อารมณ์จากบิดามารดาครู อาจารย์ และเพื่อน กับการควบคุมตนเอง ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ ร้อยละ ๖๙ โดยการถ่ายทอดทางปัญญาสังคมอารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุดรองลงมาอิทธิพลของการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น

สมศักดิ์ ศรีสันติสุขและคณะ ศึกษาการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (๑) การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว และ (๒)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและส่วนน้อยรับราชการ รายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า ๑๒๐,๐๐๐ บาทต่อปี การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผลอยู่ในระดับมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมมีอยู่ระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอยู่ในระดับมาก เป็นครอบครัวที่มีพ่อแม่และลูกมีการตัดสินใจร่วมกันมากที่สุดบุคลิกภาพประชาธิปไตยของบิดามารดาอยู่ในระดับปานกลาง ครอบครัวมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ระดับเป็นประจำ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ครอบครัวส่วนใหญ่มีการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก และบุคลิกภาพประชาธิปไตยของบุตรอยู่ระดับปานกลาง

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผล การมีส่วนร่วมทางการเมืองของครอบครัว และรายได้ของครอบครัว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้อำนาจควบคุม ส่วนบุคลิกภาพประชาธิปไตยของบิดามารดา มีอิทธิพลเชิงลบต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งนี้ตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรค่าของตัวแปรตาม คือ การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัวได้ร้อยละ ๒๓.๙^{๘๓}

สมปอง ช่วยพรมและคณะ ศึกษาการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามหลักการเรียนรู้แบบรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา คือ ๑) สร้างและหาคุณภาพของรูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดย ๑.๑ ศึกษาคุณลักษณะและแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ๑.๒ สร้างรูปแบบ และ ๑.๓ ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ ๒) ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบ โดย ๒.๑ เปรียบเทียบคุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนและ ๒.๒ ศึกษาพฤติกรรมกรรมที่มีจิตสาธารณะของนักเรียนหลังเรียน ผลการศึกษาพบว่า ๑) การสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบ พบว่า ๑.๑ คุณลักษณะจิตสาธารณะสำหรับ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มี ๔ องค์ประกอบได้แก่ ๑) ด้านการใช้ ๒) ด้านการถือเป็นที่ ๓) ด้านการ เคารพสิทธิ์ และ ๔) ด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ คือ จัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงปัญหาจากชีวิตจริงในชุมชนของตน ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ สสำรวจและนำมาสู่การลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงด้วยการรับใช้สังคมที่เชื่อมโยงจากหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบนำไปสู่การเกิดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ ๑.๒ รูปแบบกิจกรรม มี ๕ องค์ประกอบ คือ ๑) หลักการหรือแนวคิดพื้นฐาน ๒) วัตถุประสงค์ ๓) เนื้อหา ๔) กิจกรรมการเรียนรู้

^{๘๓} สมศักดิ์ ศรีสันติสุขและคณะ, ศึกษาการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น, วารสารวิจัย มข. ๑๐ (๔) : ต.ค - ธ.ค. ๒๕๔๘, หน้า ๓๕๙.

๕) การวัดและประเมินผล กิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ ๑.เตรียมการ ๒. ดำเนินการ ๓. สะท้อนกลับ และ ๔. เฉลิมฉลอง ๑.๓ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และการนำรูปแบบไปทดลองนำร่อง พบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ๒) การทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ๒.๑ นักเรียนมีคุณลักษณะจิตสาธารณะ ทุกด้านโดยรวมหลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒.๒ นักเรียนมีพฤติกรรม การมีจิตสาธารณะหลังเรียนในภาพรวม อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม^{๘๔}

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับพลเมืองที่ดี

ปภัสสร ไพบุลย์ฐิติพรชัย ศึกษาความเป็นพลเมืองของนักเรียนโรงเรียนพาณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนระดับปวช. ชั้นปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพาณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความเป็นพลเมืองดี กับปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียนระดับปวช. ชั้นปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพาณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนระดับปวช. ชั้นปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพาณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี และ เสนอแนะแนวทางในความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนระดับปวช. ชั้นปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพาณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับปวช. ชั้นปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพาณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๑๘๘ คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ค่าที่ และความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับปวช. ชั้นปีที่ ๑-๓ มีความเป็นพลเมืองดี อยู่ในระดับสูง มีความเชื่อมั่นตนเองในระดับค่อนข้างสูง มีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยในระดับค่อนข้างสูง ปัจจัยส่วนบุคคลเพศ สาขาที่ศึกษาผลการเรียนที่ต่างกันมีความเป็นพลเมืองดีแตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเป็น พลเมืองดีของนักเรียนระดับปวช. ชั้นปีที่ ๑-๓ โรงเรียนพาณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี^{๘๕}

สุทธิพร บุญส่ง ศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน สำหรับนักศึกษาสายอาชีวศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์

^{๘๔} สมปอง ช่วยพรมและคณะ, ศึกษาการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามหลักการเรียนรู้แบบรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2559, หน้า ๑๓๓.

^{๘๕} ปภัสสร ไพบุลย์ฐิติพรชัย, ความเป็นพลเมืองของนักเรียนโรงเรียนพาณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓).

เพื่อพัฒนา และศึกษาผลของกระบวนการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษา ตามแนวคิดการเรียนรู้ เพื่อความยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูสอนของ สถานศึกษามาจากภูมิภาคต่าง ๆ ทั้ง ๖ ภูมิภาค และผู้สอนที่ทดลองใช้จาก ๓ สถานศึกษา การเลือก กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาใช้การสมอย่างง่าย จากนักศึกษาของสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ระยะการวิจัย คือ ระยะที่ ๑ การศึกษาสภาพการณ์ ระยะที่ ๒ การพัฒนาและทดลอง และระยะที่ ๓ การทดสอบประสิทธิภาพกระบวนการ เรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน สำหรับนักศึกษา สายอาชีวศึกษา ผลการศึกษาวิจัยได้พบขั้นตอนและกระบวนการสำคัญในการจัดการจัดกระบวนการ เรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เหมาะสมอย่างน้อย ๕ ขั้นตอน และผลการใช้ กระบวนการ เรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน สำหรับนักศึกษาสายอาชีวศึกษาพบว่า นักศึกษาผู้เข้าร่วม โครงการมีระดับของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และมีระดับ ความคิดเห็นต่อการจัดกระบวนการการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และนักศึกษา เห็นว่า สิ่งที่ได้เรียนรู้ไปนั้นทำให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจในคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเพิ่ม มากขึ้น กิจกรรมที่ได้เรียนรู้นั้นก็ถือว่าเป็น กิจกรรมใหม่ ที่แตกต่างออกไปจากการเรียนการสอนเพื่อ คุณธรรมจริยธรรมที่ได้เคยเรียนมา กิจกรรมที่ได้ เรียนรู้ถือว่ามีประโยชน์สำหรับนักเรียนในแง่ของการ พัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นผู้ที่มีความเป็นพลเมืองดี สามารถ นำกิจกรรมที่ได้จากการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ตนเองไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ เปิดโอกาสให้นักเรียนเปิด มุมมองใหม่ให้กับนักเรียนในการ ปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีของสังคม มีการร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ

แนวคิดต่าง ๆ กับเพื่อนในการปฏิบัติตัวให้เป็นพลเมืองดี เมื่อได้เรียนรู้ตาม กิจกรรมพัฒนา ตนเองแล้วนักเรียนสามารถนำแนวคิด วิธีการปฏิบัติตัว ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันต่อไปได้อย่าง แน่นนอน^{๘๖}

ปลินทร เพ็ชรฤทธิ์ ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของครูสังคมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการ เรียนการ สอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของ ครูสังคมศึกษาที่มี ประสบการณ์การสอนต่างกัน และเพื่อศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการ สอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของครูสังคม ศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน กลุ่มตัวอย่างคือครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียน มัธยมศึกษาที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ (ช่วงชั้นที่ ๓-๔) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

^{๘๖} สุทธิพร บุญส่งและคณะ, การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน สำหรับนักศึกษาสายอาชีวศึกษา, ๒๕๕๐, เข้าถึงได้จาก <http://www.research.ac.th>.

การศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ในจังหวัดสงขลา เขตพื้นที่การศึกษาที่ ๑, ๒ และ ๓ โดยใช้ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๗ โรงเรียน และกลุ่ม ตัวอย่างครูสังคมศึกษาจำนวน ๓๑๔ คนผลการศึกษาพบว่า ๑.๑ การจัดเนื้อหาใน หลักสูตร ครูสังคม ศึกษาทั้ง ๒ กลุ่มเน้นการใช้เฉพาะเนื้อหาในสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนิน ชีวิตใน สังคมในการสอนและการจัดหน่วยบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีกับสาระศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม ๑.๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนการ จัด กิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ครูสังคมศึกษาทั้ง ๒ กลุ่มมีการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในด้านทักษะพื้นฐานน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ๑.๓ การใช้สื่อและแหล่ง การเรียนรู้ ครูสังคมศึกษาทั้ง ๒ กลุ่มเน้นการใช้ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้อง กับเนื้อหาในบทเรียนและแหล่ง การเรียนรู้ในชุมชนมาเป็นสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ๑.๔ การวัดและ การประเมินผลการเรียนรู้ ครูสังคมศึกษาทั้ง ๒ กลุ่มเน้นการวัดและการประเมินผลควบคู่ไปกับการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนใช้วิธีการประเมินจากการ ทดสอบและการสังเกตพฤติกรรมการทำงานใช้ แบบทดสอบและแบบฝึกหัดเป็นเครื่องมือ และใช้ครูผู้สอนเป็นผู้ ประเมินเพียงผู้เดียว ๒. ปัญหาการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ๒.๑ ด้านนักเรียนตามการ รับรู้ของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปีเห็นว่าทักษะ การเรียน เป็นปัญหาค่อนข้างมากส่วนครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า ๓๐ ปี เห็นว่าเป็นปัญหา ค่อนข้างน้อยและครูสังคมศึกษาทั้ง ๒ กลุ่มเห็นว่าปัญหาการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของ นักเรียนเป็น ปัญหาค่อนข้างน้อย ๒.๒ ด้านครู ตามการรับรู้ของครูสังคมศึกษาทั้ง ๒ กลุ่มเห็นว่า ปัญหาความรู้ในการจัด เนื้อหา ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปัญหาการใช้สื่อและแหล่งการ เรียนรู้ ปัญหาการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้เป็นปัญหาค่อนข้างน้อย^{๘๗}

วันทนา จันทพันธ์ ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการเมืองภาคพลเมือง : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครต่อการเมืองภาคพลเมืองศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครต่อ การเมืองภาคพลเมืองและเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครต่อการเมืองภาคพลเมืองจำแนกตาม เพศ อายุ คณะที่สังกัด และภูมิลำเนา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๑,๘๖๔ คนจาก ๕ คณะ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๒๐ คน สถิติที่ใช้คือ

^{๘๗} ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์, สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง ใช้ทดสอบสมมติฐานคือ t-test และ F-test ผลการวิจัยพบว่า ๑. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการเมืองภาคพลเมืองมากที่สุดคือสื่อโทรทัศน์ร้อยละ ๕๓.๘๐ และการเลือกรับสื่อรายการที่นักศึกษาชอบมากที่สุดคือข่าววงการบันเทิงร้อยละ ๓๑.๙๐ นักศึกษาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับกลุ่มเพื่อนร้อยละ ๖๑.๙๐ และนักศึกษาคิดว่าข่าวการเมืองน่าเบื่อหน่ายร้อยละ ๖๑.๓๐ สำหรับกิจกรรมที่นักศึกษามีความสนใจอยากมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องทางการเมืองร้อยละ ๓๗.๕๐ และผู้ที่มีอิทธิพลต่อความคดและการตัดสินใจของนักศึกษามากที่สุดคือ บิดา-มารดา ร้อยละ ๓๙.๔๐ รองลงมาคือ สื่อมวลชนร้อยละ ๓๕.๖๐ ๒. ความคิดเห็นของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ต่อการเมืองภาคพลเมืองโดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑). การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ๒). นโยบาย รัฐบาล ๓). การมีส่วนร่วม ๔). คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองและ ๕). สิทธิมนุษยชน นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($X = ๔.๐๑$) เมื่อพิจารณารายด้านนักศึกษาเห็นด้วยมากที่สุด ๒ ด้านคือ ๑). ด้านการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ($X = ๔.๓๓$) ๒). ด้านนโยบายรัฐบาล ($X = ๔.๒๓$) และนักศึกษาเห็นด้วยมาก ๓ ด้านคือ ๑). ด้านการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นพลเมือง ($X = ๔.๐๘$) ๒). ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง ($X = ๓.๘๕$) และ ๓). ด้านสิทธิมนุษยชน ($X = ๓.๕๘$) ๓. เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครต่อการเมืองภาคพลเมืองโดยจำแนกตามสถานภาพทั่วไปของนักศึกษาพบว่านักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเมืองภาคพลเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนนักศึกษาที่มีคณะที่สังกัดต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเมืองภาคพลเมืองแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการเมืองภาคพลเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในด้าน ๑). การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ๒). คุณธรรมจริยธรรมของ นักการเมืองและ ๓). การมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นพลเมือง^{๘๘}

รัตนา นวลหนูและคณะ ศึกษาการบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๑ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑๑ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา ตาม

^{๘๘} วันทนา จันทพันธ์, ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อภาคการเมือง: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนคร, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๒).

ความคิดเห็นของครู จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน พบว่ามีความคิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่าครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกัน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .
๐๑^{๘๙}

ญาณภัทร สีหะมงคล ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาจิตอาสาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษา ๒) พัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษา และ ๓) ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านนักศึกษา ด้านครอบครัว ด้านสถานศึกษา ด้านเพื่อน ด้านสังคม และด้านสื่อมวลชน ผลวิจัยพบว่า ๑) จิตอาสาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ๒) โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($X^2 = 58.08$, $df = 57$, $X^2/df = 1.02$, $p = 0.438$, $CFI = 1.00$, $GFI = 0.987$, $AGFI = 0.969$, $RMR = 0.019$, $RMSEA = 0.0057$) ๓) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษา คือ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านนักศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านเพื่อน และปัจจัยด้านสถานศึกษา ซึ่งปัจจัยในโมเดลทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๓๐^{๙๐}

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับภavana ๔

พระจิตะวงษ์ อนุตตโร ศึกษาเรื่อง ผลของการใช้หลักธรรมภavana ๔ ที่มีต่อการสร้างภูมิคุ้มกันตนด้านการดื่มเครื่องดื่มผสม แอลกอฮอล์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมภavana ๔ ก่อนเข้าปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๐ และหลังเข้าปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ส่วนพฤติกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ ก่อนเข้าปฏิบัติในกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๗ หลังการเข้าปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

^{๘๙} รัตนา นวลหนูและคณะ, ศึกษาการบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๑, วารสารรายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๐ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒ ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า ๑๙๔๗.

^{๙๐} ญาณภัทร สีหะมงคล, ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘, หน้า ๔๗๙.

๔.๐๕ จากการเปรียบเทียบทั้ง ๒ กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จากผลการ สัมภาษณ์นักเรียนหลักการเข้าร่วมกิจกรรมการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ๔ พบว่า นักเรียนมี พฤติกรรมการรับผิดชอบในโรงเรียน และที่บ้าน ลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการดื่มเครื่องดื่มผสม แอลกอฮอล์

พิชญ์ชิต บุญช่วย ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยไข หลัไตรสิกขา ผลการศึกษาพบว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกอบรม ตนเองอย่างเป นขั้นตอนและมีกระบวนการที่ประสานกันอย่างเป้นพื้นฐานให้แกกันจนถึงความพ้นทุกข์ โดยเริ่มจาก การสำรวจมรณะร่างกาย วาจา ใจ ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกิเลสและหิมีปกติไม่เบียดเบียนผู้อื่น ต่อเมื่อกาย วาจา ใจ สงบระงับจากอารมณ์ภายนอกแล้วจึงเป้นฐานใน การฝึกอบรมจิตให้มีสติตั้งมั่น เกิดสมาธิไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจของนิรวณ ๕ จนจิตนี้สงบ เปนกลาง อย่างมีสติอยู่ในสภาพควรร แกการงานแล้ว จึงสามารถไขปัญหาพิจารณาธรรมาภิบาลที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบันขณะจนรู้ทันสภาวะ ไตรลักษณ์ของสิ่งทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกตาม ความเป้นจริงและรู้งแจ้งในอริยสัจ ๔ ทำให้ สามารถละกิเลสที่เป้นเหตุให้เกิดทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง^{๙๑}

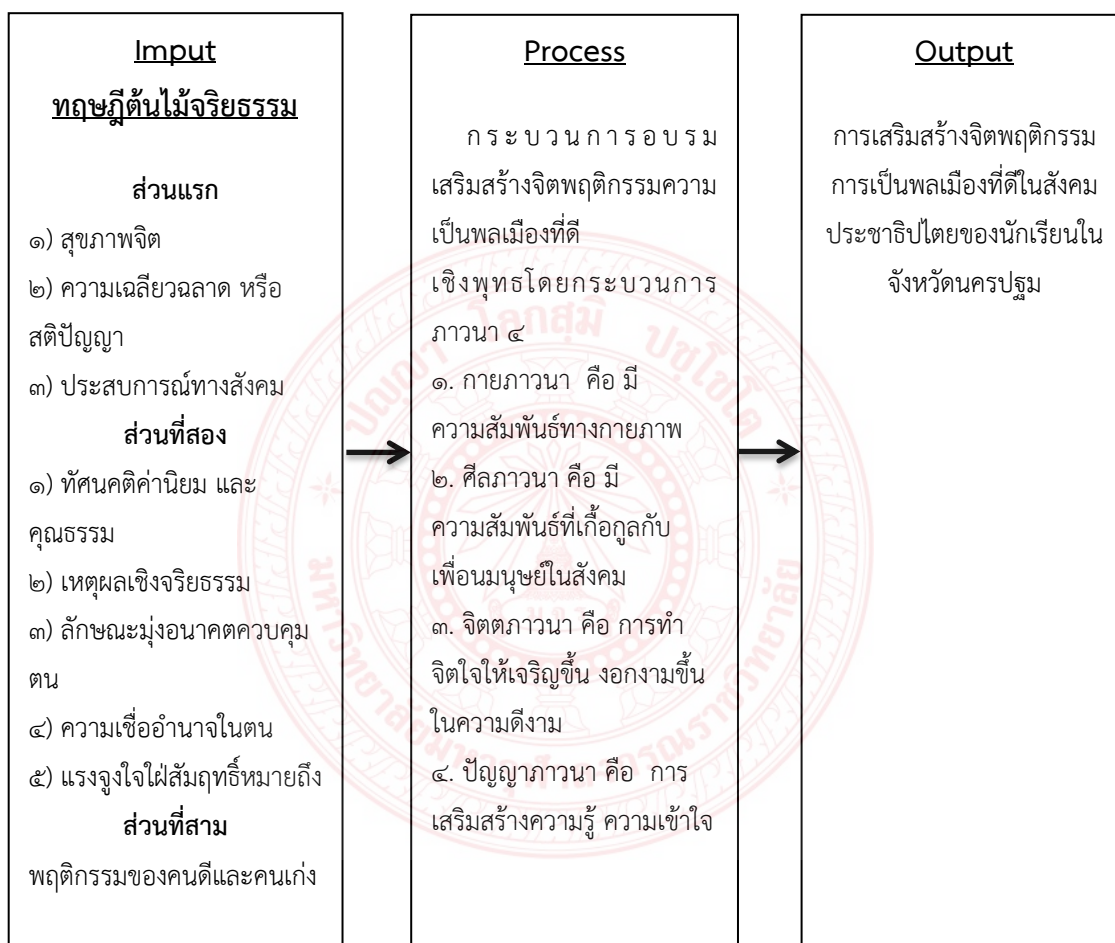
ประทีป จินฉิ่ง ศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑.) เพื่อศึกษาและบูรณาการการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้วยการ พัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา และ ๒.) เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้วยการพัฒนาสาธารณะตามแนว พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ๑) การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยปัจจัยที่เป้นสาเหตุของทางตรงได้แก่ เจตจำนงเสรี สามารถอธิบายจิตสาธารณะตามแนว พระพุทธศาสนาได้ร้อยละ ๖๒ ($R^2=0.62$) และปัจจัยที่เป้นสาเหตุทางอ้อมส่งผลผ่านเจตจำนงเสรี ประกอบด้วย ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ กายภavana และศีลภavana ปัจจัยภายใน ได้แก่ จิต ภavana และปัญญาภavana ร่วมกันอธิบายเจตจำนงเสรีได้ร้อยละ ๒๒ ($R^2=0.22$) องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้วยการพัฒนาจิต สาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา คือ 4DFree will MODEL^{๙๒}

^{๙๑} พิชญ์ชิต บุญช่วย, “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยไขหลักไตรสิกขา”, วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา พระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒๕๕๙), หน้า ๑๕๕.

^{๙๒} ประทีป จินฉิ่ง, ศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา, วารสารพฤติกรรม ศาสตร์ ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๘ ลิขสิทธิ์โดย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ, หน้า ๑๒๒.

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างจิตพฤติกรรม จึงเป็นประเด็นที่นำไปสู่การวิจัยในครั้งนี้

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Researchs) โดยส่วนแรกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบปฏิบัติการ ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีวิธีการผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. รูปแบบการวิจัย
๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
๓. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. การวิเคราะห์ข้อมูล
๖. การตรวจสอบข้อมูล
๗. การนำเสนอ

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม” ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี โดยส่วนแรกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Empirical Analysis) โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปฏิบัติการ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยโครงการกิจกรรม และแบบสัมภาษณ์เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วนำมาประมวลผลเพื่อวิเคราะห์

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมตอนปลาย ในเขตจังหวัดนครปฐมดังนี้

- ๑) โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ๒) โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย ๓) โรงเรียนอนุบาลรัตนราชกัญญาราชวิทยาลัย ๔) โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ และ ๕) โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศศาลายา จำนวน ๓,๔๑๕ คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้สำหรับการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม โดยระบุคุณสมบัติต่างๆ ของประชากรเป้าหมายให้เฉพาะเจาะจง ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ได้มาจากประชากร จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓,๔๑๕ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 ประชากรทั้งหมด ๓,๔๑๕ คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{3415}{1 + 3415 \times (0.0025)}$$

$$n = \frac{3415}{1 + 8.53}$$

$$n = \frac{3415}{9.53}$$

$$n = 358.34$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๓๕๘ คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัย มีดังนี้

๑. พระครูพิพิธวรกิจจานุการ, ดร. อาจารย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาลีศึกษาพุทธโฆส
๒. ดร.ชัตติยา ดิวังสาราญ
ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๓. อาจารย์วัลลา คงธรรม
ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร ผู้ช่วยคณบดีคณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
๕. นายแมนรัตน์ รีนล่อ, ครู
๖. นางสาวเกศกมล ผ่องฉวี, ครู
๗. นายนที ศิริจรรยาพงษ์, ครู
๘. นางบุญเรือง เฮงผล, ครู
๙. นายภัทรดนัย คำพา ประธานนักเรียน
๑๐. นายนิวัติ ชื่นขมน้อย, ประธานนักเรียน
๑๑. นายภิญโญ วิริยะเกียรติ, ประธานโครงการ To be number one
๑๒. นายปฐวี อุตชาวสาร, หัวหน้าโครงการโรงเรียนคุณธรรม
๑๓. ร.ต.อ.แมน สังข์ไทย, ผู้ปกครอง
๑๔. นายภรภัทร ทบมาตร, ผู้ปกครอง
๑๕. ด.ช.พันธ์วัช ทบมาตร, นักเรียน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงปริมาณ

แบบสอบถาม (Questionnaire) นี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมเพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยมีระดับความคิดเห็นมีค่าดังนี้

ระดับ ๕ หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ระดับ ๔ หมายถึง เห็นด้วยมาก

ระดับ ๓ หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ระดับ ๒ หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ระดับ ๑ หมายถึง เห็นด้วยน้อยมาก หรือไม่เห็นด้วยเลย

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ ซึ่งจะเป็นคำถามปลายเปิดที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

เชิงคุณภาพ

๑. **แบบสัมภาษณ์ (InterviewForm)** เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (Structure In-depth Interview) จำนวน ๑ ฉบับ โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๑. กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยระบุรายการข้อมูลที่ต้องการของแต่ละประเด็น

๒. จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการข้อคำถามของแต่ละประเด็น

๓. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยพิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและการใช้ภาษาจากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของปรึกษาวิจัย

๔. แก้ไขและปรับปรุงให้เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

โดยมีขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมพร้อมกันนั้นผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

๒. โครงการกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ

โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๕ โรงเรียน เข้ารับการอบรมตามโครงการดังกล่าว โดยการอบรมเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้หลักทฤษฎี ๔ นำมากระบวนกรและเป็นหัวข้อสำคัญในการอบรม และสรุปความรู้ ดังนี้

กิจกรรมที่ ๑. กายพัฒนา “ดูฟังเป็น กินอยู่เป็น กิริยามารยาทงาม”

กิจกรรมที่ ๒. พฤติกรรมดี “มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ไม่เบียดเบียน มีสัมมาอาชีวะ

กิจกรรมที่ ๓. จิตใจ “ตั้งมั่น ตั้งมั่น เข้มแข็ง เบิกบาน”

กิจกรรมที่ ๔. ปัญญา “ฐานชีวิตที่ดี ทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้”

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยหนังสือ ในนามของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเข้าร่วมโครงการเชิงปฏิบัติการ
๒. ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๕ โรงเรียน เข้ารับการอบรมตามโครงการดังกล่าว โดยจัดกิจกรรมโครงการอบรมจำนวน ๑๕๐ คน ซึ่งจัดที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี เป็นระยะเวลา ๒ วัน คือ ในวันที่ ๒ - ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ การอบรมเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้หลักทฤษฎี ๔ มากระบวนการและเป็นหัวข้อสำคัญในการอบรม และสรุปความรู้

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

๓.๕.๑ เชิงปริมาณ

เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน แล้วคัดแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก เหลือเพียงแต่แบบสอบถามที่สมบูรณ์ถูกต้องพร้อมทั้งการลงรหัส (Coding Form) โดยแยกเป็นประเด็นสำคัญแล้วให้คะแนนแต่ละข้อ โดยการกำหนดระดับไว้ ๕ ระดับ โดยแปลความหมายเพื่อจัดระดับค่าเฉลี่ยออกเป็นช่วง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ - ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

เมื่อได้ทราบถึงเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับ พร้อมทั้งความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน

ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

๓.๕.๒ แข็งคุณภาพ

๑. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๓. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังต่อไปนี้ (Denzin, 1970)

๑. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ ๑ แหล่งเวลา ถ้าเวลาต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ ๒ แหล่งสถานที่ ถ้าสถานที่ต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ ๓ แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมอยู่อีกหรือไม่

๒. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยลงไปเก็บแต่ละครั้งจะแตกต่างกันอย่างไร ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนาม ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคนขึ้น

๓. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

๔. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodology triangulation) คือการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกัน นั่นก็คือการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วยนั่นเอง

๕. การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

๖. นำเสนอการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ให้ที่ปรึกษาวิจัยพิจารณาความเหมาะสมแล้วนำข้อเสนอแนะมา ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็น พลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมต่อไป

๓.๖ การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มั่นใจในความเชื่อถือได้ของข้อมูลและประเมินคุณค่า ของข้อมูลก่อนนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสามารถตอบคำถามของผู้วิจัยได้ ก่อนวิเคราะห์ ข้อมูลจำเป็นต้องตรวจสอบข้อมูลว่าครบถ้วนหรือขาดความสมบูรณ์เพื่อไม่ให้เกิดการวิเคราะห์ข้อมูลสูญเปล่า การตรวจสอบข้อมูลเพื่อหาความเชื่อถือได้ของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการแสวงหาความเชื่อถือได้จากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน เมื่อนำมาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน พิจารณาหาความสัมพันธ์หลักการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือการไม่ปักใจเชื่อว่า แหล่งข้อมูลใดแหล่งข้อมูลหนึ่งที่ได้มาเชื่อถือได้แล้ว จำเป็นต้องแสวงหาความเป็นไปได้ว่ามีแหล่งอื่นใด อีกบ้าง เมื่อตรวจสอบข้อมูลจะได้ข้อมูล ๒ ลักษณะ คือลักษณะแรก ข้อมูลเหมือนกันและลักษณะที่ สองข้อมูลตรงข้ามกันซึ่งจำเป็นต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมจนได้ข้อมูลลักษณะที่สามที่แตกต่างจากสองลักษณะ แรก ข้อมูลใดที่ต่างจากลักษณะแรก และลักษณะที่สองถือว่าเป็นข้อมูลที่สามทั้งสิ้น การวิจัยต้องสนใจ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งมีสามลักษณะ นอกจากการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) แล้ว ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ต้องประเมินว่าข้อมูลที่ได้มาครบและมีคุณภาพเพียงพอ

๓.๗ การนำเสนอ

ผลการวิจัยที่เหมาะสมโดยนำเสนอเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ซึ่งผลการเสนอ ครั้งสุดท้ายจะได้มาซึ่งแนวคิดในการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ของนักเรียนและเสริมสร้างจิตพฤติกรรมเยาวชนด้วยเชิงพุทธตามกระบวนภาวนา ๔ เพื่อการพัฒนา เยาวชน

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีรูปแบบการวัดก่อนและหลังการอบรม (Pretest-Posttest) ด้วยการตั้งคำถามการวิจัยเชิงปริมาณและการตอบคำถามวิจัย และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Method to Explain Quantitative Results) มาเสริมเติมเต็มให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน และภาคประชาสังคม ทั้งนี้ ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ การศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

๔.๒ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

๔.๓ การวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

๔.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัย

๔.๑ การศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนใน จังหวัดนครปฐม

การนำเสนอผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ ๑ เพื่อการศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยใช้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ(Empirical Analysis) โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

๔.๑.๑ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลเพื่อศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา วิเคราะห์โดยการหาจำนวนและร้อยละในแต่ละข้อ นำเสนอข้อมูลในรูปของตารางประกอบคำบรรยายดังต่อไปนี้ รายละเอียดแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๓๕๘)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๒๑๙	๖๑.๒
หญิง	๑๓๙	๓๘.๘
รวม	๓๕๘	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๒๔๑	๖๗.๓
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๗๗	๒๑.๕
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๔๐	๑๑.๒
รวม	๓๕๘	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย จำนวน ๒๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๒ และเพศหญิง จำนวน ๑๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๒๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒

๔.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

๑. จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ (Physical Development) ๒. จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาพ (Social Development) ๓. จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภาพ (Emotional Development) ๔. จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาพ (Wisdom Development) โดยรวม และรายด้าน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมโดยภาพรวม

(n = ๓๕๘)

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม	ระดับจิตพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านกายภาพ	๔.๑๑๖	.๕๙๙๕	มาก
๒. ด้านศีลภาพ	๔.๑๒๕	.๖๔๘๔	มาก
๓. ด้านจิตภาพ	๔.๒๗๓	.๖๓๓๖	มาก
๔. ด้านปัญญาภาพ	๔.๑๕๖	.๖๒๑๑	มาก
ภาพรวม	๔.๑๖๗	.๖๒๕๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๖๗$, S.D = ๐.๖๒๕๖) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านจิตภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๒๗๓$, S.D = ๐.๖๓๓๖) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านปัญญาภาพ ($\bar{X} = ๔.๑๕๖$, S.D = ๐.๖๒๑๑) อยู่ในระดับมาก และด้านกายภาพมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๔.๑๑๖$, S.D = ๐.๕๙๙๕) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ (Physical Development)

(n = ๓๕๘)

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ	ระดับจิตพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. มีการดูแล เอาใจใส่สุขภาพร่างกายมีสุขภาพทั่วไปสมบูรณ์แข็งแรง	๔.๑๔	.๘๕๐	มาก
๒. มีการใช้ประสาทตาและหูเป็นสำคัญ และใช้อย่างมีสติรู้ตัว	๔.๑๗	.๗๕๖	มาก
๓. มีการเสพบริโภค การใช้สอยเพื่อการพัฒนา	๓.๗๕	.๙๖๐	มาก
๔. เห็นคุณค่า ดูแลรักษา มีความซาบซึ้งมีความสุขในการได้อยู่กับธรรมชาติ	๔.๑๙	.๘๘๕	มาก
๕. มีการพัฒนาร่างกายให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม	๔.๐๙	.๘๖๕	มาก
๖. มีการอบรมเรื่องกิริยามารยาท	๔.๐๕	.๙๑๑	มาก
๗. รู้จักการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น	๔.๒๔	.๘๒๙	มาก
๘. รู้จักความพอดี พอประมาณ	๔.๑๗	.๘๔๖	มาก
๙. มีการดูแลที่พักอาศัย ตลอดจนเครื่องนุ่งห่ม	๔.๑๒	.๙๐๙	มาก
๑๐. มีการดูแลเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกาย	๔.๒๓	.๙๐๒	มาก
ภาพรวม	๔.๑๑๖	.๕๙๙๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๑๖$, S.D. = ๐.๕๙๙๕) ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ารู้จักการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๒๔$, S.D. = ๐.๘๒๙) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีการดูแลเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกาย ($\bar{X} = ๔.๒๓$, S.D. = ๐.๙๐๒) อยู่ในระดับมาก และ มีการเสพบริโภค การใช้สอยเพื่อการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๓.๗๕$, S.D. = ๐.๙๖๐) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาวนา (Social Development)

(n = ๓๕๘)

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาวนา	ระดับจิตพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่นรู้จักสงเคราะห์	๔.๒๐	.๘๖๐	มาก
๒. มีความเกื้อหนุนทำให้เกิดไมตรีและความสามัคคี	๔.๑๒	.๘๑๘	มาก
๓. มีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพ	๔.๒๐	.๘๗๘	มาก
๔. มีความเคารพ รักษากฎเกณฑ์ กติกา จรรยาบรรณกฎหมาย	๔.๑๙	.๘๕๑	มาก
๕. รู้จักใช้วินัยในการดำรงชีวิต	๔.๒๒	.๘๓๙	มาก
๖. มีการแบ่งปันสงเคราะห์ช่วยเหลือกันและกัน	๔.๑๕	.๘๔๗	มาก
๗. จูงใจให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์อันเป็นวินัยภายนอก	๔.๐๘	.๘๕๓	มาก
๘. มีการปลูกฝังและเสริมสร้างความมีวินัยในตนเอง	๔.๑๑	.๘๖๖	มาก
๙. มีวิถีชีวิตที่ปิดทางเสื่อมจากอบายมุขและสิ่งมอมเมาทั้งหลาย	๔.๐๕	.๙๑๑	มาก
๑๐. มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต	๓.๙๔	๑.๐๑๕	มาก
ภาพรวม	๔.๑๒๕	.๖๔๘๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาวนา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๑๒๕, S.D. = ๐.๖๔๘๔) ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ารู้จักใช้วินัยในการดำรงชีวิตมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = ๔.๒๒, S.D. = ๐.๘๓๙) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพ ($\bar{X}$ = ๔.๒๐, S.D. = ๐.๘๗๘) อยู่ในระดับมาก และ มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๙๔, S.D. = ๑.๐๑๕) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมด้านจิตภาวะ (Emotional Development)

(n=๓๕๘)

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมด้านจิตภาวะ	ระดับจิตพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. มีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั่งมั่น โปร่งโล่ง	๔.๓๔	.๘๒๓	มาก
๒. การความเพียรพยายาม บากบั่นอดทน	๔.๒๐	.๘๒๔	มาก
๓. มีสติควบคุมให้อยู่ในทางไม่หันเหไปในทางเสื่อม	๔.๔๐	๒.๖๙๓	มาก
๔. มีความศรัทธา มีความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา	๔.๑๙	.๗๘๖	มาก
๕. มีสติมีสมาธิ มีความตั่งมั่น เข้มแข็ง	๔.๑๖	.๘๗๘	มาก
๖. มุ่งมั่นทำดีด้วยใจ	๔.๒๕	.๘๒๑	มาก
๗. มีความกตัญญูรู้คุณ	๔.๓๓	.๘๓๕	มาก
๘. มีจิตใจเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ	๔.๒๗	.๘๖๒	มาก
๙. ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความละเอียดใจ เมื่อทำผิด ก็สามารถยอมรับความผิดพลาดได้	๔.๓๒	.๘๓๖	มาก
๑๐. มีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั่งมั่น โปร่งโล่ง	๔.๒๘	.๘๓๘	มาก
ภาพรวม	๔.๒๗๓	.๖๓๓๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมด้านจิตภาวะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๗๓$, S.D. = ๐.๖๓๓๖) ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีสติควบคุมให้อยู่ในทางไม่หันเหไปในทางเสื่อมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๔๐$, S.D. = ๒.๖๙๓) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น

แจ่มใส อิมใจ ผ่อนคลาย ตึงมัน โปร่งโล่ง ($\bar{X} = ๔.๓๔, S.D. = ๐.๘๒๓$) อยู่ในระดับมาก และมีสติมีสมาธิ มีความตึงมัน เข้มแข็งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๔.๑๖, S.D. = ๐.๘๗๘$) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา (Wisdom Development)

(n=๓๕๘)

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ นักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา	ระดับจิตพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และหลักบาปบุญคุณโทษ	๔.๒๖	.๘๗๗	มาก
๒. มีอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจให้ใฝ่รู้	๔.๑๘	.๗๔๑	มาก
๓. มีทักษะชีวิต เท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอกและกิเลสภายในตน	๔.๑๔	.๘๑๔	มาก
๔. สามารถคิดวิเคราะห์ประมวลผล ตลอดจนฝึกให้สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคลอยู่เสมอ ๆ	๔.๐๗	.๘๓๐	มาก
๕. มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม	๔.๐๒	.๙๒๖	มาก
๖. รู้จักคิด พิจารณา วินิจฉัยได้ตรง	๔.๑๘	.๘๐๙	มาก
๗. ใช้วิจารณญาณในการแก้ไขปัญหา	๔.๑๑	.๘๗๓	มาก
๘. รู้วิชาชีพการงานที่เป็นหน้าที่ของตน	๔.๒๐	.๘๔๔	มาก
๙. คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น-ดับทุกข์เป็น	๔.๑๕	.๘๙๓	มาก
๑๐. การมีความรู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ในการดำเนินชีวิต	๔.๒๔	.๘๖๕	มาก
ภาพรวม	๔.๑๕๖	.๖๒๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๕๖, S.D. = ๐.๖๒๑๑$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎ

แห่งกรรม และหลักบาปบุญคุณโทษมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๘๗๗) อยู่ในระดับมากรองลงมาคือการมีความรู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = ๔.๒๔$, S.D. = ๐.๘๖๕) อยู่ในระดับมาก และมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๙๒๖) อยู่ในระดับมาก

๔.๒ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

การนำเสนอผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ ๒ เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปฏิบัติการ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยโครงการกิจกรรมและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๑ คน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักภavana ๔ ในการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ ๑ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาวนา หัวข้อ “กายพัฒนา ดูฟังเป็น กินอยู่เป็น กิริยามารยาทงาม”

รูปภาพที่ ๔.๑ กิจกรรม ๑ “กายพัฒนา ดูฟังเป็น กินอยู่เป็น กิริยามารยาทงาม”

ผลของการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วย
เชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาวนา

การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธ
ในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาวนา (Physical Development) โดยการพัฒนาทางกายหรือสุขภาพ
เช่น การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพด้วยความเพียร ความวิริยะอุตสาหะ ไม่ท้อถอยเมื่อเวลา
ประสบปัญหา รวมถึงการเคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหามากกว่าการใช้
กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย รวมถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ประพฤติใน
สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กุลต่อผู้อื่น และต่อสังคม

กิจกรรมที่ ๒ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน
ด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาวนา “พฤติกรรมดี “มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ไม่เบียดเบียน มี
สัมมาอาชีวะ”

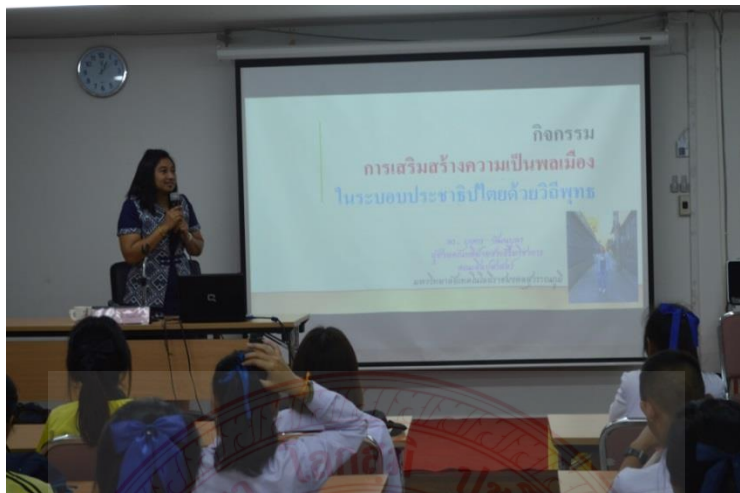

รูปภาพที่ ๔.๒ กิจกรรม ๒ “พฤติกรรมดี “มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ไม่เบียดเบียน มีสัมมาอาชีวะ”

ผลของการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วย
เชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาวนา

การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธ
ในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาวนา (Social Development) เป็นการพัฒนาด้านความประพฤติ การ
ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย และการเคารพความแตกต่าง พัฒนาทักษะในการฟัง และการยอมรับความ
คิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง และยังเป็น การปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น และสังคมอย่างเกื้อกูล ไม่
เบียดเบียนรวมถึงเคารพในความเสมอภาพ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น ความเท่าเทียม
กัน

กิจกรรมที่ ๓ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน
ด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภาวนา “จิตใจ ดึงมา ตั้งมั่น เข้มแข็ง เบิกบาน”

รูปภาพที่ ๔.๙ กิจกรรม ๓ “จิตใจ ดึงมั่ง ตั้งมั่น เข้มแข็ง เบิกบาน”

ผลของการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วย
เชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภาวนา

การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธ
ในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภาวนา (Emotional Development) เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความ
พร้อมทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ซึ่งแบ่ง
ออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านคุณภาพจิต เป็นการสร้างและพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรมเป็นการสร้าง
เสริมด้านจิตใจให้ตั้งงาม เป็นเกราะป้องกันสิ่งชั่วร้ายจากสภาพแวดล้อม สังคม ทั้งยังมีจิตใจที่มีความ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสัมมาคารวะ นอบน้อมกับผู้หลักผู้ใหญ่ เคารพสิทธิ ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
ด้านสมรรถภาพจิต เป็นการสร้างให้นักเรียนมีจิตใจ มีความสามารถ มีสติ มีความเพียร ความอดทน มี
ความเชื่อมั่นในคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี และด้านสุขภาพจิต เป็นการสร้างให้จิตใจมีสุขภาพดี
โดยการตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระจือรื้อรังที่จะรับผิดชอบในหน้าที่ของพลเมืองที่
ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนโดยการตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระจือรื้อรังที่
จะรับผิดชอบในหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน

กิจกรรมที่ ๔ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา “ปัญญา ฐานชีวิตที่ดี ทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้”

รูปภาพที่ ๔.๔ กิจกรรม ๔ “ปัญญา ฐานชีวิตที่ดี ทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้”

ผลของการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา

การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา (Wisdom Development) เป็นการฝึกและพัฒนาในการรับรู้ การเรียนรู้ผ่านการรู้จัก วินิจฉัย ไตร่ตรองผ่านเหตุและผล ฟังตนเองและรับผิดชอบตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์ ไม่บิดเบือนและเอนเอียงด้วยอคติ โดยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และจิตใจมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว

สรุปผลได้ว่า การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตภาวนา และด้านปัญญาภาวนา เพื่อให้คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีในระบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ผ่านกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ ดังนี้

๑. การเลี้ยงดูของครอบครัว^{๙๓} กระบวนการนี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมา พื้นฐานครอบครัว การอบรมสั่งสอนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะก่อให้เกิดการมีทัศนคติที่ดี สู่การสร้างค่านิยมที่ดีของนักเรียน^{๙๔}

๒. การเรียนรู้ และการฝึกฝน^{๙๕} ผ่านกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติของนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดและพัฒนาจิตพฤติกรรมเพื่อเกิดความรู้ คู่คุณธรรม^{๙๖} รวมถึงการลดภาคทฤษฎีและเพิ่มภาคปฏิบัติในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเพิ่มขึ้น^{๙๗}

^{๙๓} สัมภาษณ์ นายภรภัทร ทบมาตร, ผู้ปกครอง, ๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นายภัทรดนัย คำพา, ประธานนักเรียน โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

๓. การให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากครู ผู้ปกครองและผู้หลักผู้ใหญ่ในการให้คำแนะนำ^{๙๘} การชี้แนะแนวทางที่เหมาะสมรวมถึงการก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้น^{๙๙}

๔. การสร้างสังคมคุณธรรม^{๑๐๐} เป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการป้องกันสิ่งที่ไม่ได้ชักชวนไปในทางที่ผิดและโน้มน้าวให้เกิดความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมที่ผิด ดังนั้นแล้วสังคมคุณธรรมจะก่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึก จิตอาสาและจิตสาธารณะ^{๑๐๑} ในการเคารพกฎ กติกา ความเสมอภาค ศักดิ์ศรี ความเท่าเทียมกันรวมถึงการเคารพในความแตกต่าง^{๑๐๒} และการยอมรับในความแตกต่างบนพื้นฐานของเหตุและผลอย่างมีสติและวิจารณญาณอย่างรอบคอบ^{๑๐๓}

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย การเลี้ยงดูของครอบครัว การเรียนรู้ และการฝึกฝน การให้คำปรึกษา และการสร้างสังคมคุณธรรมผ่านหลักภาวะนา ๔ เพื่อพัฒนากายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตภาวนา และด้านปัญญาภาวนาจะก่อให้เกิดการพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

^{๙๕} สัมภาษณ์ นายนิวัติ ชื่นขมน้อย, ประธานนักเรียน โรงเรียนอุบลรัตน์ราชกัญญาราชวิทยาลัย, ๔ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายภิญโญ วิริยะเกียรติ, ประธานโครงการ To be number one โรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยาคม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๙๗} สัมภาษณ์ ด.ช.พันธ์วัช ทบมาตร, นักเรียนโรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยาคม, ๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๙๘} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.แมน สังข์ไทย, ผู้ปกครอง, ๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๙๙} สัมภาษณ์ นางบุญเรือง เสงผล, ครูโรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยาคม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นายปฐวี อุตชาวสาร, หัวหน้าโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยาคม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นางสาวเกศกมล ผ่องฉวี, ครูวิชาคอมพิวเตอร์ โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, ๓ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นายแมนรัตน์ รื่นละอ, ครูฝ่ายปกครอง โรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยาคม, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒. ^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นายทศิรีจรรยาพงษ์, ครู ค.ศ.๑ โรงเรียนอุบลรัตน์ราชกัญญาราชวิทยาลัย, ๔ กันยายน ๒๕๖๒.

๔.๓ การวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม ประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

การนำเสนอผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ ๓ เพื่อการวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๑ คน ผลการวิจัย พบว่า การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย บ-ว-ร-ส

๑. บ - บ้าน หรือครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน ครัวครอบ พ่อ แม่ พี่ น้องและเครือญาติเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด^{๑๐๔} การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การให้ความรู้ ความอบอุ่น ความเข้าใจจากคนใกล้ชิดเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งการสร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจ และด้านร่างกายอันจะนำมาซึ่งการสร้างทัศนคติ ค่านิยม การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย^{๑๐๕} ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการติดตาม ดูแลพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและทำการแก้ไขได้อย่างทันที่^{๑๐๖} รวมถึงการเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถานศึกษาในการบ่มเพาะและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนอีกด้วย

๒. ว - วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน รวมถึงการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนให้แก่เยาวชนและสังคม ทั้งนี้วัดยังเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการอบรมแก่นักเรียนผ่านการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเพื่อกลุ่มเถา และปูพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมอันพึงปฏิบัติในสังคมแก่เด็กนักเรียน^{๑๐๗}

๓. ร - โรงเรียนรวมถึงครูอาจารย์ผู้ประสิทธิประสาทวิชาให้แก่ นักเรียน เพื่อนผู้ซึ่งใกล้ชิดกับนักเรียนรองลงมาจากรอบครัว และมีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของนักเรียน^{๑๐๘} นักเรียนจะถูกอบรม สั่งสอน และเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจะเกิดขึ้นจากโรงเรียน^{๑๐๙} การ

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายภรภัทร ทบมาตฺร, ผู้ปกครอง, ๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นายภทรตน์ย คำพา, ประธานนักเรียน โรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยา, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ ร.ต.อ.แมน สังข์ไทย, ผู้ปกครอง, ๒ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายปลิวี อุตชาวสาร, หัวหน้าโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยา, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นางสาวเกศกมล ผ่องฉวี, ครูวิชาคอมพิวเตอร์ โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา, ๓ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ ด.ช.พันธ์วัช ทบมาตฺร, นักเรียนโรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยา, ๒ กันยายน ๒๕๖๒.

เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย กิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย การให้ความรู้ การฝึกทักษะ ประสบการณ์^{๑๑๐} การเรียนรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพเพื่อความเป็นพลเมืองซึ่งไม่ใช่เรียนรู้เพื่อการแข่งขันแต่จะต้องเรียนรู้เรื่องการประนีประนอม การทำงานร่วมกับคนอื่นเพราะประชาธิปไตย คือ การอยู่ร่วมกันในสังคม^{๑๑๑} ดังนั้นนักเรียนจะได้เรียนรู้ที่จะแก้ไขความขัดแย้ง เรียนรู้ที่จะตกลงกันและเรียนรู้ที่จะทำงานและอยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างสมานฉันท์^{๑๑๒}

๔. ส - สังคม สังคมทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์ล้วนมีอิทธิพลต่อจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน พฤติกรรมการเล่นแบบที่เกิดขึ้นมาจากการขาดการยั้งคิดของนักเรียน และขาดการให้คำปรึกษาอย่างถูกวิธี^{๑๑๓} ดังนั้นสังคมจึงมีทั้งคุณและโทษแก่นักเรียนหากเลือกใช้ประโยชน์อย่างไม่เหมาะสม การให้คำปรึกษา การเป็นเพื่อน และการทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของการรับผิดชอบต่อนตนเอง สังคมและประเทศชาติเป็นสิ่งที่สำคัญ^{๑๑๔}

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมจำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการ บ-ว-ร-ส เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย บ - บ้าน หรือครอบครัว ว - วัด ร - โรงเรียน ครู อาจารย์ และเพื่อน และ ส - สังคม

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการวิเคราะห์เอกสาร การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ดังนี้

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นายนิติ ชื่นชมน้อย, ประธานนักเรียน โรงเรียนอุบลรัตน์ราชกัญญาราชวิทยาลัย, ๔ กันยายน ๒๕๖๒.

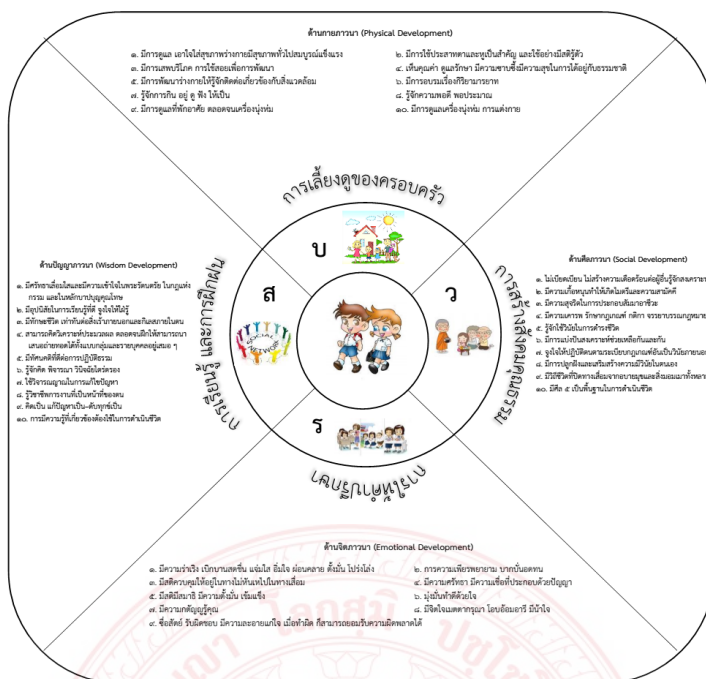
^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นายนิธิ ศิริจรรยาพงษ์, ครู ค.ศ.๑ โรงเรียนอุบลรัตน์ราชกัญญาราชวิทยาลัย, ๔ กันยายน ๒๕๖๒.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นายภิญโญ วิริยะเกียรติ, ประธานโครงการ To be number one โรงเรียนวัดห้วยจรเข้ วิทยาเขต, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นางบุญเรือง เสงผล, ครูโรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยาเขต, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายแมนรัตน์ รื่นละอ, ครูฝ่ายปกครอง โรงเรียนวัดห้วยจรเข้วิทยาเขต, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ภาพที่ ๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ จิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้

๑. จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านกายภาพ (Physical Development) ประกอบด้วย
  - ๑.๑ มีการดูแล เอาใจใส่สุขภาพร่างกายมีสุขภาพทั่วไปสมบูรณ์แข็งแรง
  - ๑.๒ มีการใช้ประสาทตาและหูเป็นสำคัญ และใช้อย่างมีสติรู้ตัว
  - ๑.๓ มีการเสพบริโภค การใช้สอยเพื่อการพัฒนา
  - ๑.๔ เห็นคุณค่า ดูแลรักษา มีความซาบซึ้งซึ่งมีความสุขในการได้อยู่กับธรรมชาติ
  - ๑.๕ มีการพัฒนาร่างกายให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม
  - ๑.๖ มีการอบรมเรื่องกิริยามารยาท
  - ๑.๗ รู้จักการกิน อยู่ สุข ใจ ให้เป็น
  - ๑.๘ รู้จักความพอดี พอประมาณ
  - ๑.๙ มีการดูแลที่พิกอาศัย ตลอดจนเครื่องนุ่งห่ม
  - ๑.๑๐ มีการดูแลเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกาย
๒. จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านศีลภาพ (Social Development) ประกอบด้วย
  - ๒.๑ ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่นรู้จักสงเคราะห์

- ๒.๒ มีความเกื้อหนุนทำให้เกิดไมตรีและความสามัคคี
- ๒.๓ มีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพะ
- ๒.๔ มีความเคารพ รักษากฎเกณฑ์ กติกา จรรยาบรรณกฎหมาย
- ๒.๕ รู้จักใช้วินัยในการดำรงชีวิต
- ๒.๖ มีการแบ่งปันสงเคราะห์ช่วยเหลือกันและกัน
- ๒.๗ จูงใจให้ปฏิบัติตนตามระเบียบกฎเกณฑ์อันเป็นวินัยภายนอก
- ๒.๘ มีการปลูกฝังและเสริมสร้างควมมีวินัยในตนเอง
- ๒.๙ มีวิถีชีวิตที่ปิดทางเชื่อมจากอบายมุขและสิ่งมอมเมาทั้งหลาย
- ๒.๑๐ มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

๓. จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านจิตภาวนา (Emotional Development)

- ๓.๑ มีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั้งมั่น โปร่งโล่ง
- ๓.๒ การความเพียรพยายาม บากบั่นอดทน
- ๓.๓ มีสติควบคุมให้อยู่ในทางไม่หันเหไปในทางเสื่อม
- ๓.๔ มีความศรัทธา มีความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา
- ๓.๕ มีสติมีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง
- ๓.๖ มุ่งมั่นทำดีด้วยใจ
- ๓.๗ มีความกตัญญูรู้คุณ
- ๓.๘ มีจิตใจเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ
- ๓.๙ ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความละเอียดแก่ใจ เมื่อทำผิด ก็สามารถยอมรับความ

ผิดพลาดได้

๔. จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านปัญญาภาวนา (Wisdom Development)

- ๔.๑ มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ
- ๔.๒ มีอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจให้ใฝ่รู้
- ๔.๓ มีทักษะชีวิต เท้าทันต่อสิ่งเร้าภายนอกและกิเลสภายในตน
- ๔.๔ สามารถคิดวิเคราะห์ประมวผล ตลอดจนฝึกให้สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้

ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคลอยู่เสมอ ๆ

- ๔.๕ มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม
- ๔.๖ รู้จักคิด พิจารณา วินิจฉัยไตร่ตรอง
- ๔.๗ ใช้วิจารณ์ญาณในการแก้ไขปัญหา
- ๔.๘ รู้วิชาชีพการงานที่เป็นหน้าที่ของตน

๔.๙ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น-ดับทุกข์เป็น

๔.๑๐ การมีความรู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ในการดำเนินชีวิต

ส่วนที่ ๒ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักภาวนา ๔ ในการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วย

๒.๑ การเลี้ยงดูของครอบครัว กระบวนการนี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาพื้นฐานครอบครัว การอบรมสั่งสอนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะก่อให้เกิดการมีทัศนคติที่ดี สู่การสร้างค่านิยมที่ดีของนักเรียน

๒.๒ การเรียนรู้ และการฝึกฝน ผ่านกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติของนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดและพัฒนาจิตพฤติกรรมเพื่อเกิดความรู้ คู่คุณธรรม รวมถึงการลดภาคทฤษฎีและเพิ่มภาคปฏิบัติในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนเพิ่มขึ้น

๒.๓ การให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากครู ผู้ปกครองและผู้หลักผู้ใหญ่ในการให้คำแนะนำ การชี้แนะแนวทางที่เหมาะสมรวมถึงการก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้น

๒.๔ การสร้างสังคมคุณธรรม เป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดกรอบการป้องกันสิ่งที่ไม่ได้ ชักชวนไปในทางที่ผิดและโน้มแน้วให้เกิดความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยมที่ผิด ดังนั้นแล้วสังคมคุณธรรมจะก่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึก จิตอาสาและจิตสาธารณะ ในการเคารพกฎ กติกา ความเสมอภาค ศักดิ์ศรี ความเท่าเทียมกันรวมถึงการเคารพในความแตกต่าง และการยอมรับในความแตกต่างบนพื้นฐานของเหตุและผลอย่างมีสติและวิจารณ์อย่างรอบคอบ

ส่วนที่ ๓ การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย บ-ว-ร-ส

๓.๑ บ – บ้าน หรือครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน ครอบครัว พ่อ แม่ พี่ น้องและเครือญาติเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การให้ความรู้ ความอบอุ่น ความเข้าใจจากคนใกล้ชิด เป็นสิ่งที่น่าสนใจการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านจิตใจ และด้านร่างกายอันจะนำมาซึ่งการสร้างทัศนคติ ค่านิยมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการติดตาม ดูแลพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นและทำการแก้ไขได้อย่างทันท่วงที รวมถึงการเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถานศึกษาในการบ่มเพาะและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนอีกด้วย

๓.๒ ว – วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน รวมถึงการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่เยาวชนและสังคม ทั้งนี้วัดยังเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการอบรมแก่นักเรียนผ่านการจัดการศึกษาด้าน

พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเพื่อกลุ่มเกลา และปูพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมอันพึงปฏิบัติในสังคมแก่เด็กนักเรียน

๓.๓ ร - โรงเรียนรวมถึงครูอาจารย์ผู้ประสิทธิประสาทวิชาให้แก่ นักเรียน เพื่อนผู้ซึ่งใกล้ชิดกับนักเรียนรอลงมาจากครอบครัว และมีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของนักเรียน นักเรียนจะถูกอบรม สั่งสอน และเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจะเกิดขึ้นจากโรงเรียน การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย กิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย การให้ความรู้ การฝึกทักษะ ประสบการณ์ การเรียนรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพเพื่อความเป็นพลเมืองซึ่งไม่ใช่เรียนรู้เพื่อการแข่งขันแต่จะต้องเรียนรู้เรื่องการประนีประนอม การทำงานร่วมกับคนอื่นเพราะประชาธิปไตย คือ การอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นนักเรียนจะได้เรียนรู้ที่จะแก้ไขความขัดแย้ง เรียนรู้ที่จะตกลงกันและเรียนรู้ที่จะทำงานและอยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างสมานฉันท์

๓.๔ ส - สังคม สังคมทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์ล้วนมีอิทธิพลต่อจิตพฤติกรรม การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน พฤติกรรมการเลียนแบบที่เกิดขึ้นมาจากการขาดการยั้งคิดของนักเรียน และขาดการให้คำปรึกษาอย่างถูกวิธี ดังนั้นสังคมจึงมีทั้งคุณและโทษแก่นักเรียนหากเลือกใช้ประโยชน์อย่างไม่เหมาะสม การให้คำปรึกษา การเป็นเพื่อน และการทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของการรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติเป็นสิ่งที่สำคัญ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ๒. พัฒนาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม และ ๓. วิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยส่วนแรกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ(Empirical Analysis) โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปฏิบัติการ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยโครงการกิจกรรม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงผู้แทนจากหน่วยงานนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางเบื้องต้นก่อนที่จะนำเสนอคณาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำชี้แนะในการพัฒนาแนวทาง ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลอภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจำนวน ๓ ข้อ คือ ๑). ศึกษาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ๒). พัฒนาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม และ ๓). วิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

๕.๑.๑ ผลการวิจัย

การเสนอการวิจัยแบบผสมวิธี โดยส่วนแรกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Empirical Analysis) และส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปฏิบัติการ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ข้อ โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ ๑ จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม

พื้นฐานจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย จำนวน ๒๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๒ ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๒๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๓

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม พบว่าจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า ด้านจิตภาวนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ คือด้านปัญญาภวานารวมถึง ด้านศีลภาวนา อยู่ในระดับมาก และด้านกายภวานามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม (ด้านกายภวานา)อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ารู้จักการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีการดูแลเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกาย อยู่ในระดับมาก และ มีการเสพบริโภค การใช้สอยเพื่อการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม (ด้านศีลภวานา) พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รู้จักใช้วินัยในการดำรงชีวิตมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพะ อยู่ในระดับมาก และมีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม (ด้านจิตภวานา) พบว่า จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมด้านจิตภวานา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีสติควบคุมให้อยู่ในทางไม่หันเหไปในทางเสื่อมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั่งมั่น โปร่งโล่ง อยู่ในระดับมาก และ มีสติมีสมาธิ มีความตั่งมั่น เข้มแข็งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

จิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม (ด้านปัญญาภวานา) พบว่าจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภวานา มีอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และหลักบาปบุญคุณโทษมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการศึกษาที่เกี่ยวของต้องใช้ในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมาก และมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก

ตอนที่ ๒ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

กระบวนการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมมีลักษณะอย่างไร ผลการวิจัย พบว่ากระบวนการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักภavana ๔ ในการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

๑) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภavana

การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภavana ด้วยกิจกรรม “กายพัฒนา ดูฟังเป็น กินอยู่เป็น กิริยามารยาทงาม” พบว่าการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภavana (Physical Development) โดยการพัฒนาทางกายหรือสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพด้วยความเพียร ความวิริยะอุตสาหะ ไม่ทอดทิ้งเมื่อเวลาประสบปัญหา รวมถึงการเคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหามากกว่าการใช้กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย รวมถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ประพฤติในสิ่งที่ประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่น และต่อสังคม

๒) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภavana

การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภavana ด้วยกิจกรรม “พฤติกรรมดี “มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ไม่เบียดเบียน มีสัมมาอาชีวะ” พบว่า การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภavana (Social Development) เป็นการพัฒนาด้านความประพฤติ การตั้งอยู่ในระเบียบวินัย และการเคารพความแตกต่าง พัฒนาทักษะในการฟัง และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง และยังเป็นกรปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น และสังคมอย่างเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนรวมถึงเคารพในความเสมอภาพ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น ความเท่าเทียมกัน

๓) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภavana

การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภavana ด้วยกิจกรรม “จิตใจ ดิงาม ตั้งมั่น เข้มแข็ง เบิกบาน” พบว่าการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัด

นครปฐม ด้านจิตภาวนา (Emotional Development) เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความพร้อมทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านคุณภาพจิต เป็นการสร้างและพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรมเป็นการสร้างเสริมด้านจิตใจให้ดีงาม เป็นเกราะป้องกันสิ่งชั่วร้ายจากสภาพแวดล้อม สังคม ทั้งยังมีจิตใจที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสัมมาคารวะ นอบน้อมกับผู้หลักผู้ใหญ่ เคารพสิทธิ ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ด้านสมรรถภาพจิต เป็นการสร้างให้นักเรียนมีจิตใจ มีความสามารถ มีสติ มีความเพียร ความอดทน มีความเชื่อมั่นในคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี และด้านสุขภาพจิต เป็นการสร้างให้จิตใจมีสุขภาพดี โดยการตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนโดยการตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน

๔) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา

การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา ด้วยกิจกรรม “ปัญญา ฐานชีวิตที่ดี ทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้” พบว่าการพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา (Wisdom Development) เป็นการฝึกและพัฒนาในการรับรู้ การเรียนรู้ผ่านการรู้จัก วินิจฉัย ไตร่ตรองผ่านเหตุและผล ฟังตนเองและรับผิดชอบต่อตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์ ไม่บิดเบือนและเอนเอียงด้วยอคติ โดยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และจิตใจมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว

ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย บ-ว-ร-ส

๑) บ – บ้าน หรือครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน ครอบครัว พ่อ แม่ พี่ น้องและเครือญาติเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การให้ความรู้ ความอบอุ่น ความเข้าใจจากคนใกล้ชิดเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งการสร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจ และด้านร่างกายอันจะนำมาซึ่งการสร้างทัศนคติ ค่านิยม การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการติดตาม ดูแลพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นและทำการแก้ไขได้อย่างทันท่วงที รวมถึงการเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถานศึกษาในการบ่มเพาะและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนอีกด้วย

๒) ว - วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน รวมถึงการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนให้แก่เยาวชนและสังคม ทั้งนี้วัดยังเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการอบรมแก่นักเรียนผ่านการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเพื่อกลุ่มเกลา และปูพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมอันพึงปฏิบัติในสังคมแก่เด็กนักเรียน

๓) ร - โรงเรียนรวมถึงครูอาจารย์ผู้ประสิทธิประสาทวิชาให้แก่นักเรียน เพื่อนผู้ซึ่งใกล้ชิดกับนักเรียนรอลงมาจากครอบครัว และมีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของนักเรียน นักเรียนจะถูกอบรม สั่งสอน และเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจะเกิดขึ้นจากโรงเรียน การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย กิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย การให้ความรู้ การฝึกทักษะ ประสบการณ์ การเรียนรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพเพื่อความเป็นพลเมืองซึ่งไม่ใช่เรียนรู้เพื่อการแข่งขันแต่จะต้องเรียนรู้เรื่องการประนีประนอม การทำงานร่วมกับคนอื่นเพราะประชาธิปไตย คือ การอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นนักเรียนจะได้เรียนรู้ที่จะแก้ไขความขัดแย้ง เรียนรู้ที่จะตกลงกันและเรียนรู้ที่จะทำงานและอยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างสมานฉันท์

๔) ส - สังคม สังคมทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์ล้วนมีอิทธิพลต่อจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน พฤติกรรมการเล่นแบบที่เกิดขึ้นมาจากการขาดการยั้งคิดของนักเรียน และขาดการให้คำปรึกษาอย่างถูกวิธี ดังนั้นสังคมจึงมีทั้งคุณและโทษแก่นักเรียนหากเลือกใช้ประโยชน์อย่างไม่เหมาะสม การให้คำปรึกษา การเป็นเพื่อน และการทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของการรับผิดชอบต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติเป็นสิ่งที่สำคัญ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้จะกล่าวถึงการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑ การศึกษาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า พื้นฐานจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้

๑) จิตพฤติกรรมการณ์เยาวชนด้านกายภาพ จากผลการวิจัยพบว่าจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ พบว่ามีการดูแล เอาใจใส่สุขภาพร่างกายมีสุขภาพทั่วไปสมบูรณ์แข็งแรง มีการใช้ประสาทตาและหูเป็นสำคัญ และใช้อย่างมีสติ รู้ตัว มีการเสพบริโภค การใช้สอยเพื่อการพัฒนา เห็นคุณค่า ดูแลรักษา มีความซาบซึ้งมีความสุขในการได้อยู่กับธรรมชาติ มีการพัฒนาร่างกายให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม มีการอบรมเรื่อง

กิริยามารยาท รู้จักการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น รู้จักความพอดี พอประมาณ มีการดูแลที่พิกาศัย ตลอดจนเครื่องนุ่งห่ม และมีการดูแลเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกายสอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมสุข นิธิอุทัย** ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย ผลวิจัยพบว่า การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธ ศึกษาความหมายพฤติกรรม เยาวชนตามแนวพุทธตามการกระทำสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน อันเป็นผลมาจากการบงการของตัณหา มีเป้าหมายของการพัฒนาเยาวชน มี ๓ ชั้นคือ ๑) เป้าหมายในปัจจุบัน ๒) เป้าหมายในอนาคต ๓) เป้าหมายขั้นสูงสุด จุดเริ่มต้นของการพัฒนาของเยาวชนตาม แนวพุทธ คือ สัมมาทิฐิการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชน ตามแนวพุทธโดยใช้ หลักไตรสิกขา สถาบันทางสังคมเป็นโปรโตโมสช่วยส่งเสริมการพัฒนาแนวพุทธให้แก่เยาวชน สำหรับการพัฒนาเยาวชนใน สังคมไทย ศึกษาพฤติกรรมของ เยาวชนที่สามารถวัดได้ เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนครอบคลุม ๔ ด้านคือ ๑) ไม่เบียดเบียนตนเอง ๒) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓) รับผิดชอบต่อหน้าที่ ๔) พัฒนาตนเองและช่วยพัฒนาผู้อื่นและสังคม สาเหตุของพฤติกรรมไม่พึงประสงค์เกิดจากสาเหตุทางครอบครัว เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชน คือการมีทัศนคติที่ดีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เยาวชนกระทำพฤติกรรมนั้น การส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ การพัฒนาวินัยในตน การพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ การพัฒนาความสามารถในการคิด บทบาทของสถาบันทางสังคมมีส่วนในการอบรมสั่งสอน ชัดเกล้า และเป็นแบบอย่างให้แก่เยาวชน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา พัฒนาการของการพัฒนาเยาวชน ตามแนวพุทธในสังคมไทย พบพัฒนาการของการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในเรื่อง ความหมายของพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตามแนวพุทธในสังคมไทย จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชน ตามแนวพุทธในสังคมไทย เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย การส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวพุทธในสังคมไทย และบทบาทของสถาบันทางสังคมในการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทยขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับหลักภาวา โดย **พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)**^{๑๑๔} ได้กล่าวว่า หลักภาวา ๔ เป็นหลักที่ควรนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตน ให้เจริญก้าวหน้าและมีความสุข เจตจำนงของจิตใจ แสดงตัวออกมาสู่พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญญาที่รู้ที่เข้าใจมากมาพัฒนาพฤติกรรมให้ทำได้ผลดียิ่งขึ้น

๒) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านศีลภาวา จากผลการวิจัยพบว่าจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมด้านศีลภาวาพบว่า ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่นรู้จักสงเคราะห์ มีความเกื้อหนุนทำให้เกิดไมตรีและความสามัคคี มีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพ มีความเคารพ รักษากฎเกณฑ์ กติกา จรรยาบรรณกฎหมาย รู้จักใช้วินัย

^{๑๑๔} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), *พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์*, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๖).

ในการดำรงชีวิต มีการแบ่งปันสงเคราะห์ช่วยเหลือกันและกัน จูงใจให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ อันเป็นวินัยภายนอก มีการปลูกฝังและเสริมสร้างความมีวินัยในตนเอง มีวิถีชีวิตที่ปิดทงเสื่อมจาก อบายมุขและสิ่งมอมเมาทั้งหลาย มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประทีป จินฉัตร**^{๑๑๖} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตาม แนวพระพุทธศาสนา” พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนว พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอก คือ กายภาวนา และศีลภาวนา และปัจจัยภายใน คือ จิตภาวนาและปัญญาภาวนา โดยร่วมกันอธิบายนงานเสร็จได้ร้อยละ ๒๒ และร่วมกันอธิบายจิต สาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ร้อยละ ๖๒ แสดงให้เห็นว่าภาวนา ๔ สามารถนำมา พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับหลักภาวนา โดย**พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)**^{๑๑๗} ได้กล่าวว่า หลักภาวนา ๔ เป็นหลักที่ควรนำมาเป็นแนวทาง ในการพัฒนาตนให้เจริญก้าวหน้าและมีความสุข เจตจำนงของจิตใจ แสดงตัวออกมาสู่พฤติกรรมที่ สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญญาที่รู้ที่เข้าใจมากมาพัฒนาพฤติกรรมให้ทำได้ผลดียิ่งขึ้น

๓) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านจิตภาวนา จากผลการวิจัยพบว่าจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมือง ที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมด้านจิตภาวนาพบว่า มีความร่าเริง เบิกบาน สดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั้งมั่น โปร่งโล่ง การความเพียรพยายาม บากบั่นอดทน มีสติควบคุม ให้อยู่ในทางไม่หันเหไปในทางเสื่อม มีความศรัทธา มีความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา มีสติมีสมาธิ มี ความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดีด้วยใจ มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความละเอียดใจ เมื่อทำผิด ก็สามารถยอมรับความผิดพลาดได้ มีความร่าเริง เบิกบาน สดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั้งมั่น โปร่งโล่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ **ประทีป จินฉัตร**^{๑๑๘} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนว พระพุทธศาสนา” พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอก คือ กายภาวนา และศีลภาวนา และปัจจัยภายใน คือ จิตภาวนาและ ปัญญาภาวนา โดยร่วมกันอธิบายนงานเสร็จได้ร้อยละ ๒๒ และร่วมกันอธิบายจิตสาธารณะของ เยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ร้อยละ ๖๒ แสดงให้เห็นว่าภาวนา ๔ สามารถนำมาพัฒนาจิต สาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับหลักภาวนา โดย

^{๑๑๖} ประทีป จินฉัตร, “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา”, **วารสารพฤติกรรม ศาสตร์**, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๘): ๑๑๐-๑๓๔.

^{๑๑๗} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์**, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๖).

^{๑๑๘} ประทีป จินฉัตร, “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา”, **วารสารพฤติกรรม ศาสตร์**, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๘): ๑๑๐-๑๓๔.

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต)^{๑๑๙} ได้กล่าวว่า หลักภาวนา ๔ เป็นหลักที่ควรนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนให้เจริญก้าวหน้าและมีความสุข เจตจำนงของจิตใจ แสดงตัวออกมาสู่พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญญาที่รู้ที่เข้าใจมากมาพัฒนาพฤติกรรมให้ทำได้ผลดียิ่งขึ้น

๔) จิตพฤติกรรมเยาวชนด้านปัญญาภาวนา จากผลการวิจัยพบว่าจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมด้านปัญญาภาวนาพบว่า มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และหลักบาปบุญคุณโทษ มีอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจให้ใฝ่รู้ มีทักษะชีวิต เท้าทันต่อสิ่งเร้าภายนอกและกิเลสภายในตน สามารถคิดวิเคราะห์ ประมวลผล ตลอดจนฝึกให้สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคลอยู่เสมอ ๆ มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม รู้จักคิด พิจารณา วินิจฉัยไตร่ตรอง ใช้วิจารณ์ญาณในการแก้ไขปัญหา รู้วิชาซึ่งการงานที่เป็นหน้าที่ของตน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น-ดับทุกข์เป็น การมีความรู้ที่เกี่ยวข้องต้องใช้ในการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประทีป จินฉัตร**^{๑๒๐} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา” พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอก คือ ภาวนา และศีลภาวนา และปัจจัยภายใน คือ จิตภาวนาและปัญญาภาวนา โดยร่วมกันอธิบานเจตจำนงเสรีได้ร้อยละ ๒๒ และร่วมกันอธิบายจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ร้อยละ ๖๒ แสดงให้เห็นว่าภาวนา ๔ สามารถนำมาพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนาได้ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับหลักภาวนา โดย**พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต)**^{๑๒๑} ได้กล่าวว่า หลักภาวนา ๔ เป็นหลักที่ควรนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนให้เจริญก้าวหน้าและมีความสุข เจตจำนงของจิตใจ แสดงตัวออกมาสู่พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญญาที่รู้ที่เข้าใจมากมาพัฒนาพฤติกรรมให้ทำได้ผลดียิ่งขึ้น

๒ การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐมโดยใช้หลักภาวนา ๔ ในการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

^{๑๑๙} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), **พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์**, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๖).

^{๑๒๐} ประทีป จินฉัตร, “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา”, **วารสารพฤติกรรมศาสตร์**, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๘): ๑๑๐-๑๓๔.

^{๑๒๑} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), **พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์**, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๖).

๑) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาวนา คือการพัฒนาทางกายหรือสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพด้วยความเพียร ความวิริยะอุตสาหะ ไม่ทอดทิ้งเมื่อเวลาประสบปัญหา รวมถึงการเคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหามากกว่าการใช้กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย รวมถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่น และต่อสังคมสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ญาณภัทร สีหะมงคล**^{๑๒๒} ได้ศึกษาวิจัย “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา” พบว่า การพัฒนาจิตอาสาของผู้เรียนอาชีวศึกษา ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมกับกลุ่มเพื่อนในสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษา รวมทั้งการใช้ตัวแบบที่ดีที่สามารถเป็นแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะได้ โดยให้ประพฤติปฏิบัติตามบุคคลในครอบครัวผู้นำทางสังคม หรือบุคคลสาธารณะอื่น ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อผู้เรียน และถือเป็นต้นแบบของการประพฤติปฏิบัติที่ดี ขณะเดียวกันสอดคล้องกับ**พระฐิตะวงษ์ อนุตตโร** ได้ศึกษาวิจัย ผลของการใช้หลักธรรมภาวนา ๔ ที่มีต่อการสร้างภูมิคุ้มกันตนด้านการดื่มเครื่องดื่มผสม แอลกอฮอล์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมภาวนา ๔ ก่อนเข้าปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๐ และหลังเข้าปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ส่วนพฤติกรรมกรการสร้างภูมิคุ้มกันการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ ก่อนเข้าปฏิบัติในกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๗ หลังการเข้าปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ จากการเปรียบเทียบทั้ง ๒ กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จากผลการสัมภาษณ์นักเรียนหลักการเข้าร่วมกิจกรรมการปฏิบัติตามหลักธรรมภาวนา ๔ พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมมารับผิดชอบในโรงเรียน และที่บ้าน ลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการดื่มเครื่องดื่มผสม แอลกอฮอล์

๒) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาวนา (Social Development) เป็นการพัฒนาด้านความประพฤติ การตั้งอยู่ในระเบียบวินัย และการเคารพความแตกต่าง พัฒนาทักษะในการฟัง และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง และยังเป็น การปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น และสังคมอย่างเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนรวมถึงเคารพในความเสมอภาพ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น ความเท่าเทียมกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ**ปรมต วรรณบวร, สุรพล สุยะพรหมและบุษกร วัฒนบุตร** ได้ศึกษาวิจัย “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” พบว่า ความเป็นพลเมืองเพื่อ

^{๑๒๒} ญาณภัทร สีหะมงคล, “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา”, **วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘): ๔๗๙-๔๘๖.

การส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น มีลักษณะสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมโดย ยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความรู้ความเข้าใจทาง การเมืองเคารพหลักความเสมอภาค เคารพสิทธิของกันและกัน เท่าเทียมกัน กล่าวเสนอความคิดต่อ ส่วนรวม ให้เวลากับกิจกรรมทางการเมืองคำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ มีน้ำใจ เลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์ ฟังตนเอง ดำรงชีวิตตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร กล่าวแสดงออก มีความ รับผิดชอบในตนเองในขณะที่ความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๓) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิง พุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภาวนา (Emotional Development) เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความ พร้อมทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ซึ่งแบ่ง ออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านคุณภาพจิต เป็นการสร้างและพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรมเป็นการสร้าง เสริมด้านจิตใจให้ตั้งงาม เป็นเกราะป้องกันสิ่งชั่วร้ายจากสภาพแวดล้อม สังคม ทั้งยังมีจิตใจที่มีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสัมมาคารวะ นอบน้อมกับผู้หลักผู้ใหญ่ เคารพสิทธิ ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ด้านสมรรถภาพจิต เป็นการสร้างให้นักเรียนมีจิตใจ มีความสามารถ มีสติ มีความเพียร ความอดทน มี ความเชื่อมั่นในคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี และด้านสุขภาพจิต เป็นการสร้างให้จิตใจมีสุขภาพดี โดยการตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมืองที่ ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนโดยการตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่ จะรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วัฒนา ไตต่อผล, ภูฟ้า เสวกพันธ์, วาริรัตน์ แก้วอุไร และอมรรัตน์ วัฒนาร**^{๑๒๓} ได้ศึกษาวิจัย “หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมร่วมกับการเรียนรู้ด้วยการรับ ใช้สังคม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” พบว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะในด้านการ ปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นโยชน์ต่อส่วนรวมที่มีผลการเปรียบเทียบต่ำกว่าด้านอื่นนั้น อาจเนื่องมาจากการ ปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นโยชน์ต่อส่วนรวมต้องรอเวลา โอกาสและใช้เวลาในการประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการทำกิจกรรม จึงทำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมไม่บ่อยครั้ง ส่งผลให้คุณลักษณะจิต สาธารณะด้านนี้ มีผลต่ำกว่าด้านอื่น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่เป็นโยชน์ ต่อ ส่วนรวมมากขึ้น ควรมีการวางแผนในการจัดกิจกรรมและความพร้อมในการประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นโยชน์ต่อส่วนรวมให้เรียบร้อย ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับ

^{๑๒๓} วัฒนา ไตต่อผล, ภูฟ้า เสวกพันธ์, วาริรัตน์ แก้วอุไร และอมรรัตน์ วัฒนาร, “หลักสูตรเสริมสร้างจิต สาธารณะตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมร่วมกับการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม สำหรับนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๘): ๑-๑๒.

งานวิจัยของสมปอง ช่วยพรม และวาริรัตน์ แก้วอุไร^{๑๒๔} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามหลักการเรียนรู้แบบปรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา” พบว่า แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ คือ จัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงปัญหาจากชีวิตจริงในชุมชนของตน ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ สำรวจและนำมาสู่การลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงด้วยการปรับใช้สังคมที่เชื่อมโยงจากหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบนำไปสู่การเกิดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ

๔) การพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภานา (Wisdom Development) เป็นการฝึกและพัฒนาในการรับรู้ การเรียนรู้ผ่านการรู้จัก วินิจฉัย ไตรตรองผ่านเหตุและผล ฟังตนเองและรับผิดชอบตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์ ไม่ปิดป้องและเอนเอียงด้วยอคติ โดยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และจิตใจมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน สอดคล้องกับงานวิจัยของอรพินทร์ ชูชม ได้ศึกษาวิจัย การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอและตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่การถ่ายทอดทางปัญญา สังคมอารมณ์ของบิดา มารดา (ได้แก่ การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญาและการถ่ายทอด จิตสาธารณะ) การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคมอารมณ์จากทางโรงเรียน (ได้แก่บรรยากาศ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากโรงเรียนการปลูกฝัง การบริโภคด้วยปัญญาจากโรงเรียน และการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสาธารณะจากทางโรงเรียน) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน ได้แก่การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน และการเห็นแบบอย่างจิตสาธารณะจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น และองค์ประกอบทางจิตสำนึกทางปัญญามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและคุณภาพชีวิต ของเยาวชนวัยรุ่น กล่าวคือเยาวชนวัยรุ่นที่ได้รับการถ่ายทอดทางปัญญาสังคมอารมณ์จาก ครอบครัวโรงเรียน เพื่อนอย่างเหมาะสมมากและมีการควบคุมตนเองสูง จะมีความฉลาดทาง อารมณ์จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญาและจิตสาธารณะ สูงตามไปด้วยรวมทั้งมีพฤติกรรมเอื้อต่อ สังคมสูง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาสูงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยอิทธิพลของการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม อารมณ์จากบิดา

^{๑๒๔} สมปอง ช่วยพรม และวาริรัตน์ แก้วอุไร, “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามหลักการเรียนรู้แบบปรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๑๓๓-๑๔๖.

มารดาครู อาจารย์และเพื่อน กับการควบคุมตนเอง ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ ร้อยละ ๖๙ โดยการถ่ายทอดทางปัญญาสังคมอารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุดรองลงมาอิทธิพลของการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น

๓ การวิเคราะห์การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมจำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการ บ-ว-ร-ส เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย **บ – บ้าน** หรือครอบครัวหรือครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน ครอบครัว พ่อ แม่ พี่ น้องและเครือญาติเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การให้ความรู้ ความอบอุ่น ความเข้าใจจากคนใกล้ชิดเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งการสร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจ และด้านร่างกายอันจะนำมาซึ่งการสร้างทัศนคติ ค่านิยมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการติดตาม ดูแลพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นและทำการแก้ไขได้อย่างทันที่ รวมถึงการเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถานศึกษาในการบ่มเพาะและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมศักดิ์ ศรีสันติสุข วิทยุทธ์ จำรัสพันธุ์และนักฎพงษ์ ดวงมนตรี**^{๑๒๕} ได้ศึกษาวิจัย “การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผล การมีส่วนร่วมทางการเมืองของครอบครัว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว **ว – วัด** เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน รวมถึงการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่เยาวชนและสังคม ทั้งนี้วัดยังเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการอบรมแก่นักเรียนผ่านการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเพื่อกลุ่มเกลา และปูพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมอันพึงปฏิบัติในสังคมแก่เด็กนักเรียน **ร – โรงเรียน** ครูอาจารย์ และเพื่อน นักเรียนจะถูกอบรม สั่งสอน และเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจะเกิดขึ้นจากโรงเรียน การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย กิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย การให้ความรู้ การฝึกทักษะ ประสบการณ์ การเรียนรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพเพื่อความเป็นพลเมืองซึ่งไม่ใช่เรียนรู้เพื่อการแข่งขันแต่จะต้องเรียนรู้เรื่องการประนีประนอม การทำงานร่วมกับคนอื่นเพราะประชาธิปไตย คือ การอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นนักเรียนจะได้เรียนรู้ที่จะแก้ไขความขัดแย้ง เรียนรู้ที่จะตกลงกันและเรียนรู้ที่จะทำงานและอยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างสมานฉันท์ สอดคล้องกับงานวิจัย

^{๑๒๕} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข วิทยุทธ์ จำรัสพันธุ์และนักฎพงษ์ ดวงมนตรี, “การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น”, วารสารวิจัย มข, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๘): ๓๕๙-๓๖๙.

ของสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิรักษ์ โรจนหัสติน, เรขา ชูสุวรรณ และเอกรินทร์ สังข์ทอง^{๑๒๖} ได้ศึกษาวินิจฉัย “หลักการคิดสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง” พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้ในวิทยาการต่าง ๆ และเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล มีความตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ มีระเบียบวินัย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตน และเข้าใจต่อบทบาทของตนเอง ในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อให้ผู้ผ่านการศึกษามีความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้พัฒนาตนเอง พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศชาติ ให้เจริญยิ่งขึ้น และ ส - สังคม สังคมทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์ล้วนมีอิทธิพลต่อจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน พฤติกรรมการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาจากการขาดการยั้งคิดของนักเรียน และขาดการให้คำปรึกษาอย่างถูกวิธี ดังนั้นสังคมจึงมีทั้งคุณและโทษแก่นักเรียนหากเลือกใช้ประโยชน์อย่างไม่เหมาะสม การให้คำปรึกษา การเป็นเพื่อน และการทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการตัดสินใจที่อยู่บนพื้นฐานของการรับผิดชอบต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติเป็นสิ่งที่สำคัญ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ควรปรับปรุงแผนพัฒนาการศึกษาให้ครอบคลุม มีความชัดเจน เข้าใจง่าย โดยมุ่งเน้นเพื่อการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับนักเรียน

๒) โรงเรียนหรือสถานศึกษาควรมีบทบาทในการดำเนินการและให้ความสำคัญในการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยไปพร้อมกับการสนับสนุนการประพฤติปฏิบัติในหลักธรรมที่ถูกต้อง เพื่อให้นักเรียนได้มีความเข้าใจและเกิดจิตสำนึกทางการเมืองและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีมีศีลธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) สถาบันที่เกี่ยวข้องควรสร้างการตระหนักรู้ให้กับนักเรียน เช่น บ้านและครอบครัว ควรอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เกิดความตระหนักรู้การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย วัดควรเป็นผู้นำในการสร้างและสอดแทรกการตระหนักรู้ในทุกกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับโรงเรียน ชี้แนะการกระทำ

^{๑๒๖} สุทธิรักษ์ โรจนหัสติน, เรขา ชูสุวรรณ และเอกรินทร์ สังข์ทอง, “หลักการคิดสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง”, วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๐): ๒๐๗-๒๑๗.

ที่ถูกต้องและเหมาะสม โรงเรียน ควรสอดแทรกการสร้างคุณธรรม จริยธรรม ทักษะคิดและการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย สังคมควรตระหนักในคุณและโทษของการสื่อสารที่ไร้จริยธรรมอันส่งผลให้เกิดค่านิยมที่ไม่ถูกต้องแก่นักเรียน

๒) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว ศาสนาและสถานศึกษาในการบ่มเพาะและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนรวมถึงการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

๓) ควรมีการติดตามความต่อเนื่องและยั่งยืนของการแสดงออกจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน โดยใช้เวลาในการประชุมประจำ สัปดาห์ ในช่วงชั่วโมงระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือชั่วโมงกิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาด และเก็บข้อมูลเพื่อทราบถึงความคงทนของคุณลักษณะจิตพฤติกรรม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมที่เหมาะสมในการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนเพิ่มเติม เช่น หลักสังคหวัตถุ ๔, อปริหานิยธรรม ๗

๒) ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบการเสริมสร้างจิตพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนกับกลุ่มอื่น หรือจังหวัดอื่น เช่น นักเรียนอาชีวศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source)

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source)

๑.๑ หนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2535.

กรมวิชาการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และการวิเคราะห์สาระสำคัญ. กรุงเทพมหานคร : ครูสภา, 2542.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ๒๕๕๑.

กันยา สุวรรณแสง. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, ๒๕๔๒.

กิตติศักดิ์ ปรกติ, เอกสารประกอบการอภิปรายความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ไทยในการประชุมวิชาการของสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ประจำปี 2554 ระหว่างวันที่ 22-24, มีนาคม 2555 ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ, 2555.

บุญชู คำขาย และคณะ. พฤติกรรมกับการพัฒนาตน. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๕.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ และคณะ. ภาพอนาคตและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.,2546

จิราพร พรายมณี และคณะ. รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะความเป็นมนุษย์และพลเมืองดีของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุนันทา, 2550.

จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

นพคุณ นิตามณี. **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๗.

ประทีป จินนี่. **เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิเคราะห์พฤติกรรมและการปรับพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๔๐

ประสาน – ทิพวรรณ หอมพูล, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : พิเศษจุฬารพิมพ์, ๒๕๓๗

พรรณราย ทรัพย์ะประภา. **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). “**พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต**”, พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต., **จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ พุทธธรรม, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). “**พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**”. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ไพบูลย์ เทวรักษ์. **จิตวิทยาศึกษาพฤติกรรมภายนอกและภายใน**. กรุงเทพฯ : เอส.ดี.เพรส, ๒๕๓๗.

ลิขิต ธีรเวคิน. **วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

วลัย พานิช. **ความเป็นพลเมืองดีในวิชาสังคมศึกษา การวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษา ประมวลบทความการเรียนการสอนและการวิจัยระดับมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2542.

วิทยากร เชียงกุล. **อธิบายศัพท์จิตวิทยาและการพัฒนาตนเอง**. กรุงเทพฯ: สายธารน้ำ, ๒๕๕๒.

วิไลวรรณ ศรีสงคราม. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ลกรุ๊ป, ๒๕๔๙.

ศักดิ์ชัย นิรัญทิวี่. **รายงานการวิจัยเอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์, 2548.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. **การปรับพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ , ๒๕๒๖

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561)**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2554.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพฯ , 2548.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. การเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๙.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การส่งเสริมวิถี

ประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมค่าย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๔.

สิริวรรณ ศรีพหล. การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสื่อประสมสำหรับครูสังคมศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน. นนทบุรี, 2552.

สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. การเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙.

สุรพงษ์ ชูเดช. เอกสารประกอบการสอนวิชาSSC231จิตวิทยาทั่วไป(General Psychology).

สายวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ๒๕๔๔.

สุรวุฒิ ปัดไธสง. การเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมือง : รากแก้วกระบวนการสร้างประชาสังคม ในขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง, 2542.

๑.๒ รายงานวิจัย/วิทยานิพนธ์

ภักดิ์สร ไพบุลย์ธิตีพรชัย. ความเป็นพลเมืองของนักเรียนโรงเรียนพาณิชย์การบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

ปลินธร เพ็ชรฤทธิ. สภาพและปัญหาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2550.

พิชญ์รัชต์ บุญช่วย. “การศึกษากระบวนการสร้างภavana ๔ โดยใช้หลักไตรสิกขา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

วันทนา จันทพันธ์. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อภาคการเมือง : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2552.

สมสุข นิธิอุทัย. การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สุทธิพร บุญส่งและคณะ. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน สำหรับนักศึกษาสายอาชีวศึกษา, 2550, เข้าถึงได้จาก <http://www.research.ac.th>.

๑.๓ วารสาร

ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล. จิตวิทยาแนวพุทธ: แนวทางเพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์.

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๔ เดือนตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒.

ญาณภัทร สีหะมงคล. ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักศึกษาอาชีวศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘.

ประทีป จินนี. ศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารพฤติกรรมศาสตร์ ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๘ ลิขสิทธิ์โดย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปรีชา ตงมณี. หน้าที่พลเมืองดีกับสภาพและการแก้ไขปัญหาสังคม. วารสารพัฒนาหลักสูตร อันดับที่ 75. มีย.31(19-24), 2531.

รัตนา นวลหนูและคณะ. ศึกษาการบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๑. วารสารรายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๐ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒ ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ฤาษุดา เทพยากุล. การศึกษาวิชาความเป็นพลเมือง. วารสารเรียนรู้ประชาธิปไตย. ปีที่ 3 ฉบับที่ 9 มกราคม - มีนาคม 2554.

วิรัตน์ บัวขาว. หลักสูตรยุคโลกาภิวัตน์. วารสารความรู้วิชาการ. กันยายน 2541.

สมปอง ช่วยพรหมและคณะ. ศึกษาการพัฒนาารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามหลักการเรียนรู้แบบปรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2559.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุขและคณะ. ศึกษาการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิจัย มข. ๑๐ (๔) : ต.ค. - ธ.ค., ๒๕๔๘.

๒. ภาษาต่างประเทศ

Allen, R. and Santrock, J.W. Psychology ,**The Contexts of Behavior**, United State of America : Wm. C. Brown Communication,1993.

Feldman. R. S., **Understanding Psychology**. (4th ed.),New York : McGraw Hill,Inc, 1996.

Halonen and Santrock. J. W., **Psychology**. (2nd ed.) ,Boston : The McGraw-Hill Companies,Inc,1996.

๓.เว็บไซต์

<http://www.nineplusdesign.com/teach/human/chapter3.pdf>, ค้นข้อมูลวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

<https://sites.google.com/site/wingsswagger/3-thvsdi-thangkar-phyabal-sukhphaph-> ค้นข้อมูลวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

<https://sites.google.com/site/wingsswagger/3-thvsdi-thangkar-phyabal-sukhphaph-cit/3-1-thvsdi-cit-wikhraah-samphanthphaph-rahwang-bukhkhk-laea-cit-sangkham>, ค้นข้อมูลวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

<http://www.kroobannok.com/35946>, ค้นข้อมูลวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

<http://www.ocsc.go.th/ocsc/th/uploads/file/ethic/f6.pdf>, คู่มือ : การพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติ ตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือนสำหรับคณะกรรมการจริยธรรม, หน้า ๑๔-๑๖, ค้นข้อมูลวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

<https://www.gotoknow.org/posts/211178>, ค้นข้อมูลวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

<http://www.kpi.ac.th>.สมหวัง พิริยานุวัฒน์, คุณลักษณะของพลเมืองดีในศตวรรษที่ 21, เอกสารยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา เพื่อความเป็นพลเมืองและพลโลกในศตวรรษที่ 21, มปป.

<http://www.kpi.ac.th.kpith/pdf>,ศรัณยู หมั่นทรัพย์. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง : ฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง, ม.ป.ป.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

ชื่อ.....นามสกุล.....

ส่วนงาน/โรงเรียน.....

เรื่อง : การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน
ในจังหวัดนครปฐม

*****

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามคำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ○ หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับ
ผู้ตอบแบบประเมิน

๑. เพศ

 ชาย หญิง

๒. ระดับชั้น

 มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ มัธยมศึกษาปีที่ ๖**ตอนที่ ๒** แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนในจังหวัดนครปฐม๒.๑ การวัดการศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนใน
จังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ (Physical Development)

ข้อ	คำถาม	ระดับจิตพฤติกรรม				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑.	มีการดูแล เอาใจใส่สุขภาพร่างกายมีสุขภาพทั่วไปสมบูรณ์แข็งแรง					
๒.	มีการใช้ประสาทตาและหูเป็นสำคัญ และใช้อย่างมีสติรู้ตัว					
๓.	มีการเสพบริโภค การใช้สอยเพื่อการพัฒนา					
๔.	เห็นคุณค่า ดูแลรักษา มีความซาบซึ้งมีความสุขในการได้อยู่กับธรรมชาติ					
๕.	มีการพัฒนาร่างกายให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม					
๖.	มีการอบรมเรื่องกิริยามารยาท					
๗.	รู้จักการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น					
๘.	รู้จักความพอดี พอประมาณ					
๙.	มีการดูแลที่พักอาศัย ตลอดจนเครื่องนุ่งห่ม					
๑๐.	มีการดูแลเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกาย					

๒.๒ การวัดการศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนใน
จังหวัดนครปฐม ด้านศีลภาวนา (Social Development)

ข้อ	คำถาม	ระดับจิตพฤติกรรม				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑.	ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่นรู้จักสงเคราะห์					
๒.	มีความเกื้อหนุนทำให้เกิดมิตรและความสามัคคี					
๓.	มีความสุจริตในการประกอบสัมมาอาชีพ					
๔.	มีความเคารพ รักษากฎเกณฑ์ กติกา จรรยาบรรณกฎหมาย					
๕.	รู้จักใช้วินัยในการดำรงชีวิต					
๖.	มีการแบ่งปันสงเคราะห์ช่วยเหลือกันและกัน					
๗.	จงใจให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์อันเป็นวินัยภายนอก					
๘.	มีการปลูกฝังและเสริมสร้างควมมีวินัยในตนเอง					
๙.	มีวิถีชีวิตที่ปิดทางเสื่อมจากอบายมุขและสิ่งมอมเมาทั้งหลาย					
๑๐.	มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต					

๒.๓ การวัดการศึกษาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนใน
จังหวัดนครปฐมด้านจิตภาวนา (Emotional Development)

ข้อ	คำถาม	ก่อนการอบรม				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑.	มีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั้งมั่น โปร่งโล่ง					
๒.	การความเพียรพยายาม บากบั่นอดทน					
๓.	มีสติควบคุมให้อยู่ในทางไม่หันเหไปในทางเสื่อม					
๔.	มีความศรัทธา มีความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา					
๕.	มีสติมีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง					
๖.	มุ่งมั่นทำดีด้วยใจ					
๗.	มีความกตัญญูรู้คุณ					
๘.	มีจิตใจเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ					
๙.	ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความละเอียดใจ เมื่อทำผิด ก็สามารถยอมรับความผิดพลาดได้					
๑๐.	มีความร่าเริง เบิกบานสดชื่น แจ่มใส อิ่มใจ ผ่อนคลาย ตั้งมั่น โปร่งโล่ง					

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียน
ในจังหวัดนครปฐม

ชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก.....ตำแหน่ง.....
สถานที่.....วันที่.....เวลา.....

*****

คำถามข้อ ๑ ท่านคิดว่าพฤติกรรมใดที่เสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม
ประชาธิปไตยของนักเรียน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

คำถามข้อ ๒ จากที่กล่าวมาข้างต้น พฤติกรรมนั้นจะเกิดจากกระบวนการกล่อมเกล่าอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

คำถามข้อ ๓ ท่านคิดว่าใครบ้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีใน
สังคมประชาธิปไตยของนักเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณ
(ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ โอบอ้อม)
ผู้วิจัย

ภาคผนวก ข
หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว. ๒1

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์นักเรียนระดับมัธยมตอนปลายเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนอุบลรัตนราชกัญญาราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการ จำนวน ๑ ชุด
เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ โอบอ้อม อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง
ในระบบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมกรเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขอความอนุเคราะห์นักเรียนระดับมัธยม
ตอนปลาย จำนวน ๓๐ คน เข้าร่วมโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบบ
ประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.
ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ชั้น ๔ ห้อง ๔๐๔

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

(พระครูปฐมธรรมวงศ์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๙๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ โอบอ้อม ๐๙๔-๔๖๕-๖๙๔๗

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว.๗

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักเรียนระดับมัธยมตอนปลายเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการ

จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณิ์ โอบอ้อม อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง
ในระบบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขอความอนุเคราะห์ให้นักเรียนระดับมัธยม
ตอนปลาย จำนวน ๓๐ คน เข้าร่วมโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบบ
ประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.
ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ชั้น ๔ ห้อง ๔๐๔

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

(พระครูปฐมธรรมวงศ์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๕๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณิ์ โอบอ้อม ๐๓๔-๔๖๕-๖๕๔๗

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว. ๗

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

๑๗/ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์นักเรียนระดับมัธยมตอนปลายเข้าร่วมโครงการ

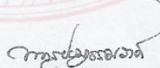
เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศศาลายา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ์ โอบอ้อม อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง
ในระบบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขอความอนุเคราะห์นักเรียนระดับมัธยม
ตอนปลาย จำนวน ๓๐ คน เข้าร่วมโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบบ
ประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.
ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ชั้น ๔ ห้อง ๔๐๔

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

(พระครูปฐมธรรมวงค์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๙๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ์ โอบอ้อม ๐๙๔-๔๖๕-๖๙๔๗

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว. ๗

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

๑ มกราคม ๒๕๖๑

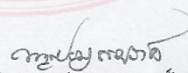
เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักเรียนระดับมัธยมตอนปลายเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการ จำนวน ๑ ชุด
เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ โอบอ้อม อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง
ในระบบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขอความอนุเคราะห์ให้นักเรียนระดับมัธยม
ตอนปลาย จำนวน ๓๐ คน เข้าร่วมโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบบ
ประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.
ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ชั้น ๔ ห้อง ๔๐๔

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

(พระครูปฐมธรรมวงค์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๕๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ โอบอ้อม ๐๙๔-๔๖๕-๖๙๔๗

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว. ๗

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าร่วมโครงการ

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยในพระราชาอุปถัมภ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ์ โอบอ้อม อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง
ในระบบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขออนุมัติครุภัณฑ์นักเรียนระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย จำนวน ๓๐ คน เข้าร่วมโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบบ
ประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.
ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ชั้น ๔ ห้อง ๔๐๔

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุมัติครุภัณฑ์และดำเนินการต่อไป

(พระครูปลั่งฐมธรรมวงศ์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๙๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ์ โอบอ้อม ๐๙๔-๕๖๕-๖๙๔๗

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว. ๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ
เจริญพร ดร.ชัตติยา ดั่งสำราญ ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณิ์ โอบอ้อม อาจารย์ประจำ
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็น
พลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมกรการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม
ประชาธิปไตยของนักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๕๐ รูป/คน

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขอความอนุเคราะห์เป็นวิทยากรบรรยาย
พิเศษ เรื่อง “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่
๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

(พระครูปฐมธรรมวงค์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๙๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณิ์ โอบอ้อม ๐๙๔-๔๖๕-๖๙๔๗

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว.๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ

เจริญพร อาจารย์วัลลา คงธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธัญญา โอบอ้อม อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัด
ไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ใน
ระบอบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมกรเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๕๐ รูป/คน

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขอความอนุเคราะห์เป็นวิทยากรบรรยาย
พิเศษ เรื่อง “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่
๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

(พระครูปฐมธรรมวงศ์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๙๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธัญญา โอบอ้อม ๐๙๔-๕๖๕-๖๙๔๗

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว.๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์วิทยากรบรรยายพิเศษ

เจริญพร คณบดี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธธัญญา โอบอ้อม อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัด
ไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ใน
ระบอบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมกรเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๕๐ รูป/คน

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขอความอนุเคราะห์ ผศ.ดร.บุษกร
วัฒนบุตร เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ เรื่อง “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบ
ประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

วิภาดา (พระครูปฐมธรรมวงศ์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๙๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธธัญญา โอบอ้อม ๐๙๔-๔๖๕-๖๙๔๗

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว. ๒

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

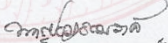
๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์วิทยากรบรรยายพิเศษ
กราบเรียน รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบ่านีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการ จำนวน ๑ ชุด
เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธธัญญา โอบอ้อม อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ใน
ระบอบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๙๐ รูป/คน

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขอความอนุเคราะห์ พระพิพิพัทธกรกิจจา
นุกการ,ดร. เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ เรื่อง “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบ
ประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

(พระครูปฐมธรรมวงศ์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๙๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธธัญญา โอบอ้อม ๐๙๔-๔๖๕-๖๙๔๗

ที่ ศธ ๖๑๕๘/ว. ๓

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๒๑๐

๑๗ มกราคม ๒๕๖๑

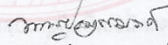
เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทาน
เจริญพร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์(วัดไร่ขิง)

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธณัฐ โอบอ้อม อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม ได้จัดโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ใน
ระบอบประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” เพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมการณ์เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของ
นักเรียนด้วยเชิงพุทธในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๕๐ รูป/คน

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม จึงขอความอนุเคราะห์
นายวัชรฤต ภาทินธุ์ เป็นพิธีกร ในโครงการ “กิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบ
ประชาธิปไตยด้วยวิถีพุทธ” ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น.- ๑๖.๐๐ น.

จึงเจริญพรเพื่อขอความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

(พระครูปฐมธรรมวงศ์)

รักษาการรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการ

สำนักงาน โทรศัพท์ : ๐๓๔ - ๓๒๖๙๑๒

ผู้ประสานงาน ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธณัฐ โอบอ้อม ๐๙๔-๔๖๕-๖๙๔๗

ภาคผนวก ค
ภาพถ่ายกาลพื้นที่, การสัมภาษณ์

พิธีเปิดการอบรมเชิงปฏิบัติการ

กิจกรรมที่ ๑ กายพัฒนา “ดูฟังเป็น กินอยู่เป็น กิริยามารยาทงาม”

กิจกรรมที่ ๒ พุทธกรรมดี “มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ไม่เปิดเผยตน มีสัมมาอาชีวะ

กิจกรรมที่ ๓ จิตใจ “ตั้งมั่น ตั้งมั่น เข้มแข็ง เบิกบาน”

กิจกรรมที่ ๔ ปัญญา “ฐานชีวิตที่ดี ทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้”

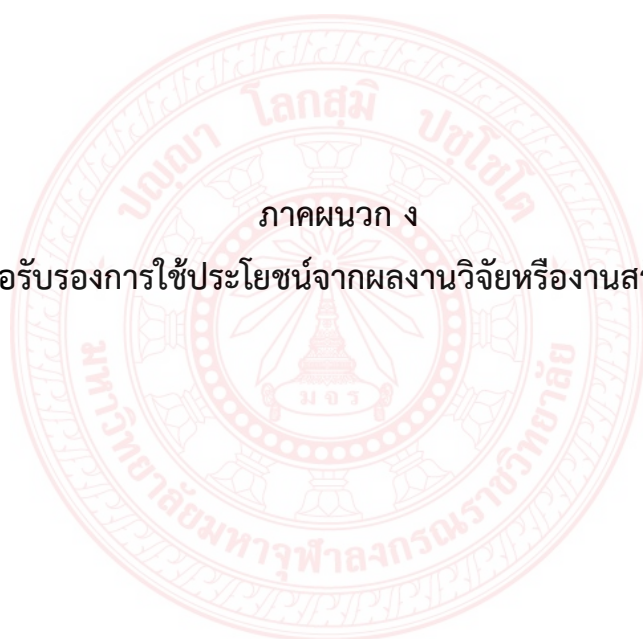

ภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์

ภาคผนวก ง
หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายฤทธิรงค์ ยิ้มเจริญ ตำแหน่ง ครู อันดับ คศ.๑ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
วัดสังวรพิมลไพบุลย์ (จันทานุกุล) ชื่อหน่วยงาน โรงเรียนวัดสังวรพิมลไพบุลย์ (จันทานุกุล) ที่อยู่ ๑/๔ หมู่ ๑๒
ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนครปฐม ๑๑๑๔๐ โทรศัพท์ ๐๒-๙๒๔๘๖๒๘ โทรสาร ๐๒-๙๒๔๘๖๒๘
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การเสริมสร้างจิตพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็น
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธยาณัฏ โอบอ้อม โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่...เดือนตุลาคม ๒๕๖๒.....จนถึง.....เดือนตุลาคม ๒๕๖๓..... ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้ ส่งเสริมให้มีการเสริมสร้างจิตพฤติกรรม
การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยของนักเรียนและให้มีการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการ บ-ว-ร-ส เพื่อให้
เกิดการเสริมสร้างแก่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม บูรณาการผ่านการบรรยาย การสอน และกิจกรรมต่างๆของ
โรงเรียน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ .....

(นายฤทธิรงค์ ยิ้มเจริญ)

ตำแหน่ง ครู อันดับ คศ.๑ รักษาการในตำแหน่ง

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสังวรพิมลไพบุลย์ (จันทานุกุล)

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ผลผลิต (Output) จากงานวิจัย

ประเภทผลงานที่ได้รับ:

- ต้นแบบผลิตภัณฑ์
- ต้นแบบเทคโนโลยี
- กระบวนการใหม่
- องค์ความรู้
- การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์
- การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ
- การพัฒนากำลังคน
- ทรัพย์สินทางปัญญา
- บทความทางวิชาการ
- การประชุม/สัมมนาระดับนานาชาติ
- การประชุม/สัมมนาระดับชาติ

ระดับของผลงานที่ได้รับ:

- ระดับอุตสาหกรรม
- ระดับกึ่งอุตสาหกรรม
- ระดับภาคสนาม
- ระดับห้องปฏิบัติการ

รายละเอียดผลงาน:

.....

.....

.....

.....

จำนวนผลงาน:..... หน่วยนับ:.....

ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ได้ตลอดระยะเวลาโครงการ:

ชื่อผลลัพธ์:.....

ประเภท:

- เชิงปริมาณ
- เชิงคุณภาพ
- เชิงเวลา
- เชิงต้นทุน

รายละเอียด:

.....

.....

.....

.....

ผลกระทบจากการดำเนินโครงการ:

- ผลกระทบทางเศรษฐกิจของประเทศ
- ผลกระทบต่อภาคการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง
- ผลกระทบต่อขีดความสามารถทาง วทน.
- ผลกระทบต่อการจ้างงาน
- ผลกระทบต่อสังคม
- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- เพิ่มความสามารถการแข่งขันของเอกชนที่ร่วมโปรแกรม
- เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- สนับสนุนให้เกิดวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup)

รายละเอียด:

.....

.....

.....

.....

ประวัติคณะผู้วิจัย

๑. ประวัติผู้วิจัย (หัวหน้าโครงการวิจัย)

- ชื่อ - ฉายา/นามสกุล : ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุทธญาณ์ โอบอ้อม
Acting Sub Lt .Sutthaya Obom
- เลขประจำตัวประชาชน : -
- สังกัดหน่วยงาน (ปัจจุบัน) : วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง
พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม
- ที่อยู่และสถานที่ติดต่อได้สะดวก : วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ๕๒ หมู่ ๐ ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๐๐
โทรศัพท์ ๐๙๔-๔๖๕๖-๙๔๗
E-Mail: Euimsawan_may@hotmail.com
- ประวัติการศึกษา :
พ.ศ. ๒๕๕๐	ปริญญาตรี ศศ.บ. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
พ.ศ. ๒๕๕๔	ปริญญาโท พธ.ม. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๘	ปริญญาเอก พธ.ด. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน

เจ้าหน้าที่กองเภสัชกรรม โรงพยาบาลค่ายจิรประวัติ จังหวัดนครสวรรค์

ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัทโพรโฮเต็ล แมเนจเม้นท์ จำกัด

อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

เรื่อง : การพัฒนาทุนมนุษย์โดยใช้หลักไตรสิกขาของเทศบาลตำบลบางกระทึก สนับสนุนโดย
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง

๒. ประวัติผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - ฉายา/นามสกุล : ผู้ ช่ วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเ
 หลีอง assistant professor Dr. Kittipa กั๋อ

เลขประจำตัวประชาชน : Suklueang -

สังกัดหน่วยงาน (ปัจจุบัน) : ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่อยู่และสถานที่ติดต่อได้สะดวก : ๖๙๒ วัดนายโรง ซ.บรมราชชนนี ๐๕ แขวงอรุณอัมรินทร์
 เขตบางกอกน้อย กทม. ๐๐๗๐๐

โทรศัพท์ ๐๘๗-๙๙๙-๐๐๖๓

E-Mail: kietsn@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี พธ.บ. (การบริหารรัฐกิจ) เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท ศศ.ม. (การจัดการการพัฒนาสังคม)
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

ปริญญาเอก รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ประวัติการทำงาน

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย (บรรจุในตำแหน่ง ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๙) เลขที่ ๐๕๒๑๐๐๒ เมื่อวันที่ ๑ เดือน
 พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. (หัวหน้าโครงการวิจัย). ๒๕๕๒. ปัจจัยที่มี
 ความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี.
 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. (ผู้ร่วมวิจัย). ๒๕๕๖. การบริหารจัดการองค์กรเชิง
 พุทธบูรณาการเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุน
 การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). กรุงเทพมหานคร.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. (หัวหน้าโครงการวิจัย). ๒๕๕๘. บทบาทของ
พระพุทธศาสนาต่อการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง. สถาบันวิจัยพุทธ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร. (กำลังดำเนินการ)

๓. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - ฉายา/นามสกุล : ผู้ ช่ วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร
assistant professor Dr.BusakornWatthanabut,

เลขประจำตัวประชาชน : /

สังกัดหน่วยงาน (ปัจจุบัน) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่อยู่และสถานที่ติดต่อได้สะดวก : ๘๗๙/๐๗๙ หมู่ ๒ บ้านมื่นทนารังสิต ๒ ต.ประ
ชาธิปัตย์ อ. ธัญบุรี จ. ปทุมธานี ๑๒๐๓๐
โทรศัพท์ ๐๘๐-๘๕๖๒๒๘๘, ๐๒๙๗๔๒๙๗๓
E-Mail: aiey๒๕๐๖@yahoo.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.๒๕๓๔ มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โรงเรียนปานะพันธุ์วิทยาในพระบรม
ราชูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.๒๕๓๗ ศิลปศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ วิชาเอกปรัชญาและศาสนา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ.๒๕๔๐ พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์ (นิด้า)

พ.ศ.๒๕๔๘ นิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ.๒๕๕๕ รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ.๒๕๕๘ กำลังศึกษา และสอบโครงร่างเรียบร้อยแล้ว (๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙)
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies
(International Program) International Buddhist Studies College
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พ.ศ.๒๕๕๙ กำลังศึกษา และสอบโครงร่างเรียบร้อยแล้ว (๐๖ มิถุนายน ๒๕๕๙)
Doctor of Philosophy in Political ScienceDr.
BabasahebAmbedkarMarathwadaUniversity,India.

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๔๒ อาจารย์ประจำแผนกบุคคล โรงเรียนเทคโนโลยีสยาม (ช่างกลสยาม)
- พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๔๒ คณะทำงานของคณะกรรมการสิทธิการสามัญสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ.๒๕๔๒ – ๒๕๔๗ หัวหน้างานแผนกบุคคล/วิทยากรฝึกอบรมพนักงาน บริษัท อابیโก ไฮเทค จำกัด (มหาชน)
- พ.ศ.๒๕๔๗ – ๒๕๔๘ ผู้เชี่ยวชาญงานบุคคล/วิทยากรฝึกอบรมพนักงาน บริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน)
- พ.ศ.๒๕๔๘ – ๒๕๕๐ ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลและธุรการ วิทยากรฝึกอบรมพนักงาน บริษัท วาย เอ็มเอฟ อินเตอร์เนชั่นแนล ไทย จำกัด
- พ.ศ.๒๕๕๐ – ๒๕๕๕ กรรมการผู้จัดการและที่ปรึกษาบริษัท ออโตเมชั่น ดีไซน์ เอ็นจิเนียริ่ง จำกัด
- พ.ศ.๒๕๕๔ – ๒๕๕๕ อาจารย์พิเศษประจำสาขาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ.๒๕๕๕ – ปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธและรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ.๒๕๕๗ – ปัจจุบัน เลขาธิการประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธและรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

บุษกร วัฒนบุตร และชัชวาล แอร่มหล้า. (๒๕๕๕). นโยบายการอนุรักษ์ลุ่มน้ำ : กรณีศึกษา ลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. ราชบุรี.

ดร.บุษกร วัฒนบุตร และดร. วินัย ชุ่มชื่น . (๒๕๕๖). การทุจริตการสอบของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง . มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. ราชบุรี.

ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา (สุขเหลือง), ดร. บุษกร วัฒนบุตร. (๒๕๕๗). การบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย.สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). พระนครศรีอยุธยา

บุษกร วัฒนบุตร. (๒๕๕๗) . การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในการบริหารองค์กรเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระนครศรีอยุธยา

บุษกร วัฒนบุตร. (๒๕๕๙) . การบริหารจัดการองค์กรเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้บนฐานแห่งพุทธปัญญา. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา

๔. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - ฉายา/นามสกุล : ผู้ ช่ วยศาสตราจารย์ อานนท์
เมธีวรฉัตร Anond Methevarachatra

เลขประจำตัวประชาชน : /

สังกัดหน่วยงาน (ปัจจุบัน) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์

ที่อยู่และสถานที่ติดต่อได้สะดวก : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์ ตำบลนครสวรรค์ออก
อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๘๙-๘๓๙-๗๗๐๓
E-Mail: -

ประวัติการศึกษา

เปรียญธรรม ๖ ประโยค สำนักเรียนคณะจังหวัดสุโขทัย วัดหนองไฉน
พระอารามหลวง พ.ศ. ๒๕๔๔

นักธรรมเอก สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร จังหวัดกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๒๖

ปริญญาตรี พธ.บ. (ปรัชญา) เกียรตินิยมอันดับสอง
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
ศษ.บ. (มัธยมศึกษา-สังคมศึกษา)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ปริญญาโท กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร

ปริญญาเอก ค.ด. (การจัดการศึกษาและการเรียนรู้) Candidate
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ค.ด. (การบริหารการศึกษา) Candidate
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ประวัติการทำงาน

บุคลากรมหาวิทยาลัย คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ ๒๘๔/๒๕๔๗
ลงวันที่ ๐๐ ตุลาคม ๒๕๔๗ ให้มีผลตั้งแต่วันที่ ๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔

การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย
วิจัยร่วม สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุนสนับสนุนโดย
สำนักสุขภาวะองค์กรรวม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) พ.ศ. ๒๕๕๖

การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของคณาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
พ.ศ. ๒๕๕๗ กองทุนวิจัยวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการสอนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตการ
ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ พ.ศ. ๒๕๕๗ ทุนสนับสนุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย

